

คำนำอินทนิพนธ์สอนลูก

หนังสือคู่นี้เป็นอักษรไทยน้อย มีความหนา 46 ลาน เท่ากับ 92 หน้าใบลานขนาดยาว หน้าละ 4 บรรทัด เป็นเรื่องเดียวกันกับที่อาจารย์นภาพร พิมพ์รวมธาตุกลุ่ ปรีวรรตไว้แล้ว เนื้อหาจะต่างกันหลายแห่ง ผู้ที่ข้าพเจ้าปรีวรรตนี้จะยาวกว่า ที่ว่านี้ไม่ได้รวมตอนเตเมย์ และพระเจ้าประเสนเข้าด้วย ตอนที่ว่าด้วยเตเมย์ก็มีเพียงนิดเดียวเท่านั้น เนื้อหาทั้งหมดจะคงไว้ตามต้นฉบับเป็นส่วนมาก บางคำไม่เข้าใจจริง ๆ บางประโยคก็หาที่ลงลำบากมากจะจัดเข้าในกลอน กาพย์ โคลง หรือฉันท์ อะไรก็ลำบากใจจึงลงความเห็นว่าเป็นประเภทกลอนแปด หรือปฤษฐยาวัตรฉันท์ ถึงจะไม่ถูกต้องตามบทบังคับ ของฉันท์หรือกลอนนั้น ๆ เต็มร้อยก็ ตาม แต่พอจะอนุโลมกันได้ คือสามารถลงได้เป็นวรรคๆ ไปตลอดเรื่อง ในเนื้อหาจะเน้นไปในทางเป็นคติธรรม ใช้สอนคนได้เป็นอย่างดี และส่วนมากจะสอนผู้หญิง และเป็นความรู้คติธรรมทั่ว ๆ ไปก็มีอีกมากมายในเรื่อง ได้ปรารภถึงตัวละครชื่อ อินทนิพนธ์ทำหน้าที่เป็นพ่อ มีลูกสาวหนึ่งคนชื่อนันทา อินทนิพนธ์ผู้เป็นพ่อนั้นเป็น นักปราชญ์ เป็นคนมีปัญญาฉลาดรอบรู้ในสรรพวิชา ชี้แจงให้ลูกสาวได้รู้และเข้าใจในเรื่องบาปบุญคุณโทษ นรกสวรรค์ ตลอดจนถึงวิถีชีวิตความเชื่อ ขนบประเพณีวัฒนธรรม

หนังสือคู่นี้เรื่อง อินทนิพนธ์สอนลูก นี้จะถูกคัดลอกมาสักกี่ครั้งแล้วก็ไม่อาจทราบได้ ใครเป็นคนเขียนเป็นคนแรกก็ไม่ทราบ ในนั้นมีตอนหนึ่งที่พูดถึงสุภาภิตธรรมบท โยชนา ภิกขา เป็นแต่เพียงยกชื่อขึ้นมา อ่างเฉย ๆ คำศัพท์บาลีก็มี แต่ไม่ชัดเจนเท่าไร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะคัดลอกมาหลายครั้งก็เลยทำให้คลาดเคลื่อนไปได้ อีกอย่างหนึ่งเนื่องจากอักษรไทยน้อยมีไม่ครบตามภาษาบาลีและภาษาไทย เพราะฉะนั้นจึงทำให้การเขียนคำบาลีไม่สมบูรณ์ มีตอนท้ายก่อนจะจบบอกชื่อของผู้เขียนไว้ว่า ราชพลาศ จะเป็นชื่อจริงหรือชื่อแฝงก็ไม่อาจทราบได้ และท้ายสุดได้บอกไว้ว่า เณรตัวนี้ได้เขียนให้คนดู นามสกุลไม่บอกไว้ทั้งสองท่าน และเณรตัวนี้ได้บอกไว้ว่า เขียนเสร็จในเวลาเมื่อออก (โยมผู้หญิง) จะมาสร่งพระ เวลาสร่งพระคือเวลาประมาณ 15-17 นาฬิกา ส่วนเดือนที่สร่งพระคือช่วงสงกรานต์จะตรงกับวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี ส่วนทาง จันทรคตินั้นไม่ตายตัว แต่บางหมู่บ้านจะสร่งพระตั้งแต่วันเนาไปเรื่อย ๆ พอถึงวันขึ้น 13 ค่ำเดือน 6 จะขนทรายเข้าวัด จะขุดเอาทรายขนมากองไว้ทำรูปเจดีย์ ปั้นรูปนาค ปลา จระเข้ หาดอกไม้มาประดับให้สวยงาม จะทำอยู่สามวัน โดยนิมนต์พระเจริญพระพุทธรูป เรียกว่าจะเอาพระขึ้น คือพอทำไปถึงวันเพ็ญเดือน 6 ก็จับพอดี นิมนต์คืออัญเชิญพระประธาน หรือพระพุทธรูปทั้งหมดที่นำลงมาให้คนสร่งน้ำตั้งแต่วันเนาขึ้นสู่ที่เดิม เพราะฉะนั้นในช่วงนี้เวลาบ่ายถึงเย็นคนจึงน้ำหอมมาสร่งพระจะมาวันไหนก็ได้ ขอแต่ให้อยู่ในช่วงนี้

ในหนังสืออินทนิพนธ์สอนลูกนี้จะมีคำแนะนำหลายอย่าง มีสอนไม่ให้เชื่อโดยขาดเหตุผล มีสอนให้พิจารณาให้ถี่ถ้วน ไม่ให้หวังน้ำบ่อหน้าจะคบหาสมาคมกับใครต้องศึกษาให้เข้าใจโดยละเอียดก่อน การดูคนอย่าดูแต่เพียงข้างนอกอย่างเดียว และยังมีตัวอย่างให้ดูด้วย เช่นเรื่องค่างหลอกกิน ลูกลิง หรือเรื่องแลนโมน เป็นต้น

สำหรับต้นฉบับที่ข้าพเจ้าได้ปรีวรรตไว้นี้เป็นลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยมีต้นฉบับเดิมเป็นหนังสือคู่มือใบลาน จารด้วยเหล็กจารเป็นอักษรไทยน้อย วิทยาลัย

สงฆ์ขอนแก่นเป็นผู้ดูแล สถานที่เก็บคือหอพุทธศิลป์ อยู่บนชั้นที่สองของศาลาพระเทพวิมลโมลี วัดธาตุ
ขอนแก่น

หวังว่าอินทิญาณสอนลูก คงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ใคร่ศึกษาได้พอสมควร
ปริวรรตจบเวลา ๑๙.๑๕ น. วันพุธที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๔๘

ด้วยความปรารถนาดีจาก

พระพุทธิสารมุนี

วัดเทพบูรณาราม

ของฝากจากผู้ปริวรรต

บทความเรื่อง “อินทนิยานสอนลูก” เป็นบทความที่นักปราชญ์โบราณจารลงในใบลานด้วยอักษรไทยน้อย ไม่ปรากฏชื่อและที่อยู่ของผู้จารจะคัดลอกต่อกันมาก็ครั้งแล้วก็ไม่ทราบได้ อาจารย์นภาพร พิมพัชรเมธากุล ได้ถ่ายทอดออกไปเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ได้สำเร็จ และได้พิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่ม โดยได้ทำเป็นอักษรไทยกำกับเอาไว้ทุกตัวอักษรข้าพเจ้าเห็นว่าน่าจะทำเผยแพร่ต่อไป จึงได้อ่านเทียบกับผูกหนึ่ง ของอาจารย์นภาพร จะตกไปเป็นบางคำ มีบางคำตกไปถึงสิบสองบาทก็มี จึงได้ใช้ทั้งสองผูกผสมกันไป ที่เอาจากอาจารย์นภาพรนั้น ได้ปริวรรตจากอักษรไทยน้อย ไม่ได้เอาจากอักษรไทยที่ท่านได้ปริวรรตไว้โดยตรง แต่ส่วนมากจะเหมือนกัน เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน หวังว่าอาจารย์นภาพรคงจะให้อภัย เพราะไม่ได้ทำขายแต่ประการใด

บทความที่ข้าพเจ้าปริวรรตนี้ใช้ชื่อซึ่งมีอยู่ท้ายเรื่องว่า “นักปราชญ์อินทนิยาน” คำว่า “สอนโลก” หรือ “สอนลูก” ไม่มี ข้าพเจ้าเห็นว่าคำ “สอนโลก” ที่มีต่อท้ายคำว่า “อินทนิยาน” ซึ่งผู้จัดได้ทำป้ายปิดไว้ที่ไม่ตรงกับจึงถือตามนั้น

อาจารย์นภาพร พิมพัชรเมธากุลใช้คำว่า “สอนลูก” อาจเป็นเพราะมีชื่อผู้หญิงที่ชื่อ “นันทา” อยู่ในนั้น คงจะเป็นลูกสาวของคนชื่อ “อินทนิยาน” สำหรับชื่อตัวละครทั้งสองท่านนี้ คงเป็นชื่อที่สมมติขึ้นมาจะเป็น โลก หรือ ลูก ก็ใช้ได้ทั้งคู่ แต่จะขออธิบายคำว่าโลกสักเล็กน้อย คำว่าโลกคือโลกสองอย่าง คือโลกโดยตรงและโลกโดยอ้อม โลกโดยตรงคือแผ่นดินทั้งหมด โลกโดยอ้อมคือสิ่งที่มีอยู่ทั้งหมดในโลกนี้ รวมถึงคนและทุกอย่างที่อาศัยโลก เพราะฉะนั้น คำว่าโลกจึงตีความและกินความหมายกว้างกว่าลูก

ส่วนคำว่า “อินทนิยาน” ก็คือชื่อของคนที่เป็นพ่อ เพราะคำสองคำคือ พ่อ ลูก เป็นคำที่ต้องมาคู่กัน ถ้าผลผลิตของใครไม่มี คนนั้นก็เลยไม่ถูกเรียกว่าพ่อ ก็เพราะทำให้มีคำว่าลูก คำว่าพ่อจึงมีได้ ธรรมดาที่ผู้ชายคนนั้นยังสร้างทายาทให้เกิดไม่ได้ อย่าหวังว่าจะได้เป็นพ่อเลย (พ่อที่จริงโดยสมมติ) คำที่ขึ้นต้น ถ้าจะให้ความหมายของคำ “อินทนิยาน” ก็คงจะแยกออกเป็นสองคำคือ อินทะ หมายถึงพระอินทร์ผู้เป็นหัวหน้าของเทพในชั้นดาวดึงส์ ได้แก่ผู้เป็นใหญ่กว่าเทพทั้งปวงในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั่นเอง ส่วน อิ ตัวนี้จะขอไม่พูดถึง ขอให้ท่านผู้รู้โปรดให้ความกระจ่างด้วย คำว่า นิยาน หมายถึง ความรู้ปัญญา จึงหมายถึงความรู้ของผู้ใหญ่ ความรู้ของพระอินทร์ผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ ด้วยความรู้ ความรู้ของผู้ใหญ่โดยคุณธรรม เมื่อผู้ใหญ่ที่มีความรู้คู่คุณธรรมอย่างนี้ก็สามารถสอนใครก็ได้ เป็นตัวอย่างที่ดีได้ เป็นแม่พิมพ์ที่ดีได้

สำหรับเนื้อหาในบทความนี้ทั้งหมด เป็นถ้อยคำสำนวนของคนโบราณ จะเป็นยุคใดสมัยใดไม่อาจจะกำหนดลงไปได้ การปริวรรตก็คงไว้ให้มากที่สุด จะตัดออกเพิ่มเข้า หรือปรับจะมีน้อยที่สุด การที่จะปรับเพื่อให้อ่านง่ายและเพื่อความเป็นสมัยนิยมก็ทำได้ แต่อยากให้เห็นความเดิมจริง จึงได้คงเอาไว้ให้เห็น

ขอขอบคุณสำหรับท่านที่จะกรุณาแนะนำในส่วนที่จะแก้ไข

๕ มกราคม ๒๕๔๘

อินทนิญาณสอนโลก จำนวนที่ ๑
พระพุทธานุสรมณี (สุนันท์ สุภาจาโร) ปรีวรรต
๑๕ ธันวาคม ๒๕๔๗

เตือนสติ

<p>(๑) บัดนี้ เขียมจักปรารธนาตั้ง พอแต่บักงามไว้ โอนอสาวเอี้ย ขนบ่ทันปกหน้า ปีกบ่ทันหุ้มกัน (๒) เขาบโชนงเพียงด้าม หางไปลากก็บน้อย</p>	<p>แปงสารให้เห็นฮ่าง กระจบวนเนอ แปงทางใส่ฮ่าง อุ๋นเอี้ย อย่าได้แหมहुนแล่น อย่าทำแต่ลีซัน อย่าแสหวหัวแกว่ง อย่าบ้องแม่เชิง นั้นเนอ ๑</p>
--	--

ให้เคารพูชาคุณผู้มีคุณ

<p>(๓) บัดนี้ พ่อจักสอนนางน้อย ให้เจ้าจำคำสอน พ่อหากจตุตติแล้ว ศรีแจ่มเจ้า (๔) อันหนึ่ง คำปากพ่อแม่ ไผผู้ย่าแยงนบ อันหนึ่ง เอือไหลแล้ว ไฟหากไหม้ป่าไม้ (๕) อันหนึ่ง สัพพะัญญเจ้า ยังแต่ลูกศิษย์แก้ว อันหนึ่ง คนยอย่อง ยังเล่ามีพระบาทตั้ง (๖) พ่อหากจตุตติแล้ว</p>	<p>นันทาให้เจ้าจื่อ เออเนอ จื่อเออเมื่อหน้า ตายไปลดชั่ว เออเข้าขอดแหวน พ่อเนอ ๑ หนักเก็งธรณี หากสิเอือเมื่อหน้า ขอนยังดอมท่า ดอนเนื้อหากสิยัง นิรพานลดชั่ว ปางนั้น อานนทเจ้าสิบมา พ่อแล้ว ปราเกียรติ์ทั้งโลก คลองไว้สิบมา มรณาลดชั่ว ไปนั้น ๑</p>
--	---

ให้ระวังความคิด

(๗) บัดนี้ พ่อก็แยงแก่นแก้ว

ฟังเยอ สมสะอาดน้อย

พ่อจ๊กบอกให้ฮู้

ทำคลองคน

(๘) อย่าได้ทำใจเพี้ยง

คำคีตอย่าม่อตื่น

ใจให้คีตถึงพัน

ใจให้อ่อนสิ่งฝ้าย

(๙) ใจให้ขาวเสมอหน้า

อย่าได้เป็นสิ่งหม้อ

ยามเมื่อวาจาตัน

ยามจ๊กไขปากเว้า

นางน้อยใหญ่สูง

นันทาทิพยะฮูป พ่อเอี้ย

ยามเมื่อตาเห็น นีนเอน

อย่าโง่ใจสั้ม

เขาฮอชมชื่น

เสมอหม้อปากบาน นีนเอน

เสมอบัวยมหยั่ง

หลายล้อยียดยาว

คุงคว้างใหญ่

หมองเม้าทั่วคิง พ่อเนอ

พอหุหอม่วน

อย่าพันเพิ่นหลาย ๆ

ตอน ให้ระวังคำพูด

(๑๐) อันหนึ่ง อย่าได้ธรรมนิยมเพี้ยง

มันหากเส็งแต่ฮ้อง

ให้ค้อยพิจารณาแจ้ง

หากอยู่หากช่างเว้า

(๑๑) เป็นที่ให้เพิ่นย่อง

บัณชิตเจ้า

อย่าได้ชั่วๆฮ้อง

อย่าได้เป็นดั่งนกไส้ฮ้อง

(๑๒) เพิ่นบยินดีด้วย

คลองถ่อยฮ้าย

อันหนึ่ง อย่าได้เทียบผู้ไบ้

มันจ๊กไปเสยเสย

(๑๓) อันว่าคำระหัสนี้

เพิ่นจ๊กไปกล่าวเว้า

มันก็อาลัยถึ้ม

หัวเพี้ยงบักเซียงอิ่ง นีนเอน

ความเว้าฆ่าโต แท้ตาย

ธรรมนิยมนักปราชญ์

อรอ่วนม่วนหู

ยอนางมักวาด นีนเอน

สงวนสู้ชื่นชม พ่อเหล่า

เสมอากากินเหยื่อ

เสียงเข้มข่มแข็ง นีนเอน

ดอมนางเสียงปาก

ฝูงนี้อย่าเฮียน พ่อเนอ

เบ็ดท่านหัวเขี้ยว นีนเอน

เมื่อลุนอายหน้า

อย่าได้ไขเว้าม่อ

กลางบ้านเบิกบาน

เสียใจดอมเพิ่น

ลูกแตกออกจากห้อง

(๑๔) เป็นคนให้

หากช่างอยู่หากช่างป้อ

ทำคุณสร้าง

แมนสีได้ถ่องเสี้ยว

(๑๕) ซาติที่ทางอเฒ่า

คั้นว่าถึกกลืนเนื้อ

มันเลี้ยงบ่เป็น

ธรรมเนียนำไก่ นั้นเนอ

ปองให้ใหญ่สูง

อย่าเสียใจตอมเพิ่น

ถนอมไว้อย่าไล

หมาพรานเคยคั่ว

คลองนั้นป่าง ๆ

นิทานค่างเจ้าเล่ห์

(๑๖) เฮาหาก เห็นหลายเป็อง

ยังมีแม่วอกฮู้

มีลูกน้อย

มันก็ขนขวยหา

(๑๗) แต่นั้น ยังมีเชื้อ

มันก็เป็นปอบฮ้าย

มันก็เดินดงพ้อ

เห็นอ่อนน้อย

(๑๘) มันก็ขอยู่เลี้ยง

พันธะไมมิตร

แต่นั้น นางลิงต๋าน

เลยเล่าฮักขอดแม้ง

(๑๙) เมื่อนั้น ผีปอบฮ้าย

มันก็ขนขวยหา

ดูนานแท้

มันก็ตีโยกเว้า

(๒๐) บัดนี้ ยังมีหมาไม้

เฮียมก็ขนขวยมา

นางจงไปเอาถ้อน

อันว่าลูกอ่อนน้อย

(๒๑) โอนอ กำสุดแท้

ยามเมื่อให้อ้าฮ้อง

นิทานปางก่อน

แอมเฮื้ออยู่ดง

ยังอ่อนในฮัง

สู่วันมาเลี้ยง

หางยาวอ้ายค่าง

เขาซ้าส่งหนี

สองเชื้อแม่ลูก

เลยคุ่มอยากกิน

ประชิดฮ่วมเฮียงฮัก

บ่มีมายม้าง

ขานคำชมชื่น

ขานข้อขอบคุณ

อ้ายค่างยินดี

สู่วันมาเลี้ยง

หลายวันคึดอยาก

ลิงนั้นให้ไป

ก้าฝ่ายสูง

สู่วันเรียงเรื่อย

อย่านานมืออื่น

เฮานี้่อยากกิน

บุตราลูกอ่อน เฮานี้

เป็นนำฮื้อดูแท้แท้

แต่นั้น หางยาวอ้าย
 มั่นก็จิกอ่อนน้อย
 (๒๒) ยามเมื่อ นางลึงฝ้าย
 กีบเห็นอ่อนน้อย

ลึงกั้งผีปอบ
 กินแล้วเล่าหนี
 ดงดอนมาฮอด
 ทวงม้างแตกตาย ฯ

ตอนงานประจำแม่บ้าน

(๒๓) อันนี้ คำขุนเฒ่า
 ชักให้นันทะนาถน้อย
 เป็นคนให้
 เมี้ยนไซไว้

(๒๔) ปกว่าล้ำ
 ชาติที่เป็นคนหญิง
 ยามไตเจ้า
 คืดให้แจ้ง

(๒๕) อันว่ายามนอนให้
 ให้เจ้าฟังไก่อู้จิ้น
 ยามนอนให้
 มับแมบเมี้ยน

(๒๖) ยามเมื่อ อย่างนั้น
 อย่าปะปึงปะปวงปบ
 อย่าได้เค็ง ๆ ฟั้น
 คลองหมูนี่

(๒๗) ให้เจ้าลูกแต่เข้า
 ยามเมื่อ บายของท่าน
 กินทานนี้
 ผมเกศเกล้า

(๒๘) ให้ค่อยทำตัวตุ้ม
 อย่าได้เฮ็ดตุต้อ
 อันว่า บาบหมูนี่
 ชาติที่เงาเทียมตน

(๒๙) ให้ทานนี้

อาจารย์นักปราชญ์
 ฟังถ้อนฮ้าเพ็ง พ่อเนอ
 ลักขณานามเต่า
 ดีแล้วจั้งหนี
 ในแห่งคำคืด
 อย่าวางหลาฝ้าย
 จักลีลาเมื่อบ่อน สินอนนั้น
 ดีแล้วก็จั้งนอน พ่อเนอ
 หายามชอบเมื่อ
 ชันชั้นเทือสาม นั้นเนอ
 แพงตนนิทเนง
 อย่าได้ป่วงซา พ่อเนอ
 ให้ค่อยล่าดูตืน
 บดีแก่ตาเฒ่า
 เเทิงหัวพ่อแม่ นั้นเนอ
 เวรแท้บาปมี พ่อเหล่า
 ปุนแต่งจั้งหัน พ่อเนอ
 ส่วยสี่ประสงค์ล้าง
 ทำตนให้ประณิตยั้ง
 เคียนไว้อยามาย
 เสมออย่างชมเหยื่อ
 ตืนชินเกี้ยวพา นั้นเนอ
 ไผ่ท่อนหวลเห็น
 บ่ท่อนบายเอาได้
 แวนตีปกท้อ ดีเหล่า

ให้ส่วยล้าง

ให้เป็นลักขณาแท้

ใจฉลาดแล้ว

(๓๐) อันว่า ยามอยู่ห้อง

ให้เจ้าแบ่งกระบวนโฉม

อย่าได้แบ่งตัวให้

ฝูงอยู่ใกล้

(๓๑) ให้ช่างบ้วน

อย่าได้แปนคุษหลัง

ให้ค่อยทำเพียรสร้าง

ให้ก่อสืบไว้

(๓๒) ยามเมื่อ มีใหม่แล้ว

เก็บห่อเมี้ยน

อันหนึ่ง วัตลังผ้า

ซัดต่ำแล้ว

(๓๓) หายามดี

ทำตนให้

ยามเมื่อ บินแอนผ้าย

ยามใด ได้

(๓๔) ยามเมื่อ ทุกขะมอดไ้

ทำตนให้

หากช่างอยู่หากช่างอัน

ทำตนให้ نرم

(๓๕) อย่าได้ยบายทาง

ให้เจ้าเอาสมเพียง

ลมบ่มาพัดต้อง

เถิงเมื่อยามแลงแล้ว

(๓๖) อย่าได้ลือบแต่เกล้า

ยามเมื่อ ทรงกระजरต่าง

อย่าได้เป็นดั่งข้าง

อันหนึ่ง จำมันไว้

(๓๗) อย่าได้เซิมเซอะผม

มันบ่ตีแก่ตาเฒ่า

มือเจ้าให้ตี นางเอ้ย

นำคลองนักปราชญ์

มือเจ้าให้ฮีบบาย

ในที่เคหัง

สิ่งเฮือชาวค้า

เสมอคือเฮือช่วง นั้นเนอ

เห็นพื้นเพินซัง พ่อเหล่า

เสมอตั้งปลาบึก

ตั้งปลาชิวอ้าว

เสมอแต่นแบ่งซ่อ

เสมอเผิงสี่บฮวง

ประสงค์แพงของเก่า

แพงไว้อย่าไล

อาภรณ์ผืนใหม่

เพิงที่ถามหมอ

ปาดเอาไปเมี้ยน

เสมอเพียงนกเจ้า

ชาวแจ็งก็จ้งเห็น

เต็มถงอย่าได้อัง

อย่าแค้นคังทวง

ลักขณานามปลวก

คุณให้ใหญ่สูง

มีสการผู้ช่าง ดีเหล่า

ตั้งยุงเที่ยวพ็อน

จุงชัยซ้องพระเนตร

อย่าเป็องป็นทาง นั้นเนอ

กองครวให้ฮืด พ่อเนอ

ผมนั้นชุ่มเลิง

ถือถานให้พอคอง

พलयน้อยออกงา นั้นเนอ

มาลาหอมกลืน

เปลียนนำนางท้าว

บุฮานปางก่อน

อันหนึ่ง อย่าได้กวัดแกว่งเป็อง
ทำให้เป็นดั่งสายยย

(๓๘) ยามเมื่อ ลีลาย้าย

อย่าได้เป็นเตเซ

เป็นคนให้

อย่าได้เป็นดั่งอายปากกว้าง

(๓๙) ขาติที่ไครงควายฮ้าย

มันหากยังแต่แฮ้ง

เพิงที่แบ่งสะถานเพ็ยง

มีปไฮ้

(๔๐) ไผผู้ทำใจกว้าง

ของฝากเจ้าก็หากลัน

พอเมื่อตะวันค้อย

ฮิตหากตั้ง

แขนข้อเป็นกระดัด

ซั่งคำซาเป้ง

แบ่งเชิงให้มันค่อง

ดั่งเฮือนหลังฮ้าง นั้นเนอ

ธรรมเนียมเสมอฮังนกจอก ตีตาย

ตัวฮ้ายนกระบา นั้นเนอ

ไผเห็นก็หากถ่ม น้ำลายเหลว

กาเผ่าสิเกือกพุม

นทีหลวงสมุทรใหญ่ (สะพาน)

หลายห้วยหลังโฮม

โวหารไขปาก

รือไฮ้กิดชะนอน

อย่านอนหัวค้ำ

มาแท้ตั้งแต่ได้ ฯ

ธรรมเนียมหนุ่มสาว

(๔๑) ขาติที่แนวนามบัง

เฮ็ดให้เป็นสิ่งม้อน

อันหนึ่ง กลางคืนให้

อย่าโอดอ้าง

(๔๒) อันว่า โจรมารนี้

ขาติที่นอนป่าฮ้าย

อันหนึ่ง ให้เจ้าเยี่ยงตามได้

อย่าได้มุดมอดไว้

(๔๓) เยียวว่าผิดตาเผ่า

ขาติที่แนวยอดไม้

ยามเมื่อ เคี้ยวหมากนั้น

ให้เป็นดั่งใบพะเนียงไถ

(๔๔) ยามเมื่อ ยอแขนเป็อง

ตาแจ่มเจ้า

ยามไต่ได้

ฝูงป่วนน้อย

แปนโตกาสิตอด กินเหลว

โยหุ้มห่อโต พ่อเนอ

เซ็นไนให้มีคู่

ทอนท้อผู้เดียว พ่อเนอ

ใจหายเห็นเปลี่ยว

แบ่งห้างให้สูง

เฮืองแสงให้เห็นฮุง

กะบองนั้นอยู่ดำ พ่อเนอ

คลองมีบนำฮิต

วงข้างหากสิบาย

ตาอย่าเหลือกไปไกล

บ่หอนเป็องเมื่อฮ้าย

ไปมากวัดแกว่ง

ซอมไว้ชั่วไกล แหนถ้อน

ยินแคนกับขลุ่ย มานั้น

เทียวเล่นค้ำคีน

(๔๕) ขับแอ่นพ้อน
 อย่านได้ชั่วๆเสียง
 เฝิงที่ให้ส้งดไว้
 ซาติที่นกกจาบฮ้าย
 (๔๖) ให้เจ้าทำเพศไว้
 ซาติที่ไซคั้นหลัง
 อาหารเต็มพาข้าว
 เจ้าอย่าได้กินแต่ซิ่น
 (๔๗) อันหนึ่ง ตามคลองตั้ง
 เจ้าอย่าซิมเพศไว้
 เป็นสาวนี้
 ซินบ่ทันเก่าเกลี้ยง
 (๔๘) อันว่า เงินเหมิดแล้ว
 เสื่อซาตแล้ว
 อันหนึ่ง อย่านได้โลภ่าพัน
 มันบ่เป็นแวนแก้ว
 (๔๙) อย่านได้วางเสียงแก้ว
 นิสัมมกรณัง เสียงโย
 อันว่า คำผู้เฒ่า
 อันว่า ภาษาเชื้อ
 (๕๐) ให้เจ้าแอบเอาแต่เชื้อลูกซ่าง
 อันหนึ่ง ซาซาไม้
 แม่นว่าเป็นพี่น้อง
 อันว่า สัจจะน้อง
 (๕๑) แก้มหากติดอยู่แคมปากเจ้า
 อันว่า เคยเลิงแล้ว
 ซาติที่มีจฉาเทียวทางน้ำ
 อันหนึ่ง วัตถังผ้า
 (๕๒) นักปราชญ์เจ้า
 หญิงใต้ ทำการสู้
 หญิงนั้น เป็นตั้งไซใส่แล้ง
 เป็นตั้งศาลากว้าง
 (๕๓) ชูคนชูแ่วเข้า

ทั้งอ่านหนังสือ
 ดอมชายชงใกล้ นั้นเนอ
 แพงเชิงให้มันคอง
 เห็นข้าวแต่อยากดอม พ่อແหล้ว
 คือไผ่หนามหนา หั้นถ้อน
 หากสิมีปลาต้อง
 อันใดมีให้เจ้าเบ็ง คูถ้อน
 ปลานั้นปล่อยเสียง พ่อเนอ
 ภาษาสาวบ่าว
 กระบวนหน้าบ่างาม (เพศ)
 แพงเชิงให้มันคอง ดีตาย
 อย่านให้ซาตกลาง นั้นเนอ
 ชวันยังดอมไต่ (ขวัญ)
 เชนั้นให้แพง พ่อเนอ
 ตัณหากักพาบ
 อย่านได้ล่าแยง
 มุงคูลของเก่า ดินั้น ฯ
 พิจารณาก่อนค่อยทำ
 เอาไว้แทบทวง แท้เนอ (ทรวง)
 แนวนเสื่ออย่าได้แอบ เอาเนอ
 มาสร้างสืบเฮือน
 ลำเดียวปล้องยังต่าง กันเนอ
 ใจเลี้ยกักหากมี
 อย่านได้จงจางจิต นางเฮี้ย
 ใจน้อยอย่าหลง
 อย่านได้เปียวใจม่อ
 หากหวลหาแต่แก่ง
 แพรขาวผืนขนาด
 แพงไว้ห่อคำ
 หลายนคนมักพาบ
 ปลายไม้ถักแต่ลม
 ทางหลวงกว้างใหญ่
 เขาแล้วก็เล่าหนี พ่อແหล้ว

หญิงใด โหมโหด้วย
เป็นตั้งสระใหญ่ น้ำ
ไซฝาไว้

(๕๔) ตามแต่ไผ่อยากขึ้น
เห็นว่าตึกะตาแล้ว
ชาติที่แนวต่อคุ้ม
อันหนึ่ง เป็นตั้งพาลอฮ้าย
(๕๕) ปางนั้น เป็นตั้งลูกกุมพิตเชื้อ

ค้นหาฮ้อนเฮง
ชาวค้าหากสิโฮม
วันศีลใส่บาตร
เมื่อฟ้าหากสิทาน
อย่าเผยใจม่อ หลายเนอ
กรายใกล้ให้เจียม
หญิงโงงมักพาบ
งามแยมยิ่งเขียน ฯ

นิทานเรื่องแลนโมน

(๕๖) ยังมีบุโรหิตท้าว
มากล่าวเว้า
สองหมายมั่น
พันระมิตรไว้
(๕๗) บุโรหิตตั้ง
ก็ปคิดโลกเลี้ยว
แต่นั้น ยังมีบุโรหิตเชื้อ
มันก็คิดอยากได้

(๕๘) มันก็คิดใคร่แมง
มันก็เอาแลนโมน
มันก็ทำเพียรเลี้ยง
มันก็แปงหน้าไม้
(๕๙) คั้นฮุ้งแล้ว
เอาแลนโมน
มันก็บายเอาหน้า
คอนผ้าบ้าน
(๖๐) มันก็แลล้าเข้า
บัดนี้ จักกล่าวถึงบัณฑิตผู้
ก็เลยตั้งแต่งเฒ่า
กะกุมพิตเฒ่า
(๖๑) บใช้บุญสมภาร

อาจารย์นักปราชญ์
เป็นซู้ชอบเชิง
พันปีเป็นเขต
อย่าได้ฟ้าวเพื่อมมาย
ใจงคิดท้อ ดอมนั้น
พอล้าสิ้นคลอง
ชายโจรใจบาบ
นางน้อยกล่อมนอน
ชิงยาดบุโรหิต
ป่าดงมาเลี้ยง
แลนโมนเลยใหญ่
ปิ่นพร้อมพรวดแหลม
มันฮีบเตาดา
ใส่ถงดีแล้ว
ทิ้งถงเฮวฮีบ
ไปแท้ให้พินเห็น
อรัญญาในป่า
อาจารย์ซู้เก่า
ไปเว้ากล่าวโอม
ฟังแล้วเล่าชิน
อย่าจางจ้าน

แต่นั้น บัณฑิตซ้ำ

กะฎุมพิตด้าน

อันว่า บัณฑิตนั้น

(๖๒) เวียกบได้

กูบมีช่างฮู้

ชาติที่แนวอาจารย์

บ่อยากคว่เสียแล้ว

(๖๓) บอกรบได้

แต่นั้น นายพรานเลี้ยง

มันก็ไปชูมือ

เฮียมก็คิดฮอดเจ้า

(๖๔) อ้ายก็เอาตอนขึ้น

แต่นั้น หลายวันได้

กะฎุมพิตเฒ่า

โอนอ อันนี้บุญเคยได้

(๖๕) พ่อบ่ชินแห่งเปื่อง

แต่นั้น พ่อบ่ซ้ำ

อวาโหเขา

แลนโมนั้น

(๖๖) ฮีบบ่ซ้ำ

แต่นั้น เขาก็คองกินขึ้น

ทุกคำเข้า

อันว่าเวียกบได้

(๖๗) มันก็ไปชอกไซ้

ก็บ่เห็นสังแท้

อันว่า มีอวานนี้

มันหากถึงง่าไม้

(๖๘) พอสอดมืออื่นเข้า

เถิงยามแลงไปแปน

มันว่าเหนนอนมุ้ง

ผิว่าป็นใส่หน่อง

(๖๙) เขาก็คองกินขึ้น

ชนบ่ค้าง

ไปโอมสามเทือ

คำแม้งว่าบ่เอา

นอนเว็นมือฮ้อยเทือ

ทำเว้าแต่ผญา

เคยฮ่วมบัณฑิต

ปากเป็นผญาเกลี้ยง

อาจารย์ผอกเพดอ่อง

เพาผ้าผอกเหม็น นี้เต้

แลนโมนชมชื่น

เอาชินย่นมือ แท้แล้ว

กินแลงก็บ่แซบ เสียแล้ว

มาต้อนต้อนเสน่ห์ อุ่นเอี้ย

หลายคืนไปกล่าว ขอแล้ว

ห้วยามว่าบุญ แท้แล้ว

สมภารคุณพ่อ นางเอี้ย

บุญานเจ้าสิปลุกแปง พ่อแล้ว

กับกายอะวาหะ

แต่งดองเขยแก้ว

มันกินดองกะฎุมพิต

เลยเข้าแต่งดอง

ดอมเขยไปป่า

มาแล้วเปล่าตาย

กวนแท้แต่เหล่าดง

แสวงเข้าคว่ดง

คืนมามีมือเปล่า

อี่เฮียมยิงไกล้สะแห่มง

ป็นแห่งบ่เถิง

มันเล่าเลยไป

แต่มีมือมาเว้า

อี่เฮียมยิงไกล้สะแห่มง

เหนอ้มส่วนสิตาย แท้แล้ว

หางแลนท้องสิโซ่ง

มือแท้เปล่าตาย

ก็ปมีนานแท้
 มันจึงมาใส่ฮ้าง
 (๗๐) มันก็ตัวะยัวะให้
 นมตุ้มตั้ง
 ก็จึงคิดอ่าวโอี
 โอนอ หมอผู้ดีเอ๋ย บ่แม่นเวรท่อนั้น
 (๗๑) โอนอ เสียตายแก้ว
 กุบเห็นแก่ขึ้น
 หญิงไต่มีกโลกฮ้าย
 คั้นชายจาแต่ละน้อย
 (๗๒) อย่าได้ทำโถงลั่น
 ตามवादไว้
 สิบคนให้
 คันตาเจ้าเบ็งดีแล้ว
 (๗๓) อันนี้ นิทานเรื่อง
 เพ็งกล่าวไว้
 อันนี้ พุชยท้าว
 เอามาเป็นคำสอน
 (๗๔) ฟังเยอ สาวสำน่อย
 ให้ค่อยฟังคำเสียม
 อย่าได้พาโลหลาย
 อย่าได้หวงแหนชู
 (๗๕) ตามवादไว้
 สิบคนให้
 บ่เฮงฮ้อน
 อันหนึ่ง แสนหน่วยแก้ว
 (๗๖) ทั้งเมืองแท้
 เป็นที่ยัง
 อันหนึ่ง หมูกวนข้าง
 ชาตที่ผิวชี้เหล่า
 (๗๗) เพ็งที่เอาผิวให้
 ผู้ฉลาดฮู้
 ฮิตบมีลวงล้ำ

ผิวเมียเลยห่าง กันแล้ว
 หญิงไว้เวทนาจิต เจ้าเอ๋ย
 เสียโฉมฮูปฮ้าง
 ยานห้อยเหล่าโฉม
 เถิงเมื่อกายลุน
 คือสิดักล่อมเสนห์
 อาจารย์ชู้เก่า กูदै
 สิหวังได้กล่อมแนน
 เห็นชายดินดั้น
 สงวนสู้ง่ายตาย
 หลายชายมักพาบ
 ปลาสิเดินใส่หลุม พ่อแล้ว
 คินงนำแต่ผู้หนึ่ง พ่อเนอ
 ใจนั้นให้อ้ำเพ็ง
 นายพรานใกล้สะแหม่ง
 ปางนั้น สิบมา
 นักปราชญ์โพธิญาณ
 ลูกสาวปางนั้น
 ผุ่งไปมีผิว
 หากสิเฮืองเมื่อหน้า
 พาบชายเชิงชู้ นั้นเนอ
 ชูชายชิงยาด กันเนอ
 อย่าเฮฮ้อนเฮงประมาณ
 คินงหาผู้หนึ่ง สิดาเอ๋ย
 ใจเจ้าให้อ้ำเพ็ง พ่อเนอ
 คุณแท้หน่วยเดียว
 ยังมีคุณสามหน่วย
 ทั้งค้ายโลกลือ พ่อแล้ว
 ใจคนค่อยคั่ง
 เงินเบี้ยบ่แก่นถง
 หาแนวนักปราชญ์
 ครูแก้วสั่งสอน แท้ตาย
 คลองแห่งบั้นจิต

แม่่นว่าทำคลอง

(๗๘) อย่าได้หวงแหนเชื้อ
มันหากเป็องแกว่งเล่น
หวังจักคลองกินย่อน
มันก็บ่สู้บักก้อม

(๗๙) บัณจิตนี้
ตัวหากเป็นผู้ฮู้
มันหากหวลเห็นไกล
ฮู้หากหยมบ่บ่เป็อง

(๘๐) ชาตที่โรคาฮ้าย
ไผคะล่ำบ่ได้
ฟังเตือ สมสนิทสร้อย
พ้อจักสอนสั่งให้

(๘๑) ชาตที่ตั้นหานี้
แวงแต่เห็นง่ายได้
อย่าได้กินเลิง ๆ แล้ว
กลัวแต่กินอิมแล้ว

(๘๒) ตามแต่บุญแห่งเป็อง
ตามแต่บุญก่อนก็
มันหากอักโขลัน
ไผบ่มีอยู่ค้ำ

(๘๓) บัวบ่มีหินน้ำ
พระจันทร์บ่มีพรากข้าง
ชาตที่คลองถิตเป็อง
ราหุบ่หอนคละคลาดฮ้าง

(๘๔) ชาตที่ดวงหอมนี้
ความคิด แมงภูย่งท่อฟ้า
บ่ได้เป็นที่คำอูกเฮ้า
บุญหากมาฮอดแล้ว

(๘๕) ผุ่งผู้เฒ่า
ไผบ่เสียนฮ่อมเป็อง
งูอย่าชินใจแซ้
มีดอย่าหวังหน้าด้าม

คนปลอนพ้อฮ้าย

พระพิป่องหมู่ นั้นเนอ
มันแท้แต่เขา หั้นแท้แล้ว
หางยาวก็ยีนยาก
หางสั้นค้วหมาน แท้หนา

เห็นกาอินหนาย
เอาห้อมใส่คิง
โครงควายตายท่า
กาให้ก่ำดำ

ในคิงฮ้อนเฮง
มันสิฮ้ายเมื่อลุน
นันทางถ่าว
นางน้อยจื่อจำ ไว้นอ

ใจอย่าฮ้อนเฮง หลายเนอ
กินแล้วอย่าเลิง แท้แท้แล้ว
หลายเทือติดใจ
มันสิไอ้เมื่อลุน

ภายหลังนำส่ง
นำให้ส่งเลิง
หญิงชายในโลก เสาหนี
นอนแล้งเปล่าตาย ดอกนา

หมายพุ่มเท่าข้าว ชิวังแท้แล้ว
แสงล้อมเหล็ยมเสมร
เทียมแนนหรือหลีก เป็นหรือ
ฮามแก้วหน่วยพระจันทร์

บานตายแล้งเปล่า เป็นหรือ
สิหมายเมี้ยนกระตูกดอม
คำสิเอาเป็นคู่ นางเอี้ย
ยามนั้นจิ่งเอา

เคยเห็นหลายเทือ มาแท้แล้ว
คลองเฒ่าถ่อยคน
หางยาวเสมอพาบ กันแท้แล้ว
คมสิเป็ก่อนสัน

(๘๖) อย่าว่าโตกระตัดถ้อน
 เส็งแต่ได้กล่อมกลิ้ง
 เขียวบตีเมื่อหน้า
 อักแต่ยามเมื่อเว้า

(๘๗) เอาแต่ตาเบ็งเบื่อง
 ตามแต่บุญเน่งเบื่อง
 เป็นหญิงนี้
 เอาบเป็นประโยชน์

(๘๘) อันว่า มีผิวแล้ว
 ลื่นมันหากเจ็บคอบแซ้ว
 หญิงใต้อู๋
 เกรงแต่ทุกซ์เมื่อเฒ่า

(๘๙) นกบยินดีเล่น
 สระบมีดอกไม้
 หญิงใต ได้
 เป็นที่คนกล่าวย่อง

(๙๐) จักมีคำสุขลัน
 ผูกพี่น้อง
 เป็นดั่งยุคันธตั้ง
 ผูกหม่อมฤคราชนื้อ

(๙๑) อันหนึ่ง พ่อจักอุปมาได้
 พ่อจักสอนสั่งให้
 ไม้บ่ทันแตกด้าม
 เขียวบ่ถึงกายลุน

(๙๒) มันหากผากฎแล้ว
 เลือกหมูไม้
 บุญแสงได้
 ยังเล่าวิเศษแท้

(๙๓) เป็นที่ยิ่ง
 มีแต่ลำเดียวแท้
 ชายแสน อ้อยประเทศบ้าน
 เป็นที่ถือถือโสกแท้

(๙๔) นันทาเอี้ย

อุณอุบหาฮ่อม
 ใจฮ้อนฮีบประสงค์
 เสนหาเลยห่าง กั้นนั้น
 คราวน้อยหนึ่งหาย บอู้
 เป็นมาแต่ปางก่อน
 นำให้จิ้งสิตี แท้ตาย
 เอาผิวคลองหากงาย ก็ใจรื้อ
 เชิญฮ้ายฮ่วมสินอน หั้นแหล้ว
 บ่กลัวย่ำยันเฒ่าทั้งหลาย อย่าว่า
 น้ำตาย้อยย่าวเลิง
 มีใจแวนถี่
 คำเว้าบ่เหือดหู พ่อแหล้ว
 สาขาบ่มิ่ง่า อวนเอี้ย
 คณาเนือบ่สงวน
 ฝัดดีผู้รักปราชญ์
 ทั้งค่ายโคตรวงศ์
 อยู่สบายบานยิ่ง
 หลายเบื่องหุ่มหอม
 เสียงเสมรเขาใหญ่
 เดินเข้าขาบถวย
 ผูกสาวให้เจ้าฮ่า คนิงถ้อน
 เขียมฮู้ฮ่อมหญิง
 อย่าฟ้าวกกล่าวหอนตัด
 เคิกมือเมื่อหน้า
 ใจบุญนักปราชญ์
 ดงกว้างหมื่นลำ
 ลำศรีมหาโพธิ์
 เจาคุ่มขอบเมือง
 ในโลกทั้งสาม
 อักโขลันยิ่ง
 มีแท้ผู้เดียว
 พร้อมพาบลักคนา
 ค่อยคนิงดูถ้อน

ชายใต้ ยังโง่งเล่น

ผมเล่นเกลี้ยง

มือบายเหล่า

(๙๕) เอ็ดหน้าด้าน

มันก็เซ็น ๆ ขึ้น

เอ็ดเพดมีหมื่นซู้

แล้วเล่าเอ็ดเวียกเหย้า

(๙๖) กลางเว็นเป็นกลางคิน

มันก็เค็ง ๆ ต่า

แล้วเล่าทำเพดด้าม

อันนั้น นักปราชญเจ้า

(๙๗) แม่นสิงามปานใต้

ชาติที่เป็นหญิงนี้ คืดฮ่าไว้

ตกเอือนไปหากสิฮ้อน

ไผอย่าทำเพียรเลี้ยง

(๙๘) มันสิดับบ่มัว

มันบ่ใช้มุงคูลแก้ว

อย่าได้อุบโลกนถ้อน

อันว่า คำสอนนี้

(๙๙) เอามาสอน

พอให้เป็นชั่วชั่ว

ต่างเป็นแวนให้

หลายเชิงมักพาบ

น้ำมันย้อยชุ่มเลิง

มากินปมีเหือดปาก

คำเว้าบ่อาย

หลายเอือนเบื่องคืด

คำเว้าว่าโต

ทางฮ่วมให้สาวเห็น

เที่ยวสะเลนอนค่าง

คำจาบเห็นแก่ ไผนั้น

สกุลเชื้อเพื่อนฝูง

หนีหลีกแวนไกล

ให้ค่อยเอาใจเว็น

เลิงตาถ้วนถี้ อีหลีแหล้ว

ผีดำบ่มชวัญ เจ้าเอี้ย

งูสาไว้ดอมไก่

เชิญฮ้ายฮ่วมเอือน บ่อยาแหล้ว

พิทุรย์ลูกประเสริฐ

ยอย่องว่าดี

นักปราชญอินทิญาณ เจ้าเอี้ย

ลูกหญิงปางนั้น

สะพานทองเที่ยวได้

หลานหล้าจ้อจำ

ลักษณะชายดี

(๑๐๐) บัดนี้ มาจักบอกให้

คั้นว่า บุญไม่มี

มันหากเลิง ๆ พ้อ

อันว่า ผู้ฉลาดฮู้

(๑๐๑) ชายใต้ เนาสถานห้อง

เหมือนดั่งเวียกบ่ได้

ฝูงหม่วงศาเชื้อ

มันก็ปูดไว้

ฮู้ลักษณะชายดี

ก็จึงไปหาพ้อ

ชายทราวมชาติชั่ว

หาได้แต่ละคน พอแหล้ว

เอือนตนเป็นवाद

นอนเล่นแต่เอือน

ทางไกลมาฮอด เอือนนั้น

จำให้นั่งเทิง แท้แหล้ว

(๑๐๒) มันค่อยเว้า
มันจึงทำกระบวนเป็น
มันไปทะเล่น
บ่หอนไปชุ่มมือ

(๑๐๓) มันบ่มีสงวนกลัว
ก็ท่อนำผู้เฒ่า
คึดทะนามฮู้
ยามเมื่อ วันศีลนั้น

(๑๐๔) ตามแต่ความฮู้น้อย
เอาแต่กำลังเป็น
ยามเมื่อ สักโงเจ้า
มันก็ใจอ่อนน้อม

(๑๐๕) ฝูงหมู่หญิงชายขึ้น
หากว่าชายหนุ่มน้อย
เป็นที่หวังสุขย่อน
หญิงหมู่ไทยต่างบ้าน

(๑๐๖) ยามเมื่อ เฒ่าแก่เว้า
พอเมื่อบรรพหมด
ตามแต่ความฮู้น้อย
ฝูงหมู่เฒ่าด้าน

(๑๐๗) ฟังเยอ นันทาน้อย
อันบ่เป็นประโยชน์แท้
อันว่า แนวของล้ำ
ชายใด เป็นดั่งคำพ่อเว้า

(๑๐๘) ชายนั้น นักปราชญ์ด้าน
ยังเล่าเป็นอาจารย์
หญิงใด บุญมีได้
บุญหากเคยประกอบแท้

(๑๐๙) ชาติที่ค่านักปราชญ์นี้
คำคึดยังอยู่พื้น
หญิงใดได้
เป็นแต่กำเนิดเบื้อง

(๑๑๐) หญิงใดได้

ตางพ่อแม่มารดา
พอเฮือนจาต๋าน
พอทลหาเมื่อ
แผนหน้าห่อไผ
หญิงชายฝูงหนุ่ม
เฮียนฮู้ฮึดคลอง
วันยามทุกสิ่ง
มันได้รูปเทียน
มันแผ่สังคะหะ
ค่อยเฮียนความฮู้
แสดงธรรมไขสูตร
มะจู้สร้อยสวาทยา
เฮือนมันบ่มีขาด
ความฮู้ก็หากมี
แนวนามเชื้อชาติ
สงวนฮู้ขึ้นชม แท้แท้แล้ว
มันค่อยฟังสั่ง
เมื่อลุนจาต๋าน
เป็นคลองฮึดฮ้อม
ยอย่องชู้คน พ่อแท้แล้ว
เสนาหาเจ้าพ่อ อวนเอี้ย
ใจเจ้าอย่ากระสัน
คุณเฮือนหายาก ลูกเอี้ย
มานี้ยอดคน
เฮียกว่าบัณฑิต แท้ตาย
แก่คนทั้งค้าย
สมภารเพ็งมาก
มาได้กล่อมเสนห์ อุ่นเอี้ย
สืเผยแปนเว้าม่อ รือนอน
ดินพุ่นบ่หอนแปน เจ้าเอี้ย
ผิวขวัญผู้ประเสริฐ
บุญสร้างแต่หลัง
ผิวชมคนชั่ว

เป็นตาบapak่อนพูน

บุญไผเคยพบพ้อ

อย่าได้เห็นแก่ชูป

(๑๑๑) อันหนึ่ง อย่าได้เห็นแก่เบี้ย

อย่าได้เห็นใกล้ ๆ

อย่าได้หวังกินย้อน

ชาติที่แมวแลกช้าง

(๑๑๒) ชาติที่แมวเป็นแก้ว

เห็นบ่ได้ค่าจ้าง

เป็นหญิงนี้

เห็นเพิ่นได้กันแล้ว

(๑๑๓) หากว่าเอาผิวแล้ว

หากว่ามีแม่ช้าง

อย่าได้เห็นแก่ฮง ๆใส

ไผสืเอาเป็นเหง้า

(๑๑๔) ใจอย่าฮ้าย

เฮ็ดให้สวยรวยตั้ง

แปะใส่เกล้า

แล้วจึงเอาสะไบผ้า

(๑๑๕) อย่าได้เฮ็ดสิ้นด้าม

ตีนช้วนนั้นให้

เฮ็ดสิ้นลั่น

อย่าได้เอาโฉมเพียง

(๑๑๖) เห็นเพิ่นย่องละน้อย

ให้กอยใจสร้าง

นับเมื่อใส่สิ่งแก้ว

อันว่า ปางบุญนั้น

(๑๑๗) ความคิดอย่าผอกตื่น

ยามใดเจ้า

อย่าได้นำหมู่แสบ

ให้ค้อยนำหลังเฒ่า

(๑๑๘) แพงवादไว้

ยามเมื่อถึงสถานตั้ง

ประสงค์ตั้งแต่งมา

อย่าขึ้นขัดหลัก

สิเสียนหน้าเมื่อลุน

เงินคำของฝาก

สินจ้างค่าตอง นั้นเนอ

เงินคำเห็นม่อ นั้นตาย

ทีนนับบ่ทอนเสีย

มหานิลควรค่า

อย่าสั้มสับใจ พ่อเนอ

อย่าสงวนเห็นม่อ นั้นเนอ

อย่าฟ้าวเปิบใจหลาย

เอาเมียก็ยงต่าง กันแล้ว

หมายสร้างสืบทีน

หน่วยขาวใสแจ้ง

ผิวขวัญกับประทีบ

ประสงค์ตั้งเจตนา

กลางพาช้องพระเนตร

ประสงค์น้อมชูคน นั้นเนอ

ผืนตีมาห่ม

ตีนช้วนลากดิน

ทางในอย่าให้หย่อน

เมื่อหน้าเพิ่นสิเสียน

เทวีลงช่วง นั้นเนอ

อย่าได้โอดสะทาว

มหาทานดอมเพิ่น

ทั้งค่ายหากกระสัน

ฝูงสาวน้อยใหญ่

สงวนเอ้หม่ายกัน

ลีลาयरระยาด ไปนั้น

สาวน้อยบตี พ่อแล้ว

ขุนธรรมผู้ฉลาด นั้นตาย

กระบวนเบื่องแม่เฮือน พ่อเนอ

มหาทานบุญใหญ่

อย่าได้เนานั่งใกล้
 ให้อยู่ตางมือเฒ่า
 (๑๑๙) ให้เจ้าเนานั่งใกล้
 ก็จึ่งใจใส่ตั้ง
 บุญก็จึ่งได้
 ยามเมื่อมหาเถรเจ้า
 (๑๒๐) ให้ค้อยย้อมมือบ
 ใจประสงค์น้อมผายแผ่สอด
 หึ่งตายาย
 อย่าได้โมโหฮ้อง
 (๑๒๑) ซี้แซวเสียด
 แม่นว่าใจประสงค์ด้วย
 ก็ให้เป็นที่น้อม
 ก็จักชูชกนิ้ว
 (๑๒๒) เป็นที่อันประเสริฐแม้ง
 อันหนึ่ง ชื่อว่าอุตตะมะสร้าง
 ไผ่ผู้เห็ดสิ่งนี้
 หากจักประเกียรต์แก้ว
 (๑๒๓) ชูคนช่อยากได้
 อันหนึ่ง บัณทิตฐี
 เห็นแพดฐี
 บัดนี้ เฮียมจักสังขยาให้
 (๑๒๔) อันว่า นางนาถน้อย
 แม่นว่า หึงไต่เฝินเผอะต่าง
 เห็ดเพดงามยิ่งย้อย
 มันทากแปงคำให้
 (๑๒๕) คำปากม่วนอันอ้อย
 มือเล่าบูชาแก้ว
 ทำกระบวนเป็น
 หากว่า โดงามแม้ง
 (๑๒๖) เห็ดเพดมีหมื่นชู
 บุญบ่มีหวังค้ำ
 ตัวมันอบน้ำบ่ส่วยล้าง

สาวน้อยปติ
 บายทานของแจก พ่อเนอ
 คนฮู้ฮิตคลอง
 โมทนาทานทอด
 คำฮู้ก็จึ่งมี พ่อเหล่า
 ตั้งสูตรมหาชัย
 ใส่หัวประสงค์น้อม
 ทุกที่เทวดา
 ชูคนพงษ์เชื้อ
 เห็นที่คำกิน
 กล่าวคำเชิงชู นั้นเนอ
 ผัวขวัญผู้ประเสริฐ
 ใจตั้งต่อบุญ
 เสนหามาส่ง
 มะโนซ้อนกล่อมแฝง
 มหาบุญดวงประเสริฐ
 ขวัญแก้วยอดหญิง นางเอี้ย
 นางสาวน้อยหมู่
 เป็นไถ่ลูกคำ หั้นเหล่า
 สอนหญิงหลายสำ
 ยินด้ามอี่ดู หั้นเหล่า
 เห็นคลองฮิตฮ้อม
 แพงล้านให้จื่อเอา
 ปางบุญนั่งเปลี่ยว
 ยอย่องว่าโต
 ผุงชายแยงฮูป
 หาชู้ช่างออย
 โตขยับไปหาบ่าว ชายนัน
 ตั้งนางใจกว้าง
 ประแยงนั่งเอก
 แพงหน้าบ่อาย
 ตัวมันพอด่อง
 ตมข้าแปดคิง หั้นเหล่า

หญิงนั้น ทำการสร้าง
 (๑๒๗) ไปเอาบุญยังเล่าได้
 อันนี้ หญิงถ้อยฮ้าย
 กัลยาเอ๊ย
 แม่นว่าสมสนิทหน้า
 (๑๒๘) คำคิดมันผอกตื่น
 อย่าได้ขันอาสาเลี้ยง
 มันหากเคียวผอกพัน
 ชายได้ได้
 (๑๒๙) เชื้อบุ่มมัว
 มันบ่เสียแต่เปี้ย
 นันทาเอ๊ย
 ชาดที่เอาหินถ้ำ
 (๑๓๐) ก็หากจมอยู่พื้น
 อันนี้ คลองถ้อยฮ้าย
 อย่าได้เอาเทียมตน
 เฝิงที่อุตสาห์ตั้ง
 (๑๓๑) ให้สืบสร้าง
 อันหนึ่ง อย่าได้อำมิสด้วย
 อย่าได้เห็นแกโอมฮูปเจ้า
 อันหนึ่ง อย่าได้เนานั่งใกล้
 (๑๓๒) ชาดที่แฉวมหาเถร
 เฝงมันย้อย
 เป็นตั้งข้าง
 อย่าได้ชำเซียเว้า
 (๑๓๓) เหมือนตั้งข้างใหญ่้อย
 มันหากเหลือแสงรักษาแก้ว
 ตมหากมาเกือกกลัว
 ชาดที่อำนาจยังกลัวแก้ว
 (๑๓๔) แม่นว่าพิลาไส
 หากมาเหลือแสงคำ
 ฟองหากมาบ่มัว
 หญิงหากอำมิสด้วย

อันใดบ่มีสูง เอียงนั้น
 บาบชำตี้มเลิง นั้นตาย
 ถึกบาบสามประการ
 อย่าจาเอาแท้
 นางฮามประเทศต่าง
 แปนให้เพิ่นเห็น แท้น้อ
 แนวชะนีฮู้ควง นั้นเนอ
 ผองเท่ากระดุกดอม หั้นแหล้ว
 เอาเป็นเมียมิ่ง ตัวนั้น
 หั้งชำจุ่มจุม อวนเอ๊ย
 ซ้ำลีจุ่มตัวนำ
 ค่อยคณิงดูแจ้ง
 กลางกระแสะสมุทรใหญ่
 นานแท้ก็บ่พู
 สอนสั่งนางคาญ
 แห่งเขาฝู่งนี้
 เอาบุญดวงประเสริฐ
 บุญเปื่องแต่หลัง พ่อเนอ
 ของทานให้โสภาพ
 ตนเหลือมจิ่งทาน พ่อเนอ
 เคี้ยวหมากนานลูก แท้เนอ
 ตั้งกฤษโรซ้าง
 ยังหัวหางอยู่
 ตัวกล้าอยู่โรง แท้นา
 นานเหิงงาสีเสียบ แทงแหล้ว
 ลงท้ายชุ่มเลิง
 อำมระรงค์บ่หอนหม่น
 คำเจ้าจิ่งหมอง
 จิ่งเกิดเป็นหิน
 ถึกตมก็ดำเศร้า
 เต็มสะเภาเฮือใหญ่
 แสนสิเว็นก็หากฮุน
 บ่ถมคุณด้วยซื่อ

(๑๓๕) เหมือนตั้งเอาผ้าฮ้าย
หากอยู่ตามใจน้ำ
ควายแม่เลหากผอกฮ้าย
เป็นที่เหลือมือเจ้า

(๑๓๖) เขาฮอหากมาเกิดเกี่ยว
โอนอ มาช่างไปขึ้นม้า
บุญบ่สมสะอาดม้า
ฟังเยอ สาวฮามสร้อย

(๑๓๗) ชาดที่สมการนี้
กลางคนมาเฮียงย่อน
กลางพ่องมาขึ้นย่อนอาสาเค้า
คำสุขมาบ่ล้วน

(๑๓๘) ยามเมื่อเจ้า
ใจอย่าเพี้ยนฟังแท้
คำสอนไว้
ท่านหากติดต่อบ้าน

(๑๓๙) ใจหากใสเสียแล้ว
ของหากทานขาดแล้ว
ให้ค้อยหอมของไว้
อันที่จูงจ่องขึ้น

มาบ้องห่อคำ นั้นแล้ว
วังหินบ่มีขุน เป็นแล้ว
พุมหญ่าบ่อยากหนี
คุมแฮมาตักสีก เสียนี้
ลำอ้อยจิ่งขม แท้ตาย
อาชาไนทางกะนอง
อานแก้วอย่าเปือน อุ้นเอี้ย
สอยวอยซู้เพิ่น ฟังเยอ
มีเสมอโสภาพ
ยาอย่าบ่พวยาร์
คุณเมืองยูแต่ง
เสมอแท้เทพดา หั้นแล้ว
บายของไปแจก
เห็นใกล้แกเื่อม พ่อเนอ
อย่ากรายประทัดเน่ง
อย่าได้หลีกหนี
ภายลุนอย่าได้จ่ม นำเนอ
ประสงค์ตั้งต่อบุญ
แฮกำลังเมื่อทวย นันทาเอี้ย
เมื่อฟ้าก็แต่บุญ หั้นแล้ว

สอนโลก

(๑๔๐) บัดนี้ เขียมจักกล่าวตำนาน
ในคลองเฮือน
อันว่า หลิงใต้ฮู้
หลิงนั้น เทวดาอยู่ฟ้า

(๑๔๑) หลิงใต้ สวงนสู
ฝูงหมู่เทพไท้
แม่นว่า มีของได้
หลิงซี้ฮ้าย

(๑๔๒) แม่นว่า นันทาได้
มีลูกน้อย

สอนโลกปางปฐม
ซู่วันเทียมไว้
คะลำคิงสุดยั้ง
มาเผ้าหมิ่นตน
ตั้นหากามโลก
เห็นแล้วถ่มน้ำลาย
มุงคุลบ่ประเสริฐ
นันทาเจ้าอย่าเทียม พ่อเนอ
บุตราบ่ประกอบ
คำให้บ่เหือดหู

ซึ้งกัย้อย

ไผ่บ่ยินดีฮัก

(๑๔๓) แม่นว่า เอาผิวได้
มันก็ไปลักข้าง

คั้นเจ้าของมาฮอดแล้ว
เพิ่นก็ตัดโทษให้

(๑๔๔) เขาก็เอาเป็นซ้อย
ผิวอยู่ไต่

เขาก็เอาลูกเต้า
เขียนตีขาย

(๑๔๕) คั้นว่า บริสุทธิ์นั้น
ยังจักอ้อยฮ้อยเนื้อ

อันว่า เทวดาค้า
แม่นว่ามีลูกน้อย

(๑๔๖) อ้อยฮ้อยเนื้อ
หญิงชายเขา

เป็นที่ฝูงพี่น้อง
ฝูงเพื่อนบ้าน

(๑๔๗) แม่นว่า มีผัวนั้น
คิดอย่าตื่น

ไผ่ผู้มีพื้น
เป็นดั่งหมอกคล้องข้าง

(๑๔๘) คั้นว่า คุณผีได้
ผีหากมาช่อยน้ำ

ปลาบยินดีน้อม
ปลาหากชมชื่นเต้า

(๑๔๙) ชาติที่มาลานี้
ไผ่ผู้เข้าฮ่มไม้

อันว่า ดงหลวงนี้
นกหากชมชื่นด้วย

(๑๕๐) เป็นดั่งนกที่กว้างวัง
บุญหากยังแบ่งกว้าง

ยุงหากแพงตัวแม้ง

ยามอย่างแหลวไหล

ใส่นมเอาอุ่ม

อุปปะชนคนถ้อย
ทั้งม้าเพิ่นมา หั้นแหลว

เป็นความยุ่งใหญ่
ไหมซ้าผูกตี แท้ตาย

ทาสาใช้ช่วง
เมียนั้นอยู่เหนือ แท้ตาย

พ่อแม่บิดา
จ่ายไปมีมั่ว

เทวดาซุช้อย
มาซ้อนุ่นสะนอน อุ่นเอี้ย

ของเฮือนมูลมั่ง
ไผ่อุ่มบ่อยากวาง แท้ตาย

บุตรราชิดา พ่อเอี้ย
จูบชมยออย่าง

ลูกอาป้าย่า
อาศัยย่อนเพ็งบุญ เจ้าเอี้ย

ใจนางให้กว้างเผื่อ
ใจสั้นง่ายตาย พ่อเนอ

คำคิงชวงอยู่ ดินัน
ประกำเจ้าข่มงำ

พลีกรรมเบิกแม่
ประกำข้างใส่คลอง หั้นแหลว

ชลธิ์เงินขาด
สะพังกว้างดอกบัว

ดวงหอมฮอดฮวง
ดมแล้วบ่อยากหนี

ฟังคนนากแก่น
ละไมเล่นง่างาม

หลวงบ่มีขาด น้ำแหลว
หลายห้วยหลังโฮม

เฮียวหนามบ่มีเขียน

แอ้งหากเซยชากฮ้าย

(๑๕๑) อันนี้ อุปะไมแท้

หญิงไต ประเสริฐด้วย

หญิงผู้ฮักซาบได้

เป็นดั่งผีชากฮ้าย

(๑๕๒) ชาตที่ของเหม็นนี้

แมงวันเขี้ยวสิขี้ใส่ไว้

กาหากยินดีด้วย

แอ้งหากปปีกเปื่อง

(๑๕๓) หญิงบ่มีศีลนี้

หนอนหากมาลักต้น

ขวัญมันไปเฝ้า

ยังแต่โครงชากฮ้าย

(๑๕๔) ฟังเยอ โฉมเฉลาเนื้อ

คลองหากมีสิ่งนี้

ยามไตเจ้า

ใจอย่าฮ้าย

(๑๕๕) ชาตที่กะกุลนี้

หญิงบ่มีผิวซออน

วังบ่มีหนามนี้

น้ำบ่มีเงือกเฝ้า

(๑๕๖) เฟิงที่เอาผิวไว้

เจ้าอย่าได้โอดอ้าง

หญิงบ่มีผิวซออน

เป็นดั่งกะตาดฮ้าง

(๑๕๗) เป็นหญิงให้

เฮือนบ่มีพ่อเหย้า

ชาตที่คนฟันไม้

คั้นว่า ลำบ่มีแก่นนี้

(๑๕๘) อันหนึ่ง บัณชิตฮู้

ใจแผ่กว้าง

คั้นเจ้า มีเงินให้

คิงเส้าสาบควา

เทียมมาสอนโลก เหานี้

ศีลทำอยู่ดอม

คิงมันเหม็นสาบ

บินเฝ้าเวินบน

แมงวันสิหัวต่อ เลิงแหล้ว

หนอนน้อยยุ่นกิน

แสวงหาแต่ของเนา

หัวยุ่มใส่โครง

ตายไปบ่ทันเนา

เป็นขี้ไข่ชาง

อะเวจีหม้อใหญ่

กาแอ้งหากสิฟุม ดอกนา

นันทาทิพฐูป พ่อเอี้ย

คนเฒ่าสั่งสอน

มีสองซออนคู่ กันนั้น

ฟุมเข็มซ่มผิว พ่อเนอ

ชายมันก็ยั้งแก่ ลูกเอี้ย

ไผสิยันหย่อนกลัว พ่อเต้

พรานแหบมีหย่อน มือแหล้ว

คนนั้นก็บ่เจียม

เป็นอาจารย์สอนสั่ง พ่อแหล้ว

หัวล้านสิ้นครู แท้ตาย

คนเกกลางกาด

กลางบ้านเกือกซี้ตม

เอาชายเป็นช่าง

โจรฮ้ายหากสงวน

ลำกะยุงก็ยั้งเมื่อย

เขาสีปิ่นง่าฮอน ๆ

ยอหญิงผู้ประเสริฐ จริงตาย

ภิรมย์ช้อยชอบธรรม

ปูนเป็นสามส่วน

ส่วนหนึ่งนั้น

(๑๕๙) ส่วนหนึ่งวางเวนให้
ส่วนหนึ่งข่อยพี่น้อง
ยามเมื่อเบื่อง
แบ่งพูดไว้

(๑๖๐) ถมคุณไว้
อันว่า ใจแค้นกว้าง
ชาติที่มีหมานี้
มีลูกไก่

(๑๖๑) ฝูงหมู่เคยแค้นไก่ลื้อ
เที่ยวมาหา
อย่าได้ขอมงอมกั้ม
คั้นว่า ของออกเหือนแต่ละน้อย

(๑๖๒) เฝิงที่เผยแพร่ให้
ใจอ่อนอ้วน
ฟังเยอ เฒ่าแก่พร้อม
บัดนี้ จะกล่าวตั้ง

(๑๖๓) เอามาสอน
ยามใต้ ฝ่าหากทำการด้วย
เมื่อยอย่าเขี้ยว
ชาติที่กำลังนี้

(๑๖๔) ฝ่าหากไปหากินบได้
อย่าได้อุณอุหน้า
คั้นว่า มาฮอดแล้ว
ทั้งเหือนพร้อม

(๑๖๕) สิ้นงล้อม
อย่าได้พาเดียวตั้ง
เฮ็ดเพดเคียดบแล้ว
ผีหากเลิงเห็นเบื่อง

(๑๖๖) ฝูงหมู่สัตว์สิ่งข้าง
เหือนไต่ยังกินข้าว
เหือนนั้นเลิกหากมีบมัว
เหือนไต่ยังกินข้าว

สงวนไว้สืบเหือน
มหาเถรทานทอด
ฝูงไก่ลื้อเหือน
วงศาหลายแห่ง
เมื่อกำแม่ผิว
ตามคลองอันคอง
คำเว้าค่อยจา
หวังคองกินดูก
อาศัยย่อนเพ็งแสง หั้นแหล้ว
อาสัยเพ็งคำสุข
ยื่นบายเอาให้
ช่างำย่านเพินแค้น กินเนอ
อย่าฟ้าวฮ้ำไฮ
โวหารกว้างเผื่อ
คำเว้าอย่าแข็ง พ่อเนอ
ฝูงหมู่สาวฮาม
คลองแห่งวิสัย ก่อนแหล้ว
สังคนทั้งค่าย
คลองเหือนหนักยิ่ง มานั้น
คำฮ้ายตอกหู นั้นเนอ
แวงคนฮู้ฮัดอ่อน พ่อแหล้ว
อย่าจาตันเสียดหู นั้นเนอ
เป็นตาซังบปาก แท้ตาย
ให้ไปต้อนฮับเอา นั้นเนอ
มารดาพ่อแม่
พาข้าวชู้คน
กลางเหือนกินเปลี่ยว นั้นเนอ
ฝ่าเจ้าพรากรินอน นั้นแหล้ว
ทางไปสิมาบง กินแหล้ว
พุ่มเข็มห้อยแขวน พ่อแหล้ว
หลายพามับแมบ
ใจน้ำบ่เก็งปลา
พาเดียวโฮมหมู่ กั้นนั้น

(๑๖๗) คำฮักยังค้อยตุ้ม
 คั้นว่า ผัวไปค้า
 เมียให้บนบอบนี้
 ก็จิ้งไสได้

(๑๖๘) ฮักผัวนั้น
 ให้ฮักผุงพี่น้อง
 ฮักให้เป็นตั่งกฤษโรซ้าง
 อย่าได้เป็นตั่งลมเบิกไม้

(๑๖๙) อันว่า สงสารห้อง
 อย่าได้เฟือนฟาวฮ้อน
 ฮักฮีบฮ้อน
 ฮักบ่พันพอยาม

(๑๗๐) ชาตี้ยามหนาวนี้
 เมื่อยามฮ้อนมาฮอดแล้ว
 ชาตี้ยี่หมาหิวข้าว
 ยามเมื่อกินอิมแล้ว

(๑๗๑) เฟิงที่ทำเพดไว้
 อย่าได้เห็นแต่ได้
 ฟิงเยอ นันทาน้อย
 คลองหากมีตั่งนี้

(๑๗๒) อันว่า ของหอมนี้
 อันที่ เหม็นเน่านี้
 อันที่ ตายเสียเสี้ยง
 อันที่ ยืนยั้งล้ำ

(๑๗๓) นัตถิเสี้ยง
 แล้วท่อนี้

กันไว้หมื่นอสงฆ์ เจ้าเอี้ย
 ของขายให้ฮีบแต่ง
 ประจงพร้อมส่งพร
 ทินค้าจุ่มเสี่ย
 ให้มีใจผายแผ่
 แแนวเชื่อแม่ผัว
 ฮู้ดอมฮักลูก
 ยามน้อยหนึ่งหาย นั้นเนอ
 ของแพงฮักฮ่วม กันนั้น
 ปะโลมฮ้อนฮ้อนออย
 เทิงต่างมะโนจิต
 สาบสะอากปานแฮ้ง
 ขางไฟก็หากฮ้อน ทวงแหล้ว
 กรายไกลก็ว่าควัน
 เห็นคามือหากสิสวบ กินแหล้ว
 แสนสิเอิ้นก็แล่นหนี
 ในใจมิมี หั้นแหล้ว
 ง่ายแล้วยากกะใจ พ่อแหล้ว
 ธิดาเจ้าพ่อ ภูเอี้ย
 บิดาเจ้าสิสั่งสอน
 คนทั้งหลายประสงค์หลีก ไกลนอ
 ประสงค์สู้อยู่ดอม หั้นแหล้ว
 คนทั้งหลายประสงค์ใส่ จริงนอ
 ประสงค์เล่นบ่จา แท้แหล้ว
 โปธิญาณสอนลูก
 ถวายไว้ที่ควร ก่อนแหล้ว ฯ

สำนวน ๒

อินทนิญาณสอนลูก

บทเตือนสติ

(๑) บัดนี้ เขียมจักคณนาตั้ง พอแต่บักงามไว้ โอนอ สาวเอี้ย ขนไปทันปกท่าย อันหนึ่ง ปักไปทันหุ้มกัน	แปงสารให้เห็นฮ่าง กระจบวณเนอ แปงท่างใส่ฮ่าง ก้อย่าแหนหางแล่น ไปนั้น ออย่ามาถ้าเต่าสกล นั้นเนอ
(๒) เขาไปโซงเพียงด้าม ทางไปปกกิบน้อย คั่นว่า พ่อหากมรณาแล้ว ศรีแก่นแก้ว	ออย่าหลิกหัวแกว่ง ไปนั้น ออย่าฟาวว่าโต นั้นเนอ ซีวังเถิงมัจจุราช เอาข้าวขอดแหวน พ่อเนอ
(๓) คั่นว่า คำปากพ่อแม่ ผู้ย่าแยงนบ อันหนึ่ง เฮือไหลแล้ว ไฟหากใหม่ป่าไม้	หนักเก็งธรณี ลูกเอี้ย หากสิเฮืองเมื่อหน้า ขอนยังดอมท่า ดอนเนื้อก็หากยัง เจ้าเอี้ย
(๔) ขาคีที่คำตายนี้ ใบหากชูล่นแล้ว อันหนึ่ง สัพพะญูเจ้า ยังแต่น้องแก่นแก้ว	บมีวายนหนึ่ง เป็นแหแล้ว ลำก้านก็หากยัง แท้ตาย นึระพานลดชั่ว ไปนั้น เดียนี่สืบมา
(๕) คนบ่ย่อง พระบาทตั้ง	ปาเกียรดีทั้งโลก เหา คลองไว้สืบมา...ฯ

บทให้เคารพผู้มีคุณ

(๖) บัดนี้ พ่อหากมรณาแล้ว คุณพ่อเลี้ยงแต่น้อย ฟังเยอ เจ้าผู้โสมสะอาดเนื้อ ออย่าได้โกรธาขม	ซีวังเถิงมัจจุราช ไปนั้น ยอขึ้นใส่หัว นันทนาถธิดา พ่อเอี้ย เพื่อนฮีนเสมอจวัน
(๗) มาจักบอกให้ฮู้ ทำคลองคน ออย่าได้ทำใจเพียง	ยามเมื่อตาเห็น ออย่าทำใจสั้น เขาฮอขมขึ้น

คำคืออย่าให้ตื่น	เสมอหม้อปากบาน
(๘) คืดให้ถ่องถึงพื้น	เสมอบัวมหยั่ง
ใจให้ฮอนสิ่งฝ้าย	หลายล้อยืดยาว
ใจให้ขาวเสมอหน้า	คุงคว้างใหญ่
อย่าให้เป็นสิ่งหม้อ	หมองเมาหัวคิง
(๙) ยามเมื่อจระจาด้าน	หอมหุหวานม่วน
ยามเมื่อไขปากด้าน	อย่าพันพินหลาย
อย่าได้ธรรมนิยมเพียง	หัวเพียงเชียงอึ้ง
มันหากเส็งแต่ฮ้อง	คำเว้าฆ่าโต
(๑๐) ให้ค่อยพิจารณาแจ้ง	เทียมนำนักปราชญ์
หากอยู่หากช่างเว้า	อระอ้อยอุ่นเฮือน
เป็นที่ให้พินย่อง	เทียมนำนักปราชญ์
ผู้สลาดฮู้	สงวนสู้ชื่นชม...ฯ

บทให้ระวังความคิด

(๑๑) อันหนึ่ง อย่าได้กวก ๆ ฮ้อง	เสมออกากินไข่
อย่าได้เป็นตั่งนกใส่ฮ้อง	กลางเข้มข่มแข็ง นั้นเนอ
เพิ่นบ่ยินดีด้วย	ดอมกลางเสียงปาก
คลองถ้อยฮ้าย	ฝูงนี้อย่าเพียร พ่อเนอ
(๑๒) อันหนึ่ง อย่าได้เถียงผู้บ่	กลัวท่านหัวขวน
มันจักไปเบิกบาน	เมื่อลุนอายหน้า
คำระหัดสนี้	อย่าไขเว้าม่อ
เพิ่นจักไปกล่าวเว้า	กลางบ้านเบิกบาน แท้ตาย
(๑๓) อย่าได้เถียงผู้บ่	เสมอทานหัวเขี้ยว
มันก็ไลลาฝูง	ไข่เสียกลางบ้าน
มันอาลัยถิ่ม	เสียใจดอมเพิ่น
ลูกแตกออกจากห้อง	มันเลี้ยงบ่เป็น
(๑๔) ทำคุณให้	ลักคณานำไก่ ตีตาย
หากพิทหากช่างบ้อง	ทอมเลี้ยงใหญ่สูง
อันว่าทำคนสร้าง	อย่าเสียใจดอมเพิ่น
มีสีกเสี้ยว	ถนอมไว้จิ่งดี...ฯ

บทค่างเจ้าเล่ห์

(๑๕) ขาติที่ทางงอเต่า
 คั่นว่าถึกกลืนเนื้อ
 เฮาหากเห็นหลายเป็อง
 ยังมีแม่วอกฮู้

(๑๖) มันก็มีลูกน้อย
 มันก็ขนขวายหา
 ยังมีเชื้อ
 มันก็เป็นปวงฮ้าย

(๑๗) มันก็เดินมาพ้อ
 มันก็เห็นอ่อนน้อย
 มันก็ขอยู่เลี้ยง
 พันธะไม่มีต

(๑๘) แต่นั้น ฝิ่บอบฮ้าย
 มันก็ขนขวายหา
 ดูนานได้
 มันก็ตีโยกเข้า

(๑๙) บัดนี้ ยังมีหมาไม้
 เขียมก็ขนขวายหา
 นางจงไปเอาถ้อน
 ลูกอ่อนน้อย

(๒๐) โอนอ กรำสุดแท้
 ยามเมื่อให้อ้ำฮ้อง
 แต่นั้น นางลิงไ้
 หาหมาไม้

(๒๑) แต่นั้น หางยาวฮ้าย
 มันก็จับอ่อนน้อย
 แต่นั้น นางลิงไ้
 เลียบเห็นอ่อนน้อย

หมาพรานเคยคั่ว เลิงแหล้ว
 คลองนั้นบ่วง
 นิทานปางก่อน
 แยมเฮื้ออยู่ดง
 ยังอ่อนในฮัง
 ชูวันมาเลี้ยง
 หางยาวฮ้ายค่าง
 เขาซำสั่งหนี
 สองขาแม่ลูก
 ยินค้ำมอยากกิน
 ประชิดฮ่วมเฮียงฮัก
 หมิ่นปือยามายม้าง
 ฮ้ายค่างยินดี
 ชูวันมาเลี้ยง
 หลายวันคืดอยาก มานั้น
 ลิงนั้นคืดอยากไป
 ก้อนกำฝ่ายภูสูง ที่พุน
 ชูวันเรียงเรื่อย
 อย่ารอนานมืออื่น
 ฮานี้อยากกิน แท้แท้แล้ว
 สายใจเจ้าแม่ ฮานี้
 เป็นนำฮื้อดู แท้แท้แล้ว
 ฝั้นไปเฮวฮีบ
 ดงกว้างกายไกล
 ลิงกังฝิ่บอบ
 กินแล้วเล่าหนี
 ฝั้นเรวมาฮอด
 ทวงม้างแตกตาย...ฯ

บทงานประจำแม่บ้าน

<p>(๒๒) อันนี้ คำขุนเต่า ชกให้มันทะนาลเนื้อ ทำคนให้ เมี้ยนไขไว้</p>	<p>อาจารย์ปางก่อน ฟังถ้อยอำเพิง ลักขณานำเต่า ดีแล้วจั่งค่อยหนี</p>
<p>(๒๓) หากบ่กล้าที่แท้ ชาติที่เป็นแนวหญิง ยามใดเจ้า คิดให้แจ้ง</p>	<p>ในแห่งคำคิด อย่าวางหลาฝ้าย ลีลาเข้าบ่อน ดีแล้วจั่งนอน</p>
<p>(๒๔) ยามนอนให้ ให้ฟังเสียงผู้เฒ่า ยามลูกให้ จั่งค่อยเป็องบาทย้าย</p>	<p>หายามชอบเมื่อ ชั้นชั้นเทือสาม แบ่งผมผางฮีด ตีนเจ้าให้เบา</p>
<p>(๒๕) อย่าได้เค็ง ๆ พัน คลองหมุ่นั้น แล้วจิงลูกนึ่งข้าว ยามเมื่อบายของท่าน</p>	<p>เพื่อนหัวพ่อแม่ เวรแท้บาปมี ประสงค์แต่งจิงหัน ให้สี่สรลง้าง</p>
<p>(๒๖) ยามเมื่อทำครว้นั้น ยามเมื่อสายข้าวนั้น ให้ค่อยทำตนตุ้ม อย่าได้เฮ็ดตุ้เตื่อ</p>	<p>มวยผมอย่าให้คว ตีนชินอย่าบาย พ่อเนอ เสมออย่างชมเหนือ ตีนชินกว่ายพา</p>
<p>(๒๗) อันว่าบาปชอกไซ้ ชาติที่เงาเทียมโต น้ำกินได้ ให้ส่วยล้าง</p>	<p>ไผ่บ่หวนเห็น บ่ท่อนบายเอาได้ แวนดีอัดที่ มือนั้นให้ตี</p>
<p>(๒๘) ให้เป็นลักขณา ใจสลาดแล้ว อันหนึ่ง ยามเมื่อเนาอยู่ห้อง ให้เจ้าแบ่งกระบวนโสม</p>	<p>ทำนองนักปราชญ์ เสียมเอี้ย มือเจ้าฮีบบาย น้องเอี้ย ในที่เคหัง ตั้งเฮือชายค้ำ</p>
<p>(๒๙) อย่าแบ่งกระบวนให้ ฝูงอยู่ใกล้</p>	<p>โสมคือเฮือชวง เห็นพื้นพื้นสิซัง</p>

ให้เจ้าค่อยแบ่งบ่อน

อย่าได้แบ่งคุยลอย

(๓๐) ให้ค่อยทำเพียรสร้าง

ให้เจ้าก่อสืบไว้

ยามใดได้

ของแก่นั้น

(๓๑) อันหนึ่ง วัตถ์ผ้า

เห็นว่าได้

เพิงที่ถามหมอให้

อย่าฟ้าวเอ้ใส่ชิน

(๓๒) เอ็ดให้พอเสมอเพียง

บาดว่าบินแอนผ้า

ยามใดได้

ยามขมอดไธ้

(๓๓) ทำคนให้

หากอยู่หากช่างอัน

ให้น้อมมมัสการตั้ง

อย่าได้พาย ๆ หาง

(๓๔) ให้ค่อยเอาโสมเพียง

ยามเมื่อลมไปมาลวงตอง

ถึงเมื่อยามแลงตั้ง

อย่าได้ลูบแต่เกล้า

(๓๕) ยามเมื่อทรงกระจอนต่าง

เป็นดั่งช่าง

ฝูงดอกไม้

อย่าได้เข็มชอะโสม

(๓๖) เยียวบตีกะตาเต่า

ชาติที่ยาวลีนด้าม

อย่าได้กวัดแกว่งเป็อง

ให้เป็นดั่งสายยอยสาย

(๓๗) ยามเมื่อลีลาย้าย

อย่าได้เป็นดั่งเชื้อ

อันหนึ่ง แบ่งสะนอนให้

เสมอตั้งปลาบึก

เหมือนตั้งปลาชิวอ้าว

เสมอแต่นแบ่งช่อ

เสมอมีมสืบฮาง

มามืออันใหม่

แพงไว้อย่างวาง

อาการฝืนใหม่

อย่าเอ้อฮ่างฮาย

หายามชอบเมื่อ

หัวป่องช่างชาย

สกุณานกเจ้า

ชาวแจ้งจ้งเห็น

เต็มถงอย่าฟ้าวอง

อย่าแค้นคั้งทวง (ทรวง)

ลักขณานำปลวก

คุณขึ้นใหญ่สูง

หากคนผู้ช่าง

ตั้งยุงทวยพ็อน

จุงชัยช้องพระเนตร

อย่าเป็องป็นหาง

คลองแลงหาฮีต

มวดยชัยชุมเลิง

พอหูเหียนคอง

พลายน้อยชูตัว

อย่าได้ทวยหัด

เถียมนำนางท้าว

คลองมีบ่นำฮีต

เป็นแล้วก็บคือ

แขนข้อเป็นกะดัด

ชั่งคำซาเป้ง

แบ่งโสมสานอย่าง

ชะนีตันขวงไป นั้นเนอ

เสมอฮังนกจอก

อย่าได้เป็นดั่งฮ้างฮ้ายปากกว้าง

(๓๘) ชาตที่โครงควายหล้าง

ยังแต่แฉ้าง

เพิงที่แปงสนานพียง

มีบ่ไเฮ้

(๓๙) เพิงที่ทำใจกว้าง

ของฝากกลั่นลีนไเฮ้

พอเมื่อตาวันคล้อย

ฮืดหากตั้ง

(๔๐) ชาตที่แวนนามบั้ง

เฮ็ดให้ป็นสิ่งม้อน

อันหนึ่ง กลางคินัน

อย่าโอดอ้าง

(๔๑) อันว่าโจรมารนี้

ชาตที่นอนป่าฮ้าย

ไฟตามไต้

อย่าได้มุดมอดไ้

(๔๒) ยีรวบตีกะตาเต่า

ชาตที่เฮียวตำไม้

ยามเมื่อเคี้ยวหมากนั้น

เป็นดั่งใบพะเนียงไถ

(๔๓) ยามเมื่อยอแขนเป็อง

ตาแจ่มเจ้า

ยามไต้ไต้

ฝูงหมู่บ่าวสำน้อย

(๔๔) ชั้นแข่งพ็อน

อย่าได้เค็ง ๆ เสียง

เพิงทำสนิทไ้

ชาตที่นกกาบฮ้าย

(๔๕) ตามवादไ้

ชาตที่ไซคนลวง

อาหารเต็มพาข้าว

อย่าได้กินแต่ซัน

ตัวฮ้ายนคับบา พ่อเนอ

ไผเห็นคนถ่ม น้ำลายแหล้ว

ตัวฮ้ายหากสิฟุม

สระพังเพียงสมุทรใหญ่

หลายห้วยฮ่อมโฮม

โวหารไซปาก

พอไ้กิดสะนอน

อย่านอนหัวค้ำ

มาแท้แต่ปฐม

แปนโตกาสิตอด กินแหล้ว

โยหุ้มห่อโต

เข็นไนให้มิคู้

ทอนท้อผู้เดียว

ใจหาญเห็นอยาก กินตาย

แบ่งห้างให้สูง

เฮืองแสงเห็นฮุ่ง

กะบองนั้นอยู่ดำ

คลองมีบ่น้ำฮืด

วงช้างหากสิบาย

ตาเชื่อนไซชู

บ่ฮอนเป็อนเมื่อฮ้าย

ทวยถงกวัดแกวง

เขาไ้ว้อย่ามายเมียง

ยिनแคนขับขลุ่ย มานัน

เทียวเล่นค้ำคิน

ทั้งอ่านหนังสือ

ตอบขายทรงไกล้

แบ่งเชิงให้มันคอง

เห็นข้าวหากสิตอม

สะงานนางใส่หมาน

หากสิมีมาตอง

มิอันไ้ให้เจ้าเบ็ง

ปลานันอย่าไ้

(๔๖) อย่าได้เวลาล้ำ
ฮิตหากตั้ง

กรายคลองเด็กตื่น
มาแท้แต่ได้...ฯ

บทธรรมนิยมหนุ่มสาว

(๔๗) อันที่ตามคลองแท้
อย่าได้ขิมเพดแท้
อย่าได้จุนจุกแท้
อย่าผอกหุนหู่พัน

ภาษาสาวบ่าว
กระบวนหน้าบ่างาม
เพลिनหัวหางต่ำ
ปลายไม้บ่เบ็งตีน

(๔๘) เป็นคนให้ธรรมนิยมเพียง
หัวหากชั้น
เป็นคนให้
ซิ่นบ่ทันเก่าเกลี้ยง

เสมองูเข้าซุง
งอขึ้นแต่หาง
แปงเชิงมีวาด
อย่าได้ขาดกลาง

(๔๙) เงินเสียแล้ว
ผ้าขาดแล้ว
อันหนึ่ง อย่าได้พาโลลัน
อันบ่เป็นแวนแก้ว

ขวัญยังคอมเสื่อ
เชิงนั้นหากยัง
หลายคนมักพาบ
อย่าได้ล่าแยง

(๕๐) อย่าได้ไล่เสียแก้ว
ควรวีเอาฝ้ายคล่อง
อันว่าภาษาเชื้อ
ให้แอบแนวลูกข้าง

มุงคูลของเก่า
คอไว้ล่าแยง
แนวเสื่ออย่าได้แอบ น้องเอ๊ย
มาสร้างสืบเอือน

(๕๑) อันว่าสาขามไม้
หากว่าเป็นพี่น้อง
สัจจะเว้า
แก้มหากจุกปากเจ้า

ลำเดียวปล้องยังต่าง
ใกล้ใจเลี้ยวหากลิมิ น้องเอ๊ย
วาจาจางจิต เสียเนอ
ใจน้อยอย่าลาง

(๕๒) เห็นว่าเคยเลิงแล้ว
ชาติที่เที่ยวทางเฮือ
อันหนึ่ง วัตถังผ้า
นักปราชญ์เจ้า

อย่าเหยียวใจม่อ
อย่าเบือนหาแก้ง
แพรขาวผืนขนาด
แพงไว้ห่อคำ

(๕๓) อันหนึ่ง ขอนผีฮ้าย
นักปราชญ์เจ้า
อย่าได้ทำการชู้
เป็นตั้งไซใส่น้ำ

ในโลงเหม็นเน่า
เอาแล้วห่อผืน
หลายชายมักพาบ
หลังหล้าบ่หมาน

(๕๔) อันหนึ่ง เป็นตั้งทางยาวเข้า
 ยามเมื่อปิ่นออกได้
 หลึงได้โมโหด้วย
 เป็นตั้งสระใหญ่กว้าง
 (๕๕) ไขฝ้าไว้
 ตามแต่ใผ่อยากขึ้น
 เห็นว่าดีกะตาแล้ว
 ชาติที่แนวต่อตุ้ม

ในสวนคาวอยู่
 เขาช่องพุ่มคอง
 ตัณฑ์หาฮ้อนเฮ้ง
 สะเกาค้าหากสิโฮม
 วันศีลคุมบาตร
 เมื่อฟ้าหากสิทาน
 อย่าเสียใจม่อ
 กรายใกล้ให้เจียม...ฯ

บทเรื่องเล่นโมน

(๕๖) อย่าได้เป็นตั้งพาโลฮ้าย
 เป็นลูกผู้
 ยังมีบุโรหิตตั้ง
 ก็บ่คิดโลภเลี้ยว
 (๕๗) แต่นั้น ยังมีบุโรหิตเชื้อ
 คิดอยากได้
 มันก็คิดใคร่ได้
 มันจึงเอาเล่นโมน
 (๕๘) มันก็ทำเพียรเลี้ยง
 มันจึงแปงหน้าไม้
 ค้อมฮุ้งแล้ว
 เอาเล่นโมน
 (๕๙) มันจึงบายเอาหน้า
 คอนผ้าบ้าน
 มันก็ลีลาเข้า
 ทำเพดเพียง
 (๖๐) พอเมื่อตวันคล้อย
 มันจึงเคี้ยวหมากแถม
 ทางผูกเกี้ยว
 แปงกระบวนเป็น
 (๖๑) มันจึงลีลาเข้า
 คอนโต้งโต้น

หลึงโถงมักพาบ ปางนั้น
 กะภูมพิศฮูปงาม
 ใจจงคิดต่อ
 พอล้าล่องสอง
 ชายชิงใบบาบ
 นางแก้วกล่อมนอน
 ชิงยาตบุโรหิต
 ปามาตุเลี้ยง
 เล่นโมนเลยใหญ่
 ปิ่นพร้อมพรวดแหลม
 มันแต่งเดาดดา
 ใส่ถงดีแล้ว
 ทั้งถงเฮวฮีบ
 ไปให้เพินเห็น
 อรัญญาในป่า
 พรานหน้าควัดง
 ยามแลงมันต่าว มาแล้ว
 เล่นนั้นทั่วคิง
 เล่นเล่าคอนมา
 ตั้งมันยงได้
 ปักตูเวียงกะภูมพิศ
 เล่นนั้นฮีบกราย

เมื่อถึงห้อง
 นอนเปล่าแล้ง
 (๖๒) ค้อมฮุ้งแล้ว
 ถึงยามแลง
 มั่นก็เอาหางแต้ม
 คอนโต่งโต้ง
 (๖๓) เขาก็แซว ๆ ท้วง
 ตั้งมาช่างหาได้
 มั่นกล่าวด่าน
 ตั้งหากฮุนแฮงผี
 (๖๔) ตั้งผอกพัน
 ซ้อยจิงพางานยิง
 แซว ๆ พร้อม
 เขากล่าวย่อง
 (๖๕) มั่นก็หัวยี้ยุ่ม
 ทุกคำเข้า
 มีทั้งหม้อซั้งซี้
 มั่นจิงแปงหลอดส้อย
 (๖๖) พอเมื่อวันคำคล้อย
 มั่นจิงไปจากาม
 แต่นั้น นางสาวเชื้อ
 มั่นจิงเว้า
 (๖๗) มั่นก็ไลสิมแก้ว
 เห็นแกเปี้ย
 ทั้งกะฎุมพืดเฉ่า
 คืดอยากได้
 (๖๘) แต่นั้น บุโรหิตผู้
 ก็จิงใช้ห่อหมาก
 กะฎุมพืดฮ้าย
 บัซบูญโบฮาน
 บัณทิตนี้
 (๖๙) เวียกบได้
 ก็บ่เคยช่างฮู้

เอือนตนสันเก่า
 ดายคู่แสบพุง
 แลนไฮในถุง
 ผูกคอนมาแท้
 หัวแลนแดงเฮื่อ
 กรายแท้ตั้งหลัง
 นายพรานบาบ่าว
 แลนแท้ซู้วัน
 จาต่อฝูงสาว
 ก็จิงเอามันได้
 มาอยู่ลำสูง
 หัวคิงแดงเข้ม
 คนเอือนกะฎุมพืด
 ยอแท้ช่างหา แท้นอ
 เมื่อเอือนสันเก่า
 ทำแท้ตั้งหลัง
 นควายตายสาหง่า
 ยายไว้ว่าแลน
 มั่นอ่าวถึงนาง
 กล่าวเป็นเชิงซู้
 หลึงเกกะฎุมพืด
 ความแม้งว่าสิเอา
 มุงคุลของเก่า
 มาไถลมือมือ
 มารดาพ่อแม่
 พรานหน้าคิ้วดง
 อาจารย์ซู้เก่า
 ไปต้านกล่าวโอม
 แล้วเล่าเลยขึ้น
 อย่างสุมาขอถ้อน
 นอนเว็นมือฮ้อยเทื่อ
 คำเว้าแต่ผญา
 เคยฮ่วมบัณทิต

ชาติที่แนวอาจารย์

บ่อยากคว่เสียแล้ว

(๗๐) เวียกบ่ได้

เมื่อนั้น นายพรานเลี้ยง

มันก็ไปชุ่มมือ

เฮียมหากคิดหาเจ้า

(๗๑) ข้อยหากประสงค์แต่ขึ้น

แต่นั้น เลียนตามลั้ง

กะภูมพีตเต่า

บุญเคยได้

(๗๒) ภูบ่ขึ้นแห่งเบื่อง

น้อยบ่ช้า

อวาหะเขา

แต่นั้น เขาก็คองกินขึ้น

(๗๓) ทุกค่ำเช้า

เวียกบ่ได้เข้า

คั้นว่านอนกลางคืน

วันวานนี้

(๗๔) ถีกง่าไม้

พอเมื่อวันรุ่งเช้า

ยามแลงแปน

ชาติที่เหนนอนมั่ง

(๗๕) ฝิว่าป็นใส่หน้อง

เขาก็คองกินขึ้น

เกล็ดบ่ค้ำ

หากบ่เหิงนานแท้

(๗๖) ชายจึงมาใส่ฮ้าง

อันนี้ นิทานเบื่อง

คนจึงได้เยื่องเค้า

ปากเป็นผญาเกลี้ยง

อาจารย์เพด่อง

เพาผ้าผอกเหม็น

แลนโมนชมขึ้น

เอาขึ้นยื่นมือแลง

กินแลนบ่ลงง่าย

มาต้อนต้อนดี

หลายวันไปกล่าว โอมแหลัว

ห้วยม่ว่าบุญ

ฝัวพรานคนซ่า

บูรณเจ้าสีปลุกแปลง

กับกายอวาโ

แต่งดองเลยแล้ว

ดอมเขยไปป่า

มาแท้เปล่าตาย

แต่เหล่าพายป็น

แต่จาเชิงหน้า

เฮียมยิงใกล้สะแหม่ง

ป็นแท้บ่เถิง

มันเล่าเลยไป

แต่มือมาเว้า

เฮียมยิงใกล้สะแหม่ง

เหนอ้มส่วนตาย

ดอมเขยท้องโง่ง

มือแท้เปล่าตาย

ฝัวเมียเลยห่าง กันแหลัว

หญิงไว้เวทนา

นายพรานใกล้สะแหม่ง

ครุ่นสืบมาฯ

บทลักษณะชายดี

(๗๗) อันนี้ สุใสท้าว

นักปราชญ์อินทิญาณ

นำมาสอน
 ฟังเยอ มະนุษย์เนื่อง
 อย่าได้ทำใจโงง
 (๗๘) อย่าได้หวงแหนซู้
 ตามอาชญ์ไว้
 สิบคนให้
 บ่กว่าถ้อน
 (๗๙) ชาติที่แวนน่าน้ำ
 แสนหน่วยแก้ว
 ทั่งมวลแท้
 เป็นที่จั้ง
 (๘๐) อันหนึ่ง หนูกวนข้าว
 ชาติที่ผิวซี้เหล่า
 เฟิงที่เอาผิวให้
 ใจสลาดแท้
 (๘๑) ฮีตบ่มีเบียงล้ำ
 แม่นว่าทำคลองคน
 อย่าได้หวงแหนเชื้อ
 มันหากเป็อง
 (๘๒) หวังจักคลองกินย่อน
 หากบ่ล้ำที่ถ้อน
 บัณทิตนี้
 ตัวหากเป็นผู้ฮู้
 (๘๓) มันหากหวนเห็นใกล้
 ยุงจั้งจับปีกเป็อง
 ชาติที่โรคาฮ้าย
 ไผชะล่ำบ่ได้
 (๘๔) ฟังเยอ ธิดาสร้อย
 พ่อสิซักให้ฮู้
 ชาติที่ต้อนหานี้
 ได้แห่งหย้าม
 (๘๕) อย่าได้สงวน
 ตามแต่บุญแบ่งเป็อง

ลูกคิงปางนั้น
 นั้นทะนาถิดา พ่อเอี้ย
 พบขายเชิงซู้
 ไปเสียดิงยาด ผู้ไดเนอ
 อย่าเดินใส่ขาย
 คินงนำผู้หนึ่ง
 ใจเจ้าฮ้ายเฟิง
 บ่มีเพียงเป็นถ่วง กันแล้ว
 คุณแท้ลูกเดียว
 ยังคุณสามลูก
 ทั่งค่ายโลกถือ
 ใจคนคล้อยคั้ง
 เงินเบี้ยบ่หลอ
 หาแวนนักปราชญ์
 คลองฮู้สั่งสอน
 ใจแห่งบัณทิต
 บ่หลอนพอฮ้าย
 ทัวะระพีบ้องล่าม นั้นเนอ
 ไกวหลั่นแต่เขา
 หางยาวยินยาก
 หางสั้นค้วหมาน
 เห็นกาอินหน่าย
 เอาหอมใส่คิง
 โครงควายตายท่า
 ทาให้กำดำ
 ในคิงป่วยาก พ่อแล้ว
 คิงเคร้าตั้งกา
 นันทานงถ้าว
 กระบวนล้ำโลกหญิง
 ใจหญิงฟ้าวฟั้ง
 เห็นใบแห่งราน
 ผู้ขายโงงหลายแห่ง สี่ไดเนอ
 บุราณสร้างแต่หลัง

อักโหล่น
 ไผ่ปี่คู่ซ้อง
 (๘๖) เปิดปี่หมื่นน้ำ
 มีท่อเทียมแทบเข้า
 จันทรบ่มีพราวข้าง
 ของสนิมเปื่อง
 (๘๗) ราวหากมีบ่ท่อนฮ้าง
 ชาติที่ดวงหอมนี้
 คำคิดแมงฟุ้งท้อฟ้า
 บ่ได้เป็นที่ฮ่อมอกอ้า
 (๘๘) ฝากหากจับง่าเค้า
 ยามนั้นพินอย่าขึ้นใจน้ำ
 พ่อแม่ชมชื่นแล้ว
 มันก็เห็นกะตาเฒ่า
 (๘๙) ไผ่เปื่อยฮ่อมเปื่อง
 รุกข์อย่าขึ้นใจแซ่
 ดาบหย่าหวังหน่ายด้าม
 อย่าว่่าตัวกระดัดฮู้
 (๙๐) เห็นแก่ได้กล่อมกลิ้ง
 เยียวบ่กเมือหน้า
 ฮักแต่คราวเมื่อฮ้อน
 เอาแต่กัตตาเปื่อง
 (๙๑) ตามแต่แรงน้อม
 เป็นหญิงนี้
 เอาบ่เป็นประโยชน์
 เห็นว่ามีผิวแล้ว
 (๙๒) ลิ่นหากเจ็บคอบแซ้ว
 หญิงไต่ไต่
 เกรงท้อทุกข์เท่าเฒ่า
 นกบ่ยินดีหลิ่น
 (๙๓) สระบ่มีดอกไม้
 หญิงไต่ไต่
 เป็นที่ให้กล่าวย่อง

หญิงชายในโลก เฮานี้
 นอนแล้วอยู่บ่เป็น เจ้าเฮี้ย
 สระใหญ่โอนมา เป็นแล้ว
 พุ่มเท่าข้าวซิวัง นั้นแล้ว
 แผงฮ่อมเลียมเสม
 เทียบแนหรือหลีก ได้นั้น
 ฮามแก้วหน่วยพระจันทร์
 บานตายแล้งเปล่า เป็นหรือ
 สิหมายเมี้ยนกระตูกดอม
 คำสิเอาเป็นคู่
 ยามนั้นก็จั่งโดย
 ไหลล่องตามกระแส
 ใจน้อยอย่าขึ้น
 เคยเลิงหลายเทื่อ มาแล้ว
 คลองเฒ่าถ่อยคน
 หางยาวเสมอภาค กันแล้ว
 คมสิเห็นก่อนสิ้น
 อุนอูบ่หาฮ่อม ไผเนอ
 ใจเจ้าเปิบนำ
 เสนหาฮิตห่าง กันนั้น
 ยามน้อยหนึ่งหาย
 นำมาแต่ปางก่อน
 นำให้จั่งเอา
 เอาผิวหางาย ก็ใจเรือ
 เชิญฮ้ายฮ่อมสะนอน
 บ่มีกลัวเกรงว่า ดินอ
 น้ำตาย้อยหยาดเลิง
 ผิวชมใจถี่
 คำฮื้อบ่เหือดคิง
 สาขาบ่มีฮ่อม
 คณาเนื้อบ่สงวน
 ผิวแนวนักปราชญ์
 ทั่งค่ายทั่วแดน

คำสุขล้วน

(๙๔) ฝูงพี่น้อง
เป็นตั้งยุคันธิตั้ง
ฝูงหม่อมฤคนาศเนื่อ
อันนี้ พอแต่อุปมาให้
(๙๕) พ่อสสอนสั่งให้
อันไปควรถึงด้าม
เยียวพอถึงภายลุน
ผากฎแล้ว
(๙๖) เลือกหมู่ไม้
ฮุนแสงได้
ยังเล่าวิเศษแท้
เป็นที่จั้ง
(๙๗) โลกามี
อักโหล้น
ฮ้อยประเทศบ้าน
เป็นที่ถักโสลกแท้
(๙๘) นันทาเฮี้ย
ชายใต้ได้หญิงโงงหลั่น
หญิงใต้ได้ชายโงงหลั่น
ผมหมัดเกลี้ยง
(๙๙) มือบายเหล่า
เฮ็ดหน้าด้าน
เขิมเซอะซัน
เฮ็ดเพดมีหมื่นซู้
(๑๐๐) เฮ็ดเวียกแม้ง
กลางเว็นเป็นกลางคีน
เค็ง ๆ ต้าน
ทำเพดเพี้ยง
(๑๐๑) ฝูงนี้รักปราชญ์เจ้า
แม่นว่าเขิมเซอะโสม
ชาติที่เป็นเฮื่อนี้
ตักเฮื่อนได้หากฮ้อน

ยุสบายบานยิง
หลายเบื่องแ่งสงวน
เฮืองเสมรเขาใหญ่
เดินเข้าขาบประนม
นันทาคิดฮ่า คนิงเนอ
กระบวนล่าเฮียนหญิง
อย่าห่าวหวนเอา
เค็กมีเมื่อหน้า
ใจบุญนักปราชญ์
ดงกว้างหมื่นลำ
ลำศรีมหาโพธิ์
เงาเง้อมขอบเมือง
ในโลกทั้งสาม
แต่ลำเดียวเจ้า
หญิงชายแสนล้ำ
มีแต่ผู้เดียว
พิมพ์แพงลักษณะ
ล่าแยงเนอเจ้า
หลายเชิงมักพาบ บดี
หลายเชิงมักพาบ บดี
มันไล่ซุ่มเล็ง
มากินบ่เหือดปาก
คำเว้าบ่อาย
หลายเฮือนเปื่องหมัด
กวนเว้าว่าโต
ทางฮ่วมสาวเห็น
เที้ยวเฮนอนแท้
คำจาเห็นแก่ ไผ่นั้น
กะกุลเชื้อลูกเสื่อ
หนีหลีกแวนไกล
ให้อาใจเว็น
เถิงตาถ้วนสี่
ผีดำบดี

(๑๐๒) ไผ่อย่าอาสาเลี้ยง
 ดับปฐู

บ่ไข่มุงคุณแก้ว
 อย่าได้อุปโลกน์ถ้อน

(๑๐๓) คำฮ่อมนี้
 นำมาสอนเสนาหา
 ชายใต้เนาสถานห้อง
 เหมือนดังเวียกบได้

(๑๐๔) ผุงหม่วงศาเชื้อ
 มันก็ปูสาตไว้
 แล้วค่อยเว้า
 มันจึงทำกระบวนเป็น

(๑๐๕) มันบ่มีถเหลี่ยน
 บ่หอนไปชุ่มมือ
 มันบ่มีสงวนแก้ว
 ก็ท่อนำผู้เฒ่า

(๑๐๖) คัดทะนาฮู้
 ยามเมื่อสี่โหนดั้น
 ตามแต่คำฮู้น้อย
 เอาแต่กรรมพาเป็น

(๑๐๗) ยามเมื่อสังโฆเจ้า
 มันก็ใจอ่อนน้อม
 ผุงหมูโลกิยาขึ้น
 ตั้งว่าชายหนุ่มน้อย

(๑๐๘) เป็นที่หวังสุขย่อน
 ผุงหมูไทยต่างบ้าน
 ยามเมื่อเฒ่าแก่เว้า
 พอเมื่อประบวรหมด

(๑๐๙) ตามแต่คำฮู้น้อย
 เฒ่าแก่ต้าน
 ฟังเยอ นันทาเนื้อ
 อันบ่เป็นประโยชน์ฮ้าย

(๑๑๐) อันว่าแมวค่านั้น

งูสาไว้คอมไก่ บ่ตีตาย
 เชื้อฮ้ายฮ่วมเฮือน

พิลาลูกประเสริฐ
 ยออย่างว่าดี

นักปราชญ์อินทญาณ
 ลูกหญิงปางนั้น
 เฮือนตนเป็นवाद
 ป่าไปสืบไป

ทางไกลมาจอด เฮือนนั้น
 เชื้อให้นั่งเทิง
 ตางแม่มารดา
 พ่อเฮือนใจกว้าง

พอหวนหาเมื่อ
 แสนหน้าฮ่อไฟ
 หญิงชายผุงหนุ่ม
 เฮียนฮู้ฮิตคลอง

วันยามทุกสิ่ง
 มันได้รูปเทียน
 ใจแผ่สังคหะ
 ค่อยเฮียนคำฮู้

ตั้งสูตรมหาชัย
 มะรุช้อยชอดยา
 เฮือนมันบ่มีเหือด
 คำฮู้หากมี

แนวนามเชื้อชาติ
 สงวนสู้งมหา
 มันค่อยฟังสังัด
 เมื่อลุนจาต้าน

เห็นคลองผุงหมู
 ยออย่างชูคน
 เสนหาแยงฮูป เอาเนอ
 ใจเจ้าอย่ากระสัน

ในเฮือนหายาก

ชาติที่นักปราชญ์ผู้
 อันว่าสาขาไม้
 ใบหนึ่งยังประเสริฐแท้
 (๑๑๑) หญิงใต้ใต้
 เป็นแต่กำเนิดเปื่อง
 หญิงใต้ใต้
 เป็นแต่บาปแต่ก่อนพูน
 (๑๑๒) เป็นแยงเงาแก้ว
 คั่นว่าคนผู้ฮ้าย
 ฟังเยอ นันทาเนื้อ
 คืดให้ตกฮ่อมแล้ว
 (๑๑๓) อันหนึ่ง มหาตั้ง
 อย่าได้อารอก
 ควรที่ทอของไว้
 ยังหนุ่มน้อย
 (๑๑๔) ทานเมื่อไฮ้
 ทานเมื่อกำลังแสง
 ของทานเจ้า
 ใจอย่าฮ้าย
 (๑๑๕) สวयरวยตั้ง
 แปะใส่เกล้า
 อย่าได้เฮ็ดสิ้นด้าม
 อย่าได้เอาสมเพียง
 (๑๑๖) เห็นเพ็ญย่องและน้อย
 อย่าได้เฮ็ดสิ้นด้าม
 เฮ็ดให้พอประมาณ
 ก็จึงได้ชื่อว่าใจใสตั้ง
 (๑๑๗) นับมือใส่สิ่งแก้ว
 อันว่าปางบุญนี้
 คำคิดมาผอกตื่น
 ยามได้ลีลาย้าย
 (๑๑๘) อย่าได้นั่งแทบใกล้
 ให้นั่งตางมือเฒ่า

หาได้ละคน
 ลางใบยังต่าง
 ธรรมเจ้าอยู่ดอม
 ผัวขวัญผู้ประเสริฐ
 บุญสร้างแต่หลัง
 ผัวชมผู้ใจกำ
 ปฐมตั้งแตงนำ
 เอากระบวณไผ่คอง
 เขากะฮ้ายตั้งเดียว
 ธิดาจำจื่อ เอาเนอ
 ยามดีได้ก็จึงเอา พ่อเนอ
 บุญใหญ่คนโฮม กิติ
 ค่วนดอมกระสันหลั่น
 กองบุญประสงค์แต่ง ทานเนอ
 บุญเจ้าจึงแสง
 ผลาอ่าวยังแสง
 จึงดีเมื่อหน้า
 ประสงค์ดีล้างส่วย
 ประสงค์ตั้งต่อทาน
 กลางเฮือนซ้องพระเนตร
 ประนมน้อมชู้คน
 สะไบผ้าลากดิน
 เทวีลงช่วง
 อย่าฟ้าว่าโต
 พันเพ็ญกรายประดัด
 แม่นตาคนเฒ่า
 มหาทานอันประเสริฐ
 ทั้งค้ายหากกระสัน พ่อแล้ว
 หญิงชายน้อยใหญ่ เหา
 ประสงค์เอ้ม่ายกัน
 ไปมายัวระยาตร
 สาวน้อยยบตี
 บายของประสงค์แจก ทานเนอ

ให้นั่งใกล้ผู้เฒ่า	เขียนผู้ฮิตคลอง
จึงได้ชื่อว่าใจใสตั้ง	โมนาทานทอด
(๑๑๙) บุญก็จึงได้	คำฮู้ก็จึงมี
ยามเมื่อมหาเถรเจ้า	ตั้งสูตรมหาชัย
ให้ค่อยยกกระพุ่มมือ	ใส่หัวประสงค่น้อม
ผายแผให้	บุญคู่ตัวสัตว์
(๑๒๐) อย่าได้เห็นแต่คำโมโห	หมูคำเชิงชู
แม่นยำใจประสงคค์ด้วย	ผิวขวัญผู้ประเสริฐ
ไปเป็นที่ฮ้อน	ประสงคค์ตั้งต่อบุญ
หากจักชูชกน้าว	เสนาหาหามส่ง
(๑๒๑) เป็นที่ฮ้อนประเสริฐแม้ง	มะโนซ้องอยู่แฝง พ่อแห้ว
ชาติที่เป็นบัณฑิตฮู้	หอมหญิงหลายสำ
เพิ่นหากเห็นเพดฮู้	ยินค้ำถักใจ
อันว่าคนสลาดฮู้	บมีให้แวแส
(๑๒๒) เพิ่นหากแยงกระบวนเอา	ตั้งแยงเงาแก้ว...๗

บทคดีธรรมคดีโลก

(๑๒๓) บัดนี้ มาจักคัดทะนาให้	เห็นคลองคำถ้อย
นันทะนาถเนื้อ	นางน้อยให้จื่อเอา พ่อเนอ
หญิงใดเส้นเสอด้าน	กลางผามนั่งเยี้ยว
เฮ็ดเพดงามยั้งย้อย	ยอย่องว่าโต
(๑๒๔) มันก็แยงคิงให้	ฝูงชายแยงฮูป
คำปากกล่าวอันอ้อย	คำเว้าช่างจา
ซ่าหมากยู้ตั้ง	แจกหมู่ชายโถง
มันหากทำกระบวนเป็น	เพदनางใจกว้าง
(๑๒๕) หากว่าโตงามแม้ง	ประสงคค์แยงนางเอก
เฮ็ดเพดตั้งมีหมื่นชู	คำเว้าบ่เบ้งไผ
มันหากแสงแสนหน้า	หาชายคินฮู้
มันบ่ได้กล่าวด้าน	คำเว้าฮอดบุญ
(๑๒๖) คำปากยังกล่าวด้าน	เรียกว่าเอาบุญ
ใจหากยังพาโล	คอบคำเชิงชู
บุญบ่มีหวังค้ำ	คาคิงพอล่อง ตัวแห้ว

อาบน้ำบ่สีส่วยล้าง

(๑๒๗) อันบ่ตั้งต่ออัน

สีเอาบุญมาค้ำตัวได้

อันนี้หญิงถ่อยฮ้าย

กัลยานาง

(๑๒๘) แม่นว่าโสมสนิทเพียง

คำคิดมันผอกตื่น

ไผอย่าขันอาสาเลี้ยง

มันหากเคียวบ่มั่ว

(๑๒๙) ชายโตเอามาซ้อน

ย่านบ่เสียแต่เบีย

ชาติที่เอาหินถ้ำ

มันหากจมอยู่พื้น

(๑๓๐) อันนี้ คลองถ่อยฮ้าย

อย่าได้เอาหัวเทียม

เพิงที่อุตสาหะตั้ง

ให้สื่บก่าเน็ดเบื่อง

(๑๓๑) อย่าได้อามีสตัวย

อย่าได้เห็นแกโสมฮูปเจ้า

อย่านั่งเคียวหมาก

ชาติที่แนวมหาเถร

(๑๓๒) เพินหากลือชาข้าง

ไผผู้ลวนนังใกล้

อย่าได้ฆ่าเซียเว้า

มันบ่ใช่แนวลูกข้าง

(๑๓๓) เฮาหากเห็นเริงแล้ว

นักปราชญ์ฮู้ถักบัว

ตั้งหากเสียแองเจ้า

หญิงผู้ฮ้าย

(๑๓๔) หากว่าสีขันอาสาค้ำ

เห็นฮูปงามยิ่งย้อย

แล้วเล่าอุปโลกนีย่อง

กวนแต่เทียวมาหา

ตมข้าแปดหัว

นั่นใจวนมา

บาบข้าเต็มเริง

เฮียกว่าหญิงโง่

อย่าเทียมนำแท้

เพียงนางประเทศต่าง ก็ดี

แบให้เพินเห็น

แนวชะนีฮู้ควง

ผองเท่ากระดุกดอม

เซ็ดขวางสิคินคอบ คิงแหล้ว

โตข้าจุ่มน้ำ

กลางแม่กระแสหลวง

สมุทหรันบ่ท่อนฟู

สอนสั่งนางคาญ

เถียบนำฝูงนี้

เอาบุญดวงประเสริฐ

บุญสั่งแต่หลัง

ของท่านให้โสภาพ กันเนอ

ตนเลื่อมจั่งสีทาน นั้นเนอ

บ่คิดอ่านนานลูก

ตั้งกุญชรโรซ่าง

ราชวงศ์ตัวอาจ

งาซ่างสิเสียบแทง

มหาเถรยามค้ำ

กุมคล้องบาปสิกิน

สาวฮามปางก่อน

อี่หญิงฮ้ายใส่กะแป

ภาวนาผายแผ่

มันชี้ใส่คุณ

เอามาเป็นลูก

ถนอมบ่องใส่โต

ทำเพดเป็นกะตัด

ฟากกะฎีหลายครั้ง

(๑๓๕) ยิ่งเล่าแปนนมอ้าง
 เฮ็ดเพดมีเหตุฮ้อน
 มั่นหากสีดำเข้า
 ฝนหากรินรดมือ

(๑๓๖) คั่นหากอยู่คือแก้ว
 ตมหากมาแปดแก้ว
 ชาติที่อำนาจแก้วแก้ว
 แม่นว่าพิพาไส

(๑๓๗) ตั้งหากเสียสินค้า
 ฟองหากบ่มาฟาดข้าง
 หลึงหากอามิสด้วย
 เริงอยากเอาผ้าฮ้าย

(๑๓๘) หากอยู่ตามใจน้ำ
 ควายแม่แก้งมาผอกฮ้าย
 เป็นที่เหลือมือเจ้า
 เขาฮอมาเกิดเกี้ยว

(๑๓๙) มาฮ่าวปิ่นบิตขึ้น
 บุญบ่สมสะอาดม้า
 ฟังเยอ นันทะนาถเนื่อ
 อันว่าสมภารคน

(๑๔๐) ลางคนมาเฮืองด้วย
 บางฟ่องมาขึ้นด้วย
 ลางคนอาสาค้า
 คำสุขมาบ่ล้วน

(๑๔๑) ยามใต้เจ้า
 ใจอย่าเพียงฟังแท้
 คำพ่อสอนสั่งไว้
 ทางหากติดต่อบ้าน

(๑๔๒) หากใจใสทานแล้ว
 ของหากทานขาดแล้ว
 ให้ค่อยหอมของไว้
 อันที่จูงขึ้นฟ้า

(๑๔๓) บัดนี้ พ่อจักพัดตัวตั้ง

มหาเถรในเขต
 กวนเว้าต่อเสียด
 คือไฟตันชุ่ม
 ดังได้กระบ่เฮือง เจ้าเอี้ย
 ชำมะรงค์บ่มีหม่น เป็นแห้ว
 คิงเจ้าก็จั่งหมอง
 ก็จั่งเกิดเป็นหิน
 ถึกตมกะเลยเศร่า
 เต็มสะเกาเฮือใหญ่
 แสนเว่นก็หากฮุน
 บ่ถมคุณคำฮื้อ
 มาหุ้มห่อคำ
 สะพังหินบ่มีฮุ่น เป็นแห้ว
 พูมน้ำบ่อยากหนี
 คุณแฮมตักสี่ เสียแห้ว
 ลำอ้อยก็จั่งขม
 อาชะนัยทางกระนอง
 อานแก้วลาค่องคือ เป็นรือ
 เจ้าพ่อเพ็งคิด
 ก็บ่เพียงกันแท้
 เยายาปัวพยาธิ์
 คำฮู้สั่งสอน
 การเมืองอยู่แต่ง
 เสมอเพียงเพดคน
 บายของไปแจก
 เห็นใกล้แกโสสม
 อย่าสุลิมคำสั่ง
 อย่าได้ฝักหนีไป
 ภายลุนอย่าได้จ่ม นำเนอ
 ประสงค์ต่อกองบุญ
 กินทานดอมเพิน
 ก็มีแท้แต่ท่อบุญ
 สอนลูกคลองเฮือน

ตามที่ข้าใส่
 หญิงไต้ฮู้
 เทวดาอยู่ฟ้า
 (๑๔๔) หญิงไต้สงวนสู้
 ผุงหมู่เทพไต้
 คั่นว่ามีของไต้
 แม่นว่ามีลูกเต้า
 (๑๔๕) ขี้มูกย่อย
 ไผ่ปยีนตีฮัก
 แม่นว่ามีขี้
 แสนว่ามีหน่วยแก้ว
 (๑๔๖) เพราะว่าผิวไต้
 หากจักนอนน้ำฮ้อน
 หญิงผู้บริสุทธิ์นั้น
 จักได้อ่อยฮ้อยหน้า
 (๑๔๗) เพื่อนว่าเทวดาค้า
 แม่นว่ามีลูกน้อย
 แม่นว่ามีผิวไต้
 คำคิดมันบ่ตัน
 (๑๔๘) ไผ่ผู้ยังเป็นพื้น
 เป็นคั้งหมอคล่องข้าง
 คั่นว่าชะลำไต้
 ผีหากชูช้อยน้ำ
 (๑๔๙) ปลาบ่ยีนตีบ่อน
 หงส์หากชมชื่นเต้า
 ชาติที่มอลานี้
 ไผ่ผู้เซาฮ่มไถ่
 (๑๕๐) อันว่าดวงหลวงหล้าง
 นกหากชมชื่นด้วย
 อันหนึ่ง เป็นดั่งอโนมากว้าง
 บุญน้ำยังแบ่งกว้าง
 (๑๕๑) ยูงหากแพงกลัวแม้ง
 แอ้งหากฟุ่มชากฮ้าย

แต่เฮาเฮียนไต้
 ชะลำคิงสงดอยู่
 มาเฝ้าหมิ่นตน
 ตัณหากามโลก
 เห็นแล้วถ่มน้ำลาย
 แนวนไต้บ่ประเสริฐ
 โรคาฮ้ายบ่เหือดคิง
 ยามย่างแหลวไหล
 ใส่เพลเอาอุ่ม
 โสมบ่งามเพียงเพิน
 มาไว้ก็บ่คุณ
 หินะชนใจถ่อย
 ทังคั่นเปลือกแดง
 เทวดาชูช้อย
 มาไว้ฮ้อนเฮือน
 ของเฮือนมุลมั่ง
 ไผ่อุ่มกะบ่วาง
 ใจตีกว้างเผื่อ
 ทังค้ายเพินสงวน
 ชะลำคิงสงดอยู่
 ประกำเจ้าขุ่มง่า
 พลีกรรมเลี้ยงแม่น
 ประกำข้างใส่คลอง
 ชลธาเงินขาด
 สะพังด้วยดอกบัว
 ดวงหอมฮอดฮ่วง
 ดมแล้วบ่อยากหนี
 มีฟังคณาไม้ใหญ่
 ลำไม้ฮ่มงาม
 วังหลวงบ่มีขาด สะเพาแล้ว
 หลายห้วยฮ่อมโฮม
 เฮียวหนามบ่มีเขี้ยว คิงแล้ว
 คิงเศร้าสาบควาย

อันนี้ อุปมาแท้
 หญิงใดผู้ประเสริฐ
 (๑๕๒) หญิงผู้มีศีลนั้น
 ผูกหม้ออินทร์อยู่ฟ้า
 หญิงบมีศีลนั้น
 เป็นดั่งผีซากฮ้าย
 (๑๕๓) สบเหล็กแข็ง
 กากากสับฮ้างฮ้าย
 ขาติที่ของเหม็นนี้
 ขางหาชี้ใส่แล้ว
 (๑๕๔) กากากบินสงวนสู้
 แอ้งหากตบปีกเปื้อง
 หญิงบมีศีลนี้
 หนอนหากลักต้นข้อ
 (๑๕๕) ขวัญหากเมื่อแฝงพัน
 ยังแต่โครงซากฮ้าย
 ฟังเยอ โสมเสลาเนื้อ
 คลองหากมีสิ่งนี้
 (๑๕๖) ยามใดเจ้า
 ใจอย่าฮ้าย
 ขาติที่กะกุลนี้
 หญิงบมีผู้ซ้อ
 (๑๕๗) วังบมีซอนขวาง
 น้ำบมีเงือกเฝ้า
 เฝงที่เอาผิวให้
 อย่าดอดอ้าง
 (๑๕๘) หญิงบมีชายซ้อ
 เป็นดั่งฝากะตาดฮ้าง
 เป็นหญิงให้
 เอือนบย่าน
 (๑๕๙) ขาติที่คนพินไม้
 ลำบมีแก่นนั้น
 อันหนึ่ง บัณชิตย่อง

มาเทียมสอนโลก
 ศีลห้าอยู่ดอม
 คิงมันก็หอมยิ่ง
 มาเยี่ยมชู่ยาม
 คิงมันเหม็นสาบ
 ไหลค่างแค้เพื่อย
 อเวจีสับหน้าผาก
 บินเฝ้าเวินบน
 แมงวันเขี้ยวสิหัวต่อ
 หนอนนั้นสิบุนกิน
 แสงหาแต่ของเนา
 หัวทำไซ่ขาง
 สิตายบทันเนา
 เขี้ยวอ้วนแต่ใบ
 อะเวจีหม้อใหญ่
 กาลู้ชื่นชม
 นันทาเจ้าพ่อ กูเอี้ย
 กูเฒ่าก็จึงสอน
 หัวงสิเขยชมคู่
 พุนเข็มข่มผัว
 คนชายยังแก่
 ไผ่บ้านหย่อนกลัว
 พรานแหบมีหย่อน มือแล้ว
 คนบื้อบ่อยากเจียม
 เป็นอาจารย์สอนสั่ง
 หัวล้านสิ้นครู
 คนเกกลางกาด
 กลางบ้านเกือกตม พ่อแล้ว
 เอาชายเป็นช่าง
 โจรฮ้ายหากสงวน
 ลำกะยุงก็ยั้งเมื่อ
 เขาสิปลั่ง่าฮอน
 ยอหญิงอันต่าง

หญิงผู้ฉลาดผู้

(๑๖๐) ยามใดผ้าหากขนขวยได้

คิดอำสู

ทั้งมวลนั้น

ส่วนหนึ่งนั้น

(๑๖๑) ส่วนหนึ่งวางเวนให้

ส่วนหนึ่งยายพี่น้อง

ฝ่ายหนึ่งยายไปเบื่อง

แบ่งพูดไว้

(๑๖๒) ถมคุณไว้

ถนอมยิ่งไว้

หัดว่าเลี้ยงหมานี้

มีลูกไก่

(๑๖๓) ผุงหมูเคยแก่นสู

เที่ยวมาหา

อย่าได้ซอมงอมกัม

ของออกเหื่อนละน้อย

(๑๖๔) เฟิงที่เผยแพร่ไว้

ใจอ่อนน้อม

ยามใดผ้าหากทำการด้วย

เมื่อยอย่าเคียด

(๑๖๕) ขาติที่กำลังนี้

ว่าไปแต่ละน้อย

อย่าได้มุขุหน้า

ให้หาพาข้าวไว้

(๑๖๖) ทั้งเหื่อนพร้อม

ซีชั่วอ้อม

อย่าได้พาเตียวตั้ง

เฮ็ดเพดอายุอยู่บ่แล้ว

(๑๖๗) ผihakเลิงเห็นเบื่อง

ผุงหมูซำฮ้างนั้นแมวฮ้าย

เหื่อนไต่ยงินข้าว

เศิกหากมีบ่มั่ว

ใจกว้างแผ่ผาย

มาเหื่อนให้เบื่อง

เห็นแล้วแบ่งบาย

ปันเป็นสามส่วน

ถนอมไว้สืบเหื่อน

มหาเถรทานทอด

ผุงไก่ลู่เหื่อน

วงศาหลายแห่ง

เมื่อเบื่องแม่ผัว

ตามคลองสะไก่เฟิน

เสมอเพียงแม่ตน

หวังกลางกินตุก

อาศัยย่อนเฟินแสง

อาศัยเฟิงคำกิน

ยื่นแลบายให้

ช่างำย่านแต่แกม กินเนอ

อย่าฟ้าวฮ้ำไฮ

โวหารกว้างเผื่อ

คำต่านก็อย่าแข็ง

คลองเหื่อนแคลนยั้ง มานั้น

คำฮ้ายเสียดหู

แสงคนสูคันเหตุ

หัวคืออย่าตอม

อุณอุฮิบไค

ดาถ้ำฮิบเฮียง

มารดาพ่อแม่

พาข้าวชูคน

กลางเหื่อนกินเปลี่ยว

ผัวเจ้าสีห่างเหื่อน พ่อเหล่า

ทางไปสิมาบง ดินเหล่า

มันลีขึ้นห้อยแขวน

หลายพามับแมบ

ใจน้ำบ่คองปลา

- (๑๖๘) เอือนไต่ยังกินข้าว
คำฮักยังช่างต๋ม
อันหนึ่ง ผัวไปค้า
เมียนอบนิ้ว
- (๑๖๙) ก็จึงมีชัยได้
เมียชะล่ำไปได้
อันหนึ่ง ฮักผัวให้
ฮักผัวให้ฮักพี่น้อง
- (๑๗๐) คำฮักให้เป็นตั้งกุญชรโรซ้าง
คำฮักอย่าได้เป็นตั้งลมเบิกไม้
อันว่าผัวผ่านห้อง
อย่าใช่ได้เพิ่มฟ้า
- (๑๗๑) ฮักบ่ทันฮีบฮ้อน
ย่านทอฮักบ่ทันพอยาม
ชาติที่ยามหนาวนี้
ถึงกาลฤดูฮ้อน
- (๑๗๒) อันว่าคำฮักแม้ง
ผิบ่เป็นกระดุกนี้
ชาติที่หมาเห็นข้าว
ยามเมื่อกินอิมห้อง
- (๑๗๓) เพิงที่คำคิดไว้
ช่างหากเฟิกแอบฮู้
เงินหากมามอบแล้ว
หัวหากเคยฮียงหมอน
- (๑๗๔) น้องเคยพุ่มสนุกเหล่น
แสนว่าน้ำลิมากถ้วมฟ้า
คันหากคุณขวัญแล้ว
แก้มหากจุปากแล้ว
- (๑๗๕) มือหากถึงคิงแล้ว
ชาติที่แนวลูกไม้
โอนอ สีชายโตเมื่อเป็นช้อยจอมนิฮม
อ้ายนี้ บ่ใช่ช้อยพระเจ้า
- (๑๗๖) บัวพันเอี้ย ให้เจ้าจงจิตไว้
- พาเดียวเป็นหมู่ กันนั้น
กันไว้หมื่นอง
ของคานให้ฮีบแต่ง
ประสงค์ข้าส่งพร
เหลือทีนออกเก็ง
ทีนคำสิจุ่มเสีย
ใจผายผลเผื่อ
แนวเชื้อแม่ผัว พ่อเนอ
อัครฮักลูก
ยามน้อยหนึ่งเหย
สองแพงฮักฮูป
ประโลมอ้อยอิน
อุ่มใส่เทิกตัก
หน่วยสะอางปานแฮ้ง
ผิงไฟก็ยงอุ่น ทวงแหล้ว
กลายเป็นลี้กว่าควัน
เสนหาซากจวบ กันนั้น
เฮียมสิ้อปากกลืน
คามือหากสิสวบ
แสนสิเอ็นกะแล่นหนี
ในใจพอฟ่าง
ถนอมไว้คั่วเข็น
ซู้สิเกิดเป็นผัว
สาตสิฮองทางพื้น
บัวลอยน้ำแก่ง
บัวสิ้อหยีค่นา เจ้าเอี้ย
คำสัญญาซ้องคู่
ประสงค์ซ้องค้อยชม เจ้าเอี้ย
บ่บายนมฟ้าสิผ่า
.....แล้วห่างลำ เจ้าเอี้ย ?
บ่เยื่อนไถ่ เอารือ
สิไปย่านฮ้อมไต่
ทางเดียวล่องซ้อง

กองใจไว้
 ให้คิดสิ่งนั้น
 โอนอ เจ้าผู้ดวงดอกไม้
 (๑๗๗) ยามเมื่อโกสรไซ
 เจ้าสั่งบ่อดที่ไว้
 ส่งมาปละปล่อยไว้
 โอนอ เห็นว่ามีเฮือแล้ว
 (๑๗๘) อันว่าแผนห้าฮ้าน
 กลัวบาดน้ำท่วมแก้ง
 คั้นว่าโตนกลางแปว
 อันนี้ หนึ่งสี่อนัก
 (๑๗๙) ชักนิทานแม่วอก
 แล้วท่อนี้

พันมื่ออย่ามาย
 ฮาเจ้าสิคองกัน
 ซ้องซ้อพิมมะหา พี่เอี้ย
 กาบกระจวนจุมอ้า
 โกสรหอมอ่อน พระนางเอี้ย
 วางก้านเหยี่ยวตาย
 อย่าลืมน้ำไม้ไผ่ เสียเนอ
 กะยังน้อมต่อบอง
 สियอมอยู่ยี่แยะ เจ้าสิหวังเวแหลัว
 เจือกสิกุมกินเจ้า
 ปราชญ์อินทิญาณ
 แลนโมนสอนลูก
 ไปหน้าบ่จาเจ้าเอี้ย...ฯ

บทพระเตเมย์ไ้

(๑๘๐) บัดนี้เตเมย์ ปัดเสนใหญ่
 บัดนี้เข้าจักวันทาไหว้
 ขอให้บุญหุ้มเกล้า
 ขอให้มิลูกแก้ว
 (๑๘๑) กับทั้งวงศาสาย
 ข่าจักวานทั้งใต้แผ่นดิน
 ขอให้มาชูชก
 เขียมก็แบ่งสารแก้ว
 (๑๘๒) นางธรรณีอยู่พื้น
 บัดนี้ เขียมจักสอนสั่งไว้
 ให้ค่อยเอาใจฟัง
 ก็พากันต้าน
 (๑๘๓) ปางปู่สอนสั่งไว้
 ทำคนให้
 อย่าได้เป็นสิ่งเก็ง
 ทำคนให้
 (๑๘๔) สุกนอกนั้น

นาโถถามเหตุแล เจ้าเอี้ย.ฯ
 มหาคุณตนประเสริฐ
 เสถียรมั่นหมื่นปี แต่เนอ
 ผู้ประกอบกับตน นั้นเนอ
 ประเสริฐดีดอมซ้อย
 นางนาถธรรณี ก็ดี
 ซ้อยเฮียมปางนี้
 ถวยพระอินทร์ตนประเสริฐ
 มาค้าซ้อยเฮียม แต่ถ้อน
 ในโลกหญิงชาย
 เบ็งคลองคำฮู้ พ่อเนอ
 ตามคองสุภาชิต ผุ่งนี้
 หลานหล่อนจื่อจำ แต่ถ้อน
 ถนอมตนไว้ต่ำ ดีตาย
 สะแอนั้นบ่ดี
 คืออัมพาทมากม่วง ดีแล้ว
 ในจ้อยเปลือกเขี้ยว แท้แล้ว

ไผ่ผู้ได้ชิมจ้อย
 อย่าได้เป็นดั่งหมากเตี๊ยะ
 ทำคนให้เป็นดั่ง

(๑๘๕) มันก็จับอยู่ข้าง

ไผ่ปู้นั่น

กว่าบาดยอคอบิน

มันบ่แบ่งเชิงให้

(๑๘๖) แยกพีที่ด้าน

ลื้ออยู่แท้

ไผ่บ่มาถามถึง

ทำคนให้เป็นดั่งจ้อง

(๑๘๗) ยามเมื่อลมพานหด

เป็นดั่งใยบัวฮ้าย

คั้นว่ากุญชรโรบาย

อันว่างูพิษฮ้าย

(๑๘๘) อันว่าหัวใจคนผิด

เป็นดั่งผ้าดอกไม้

ปลามันมาอาศัย

อันนี่คือดั่งคนบาปฮ้าย

(๑๘๙) เขาก็ใจไกลกันเหมือน

หวานเรียงแขนงเบิ่ง คุณัน

แดงเข้มบ่ตี

สกุณีนกเจ้า จริงเถี้ยน

หนองน้ำดั่งตอ

คองว่าเป็นหลัก

ก็จิ่งเห็นขาวแจ้ง

ไผ่เห็นโดยง่าย

พอแล้วจิ่งไซ

เสมอตั้งพาลา

ก็บ่ไขคำฮู้

กั้งหลุบก็ยังเป็น

หลุบเสียเสมอจ้อง

ฮ้างบาทตีนสาร หั้นแหล้ว

ฝ่าตีนตอล้ม

มนต์เป่าก็ยั้งหาย

เป่าหรือสหายได้

ปลาอยู่วังเดียว หั้นแหล้ว

ดอกบัวหอมเฮ้า

อยู่ฮ่วมคนบุญ เจ้าเอี้ย

ดั่งดินไกลฟ้า

บทคำสอนทั่วไป

(๑๙๐) บัดนี้ กาละนับม้อส่วย

พระหากเทพเทศน์ไว้

ฝูงหมู่หญิงชายนั่น

เฒ่าแก่หัวหงอกฮ้าย

(๑๙๑) อันว่าซีสมณซื่อ

นักปราชญ์ถ่มแม่น้ำ

แม่นว่าสังฆะเจ้า

ยังเล่าแบ่งจ่ายซื่อ

(๑๙๒) ลางเล่าจงจำมัน

สังฆะสมสิ่งนั้น

หลายปีเป็นอันต่าง มาแหล้ว

กายซ้อยศาสนา เจ้าเอี้ย

สิบสามปีมีลูก

กะเส้นพันเพดสาว

จ้วควายขายจ่าย จริงแหล้ว

นทีกว้างลิขาดเงิน

ทรงธรรมในสูตร ก็ดี

เงินซ้องคั่วขาย

คำสอนพุทธบาท ก็มี

มีน้อยหากบ่หลาย เจ้าเอี้ย

โจราได้
 นักปราชญ์เป็นง่าวงว่ง
 (๑๙๓) คนหลักเป็นคนใบ้
 หินแฮไหลล่องแก่ง
 กบเขียดกล่าวฮ้อง
 หินอยู่น้ำไหลล่อง
 (๑๙๔) ปลาบึกขึ้นอยู่ลี้
 ปูปลาฮู้เปิดน้ำ
 เขาก็แยงภูผา
 เขียดไม้ฮ้อง
 (๑๙๕) ผูงหมู่ภูเพาพิต
 อุแอ่งหม้อ
 เอียนก็มาเปิดน้ำ
 เขาก็ไปแปงฮวงฮ้าง
 (๑๙๖) งูเงือกพร้อม
 มาลาฮ้าง
 หงส์คำกัมขาบไหว้
 หมากพร้าวมาเปิดต้น
 (๑๙๗) ครกมองฮู้
 ซาลาศมาเปื่อยเบี้ยว
 จวงจันท์หลัง
 บัดนี้มาคั่วห้อย
 (๑๙๘) มณีนิลแก้ว
 ขอนดอกเนาอยู่น้ำ
 มณีนิลเศร้า
 ซาติหินแฮ่กลายเป็นหน่วยแก้ว
 (๑๙๙) บัวขี้แบ้
 บัวทองเกิด
 ที่เล็กมาเล่นตื้น
 กาดำบินไปลี้
 (๒๐๐) ผ้าแผ่นล้าน
 ปลากำบินบนแฝง
 หนูซิงทำตะบะให้

ทวยคำมาซี้ ก็มี
 ถือกระเบื้องคั่วขอ
 ใจเบาคิดปลีก คลองแห้ว
 โฮฮ้องสนั่นเนือง
 ปะหอนอ่านโคลงสาร สิ้นนั้น
 ในแม่ นทีนั้น
 ปลายไม้สิ่งแลน
 หินหน่ายวาริ
 เพื่อนคณาเนาค้ำ
 ปะหอนอ่านโคลงสาร
 เยือกกลัวเกรงย่าน
 หมางน้ำว่าสินี
 หินิจากวังตม
 อยู่เทิงปลายไม้
 หินีเชื่อนอนมา
 ฮามสุญเสียดกลืน
 ประนมน้อมแก่กา
 ปละป่วงลงดิน
 หมางเหม็นข้าวเปลือก
 แถมขึ้นใส่ใน
 ของแพงทางเทศ สะเพาพุ้น
 หูซ้าเทียวขาย
 กลายเป็นหินแฮ่ มีแห้ว
 เป็นต้นปงใบ
 เสียแสงสรรพเทศ ก็ดีถ้อน
 พิฬาเข็มค่าแพง
 บานเกิดกลางหนอง
 หัวสวนบ้านเก่า
 ไปหังบ่อนเงิน
 นอนภูถ้ำใหญ่
 ตัวเต้าต่ำปู
 เมฆโพนมยังฟ้า
 แมวบักคำกัมขาบ

หมาจอกมาเท่าช้าง

(๒๐๑) คั่นคากฮ้อง

ไล่เดือนฮู้

หिनก้อนล้าน

อันนี้ สังกาศถึงห้า

(๒๐๒) นักปราชญ์ลงเลขไว้

ลงสามฐาน

คั่นห้าคุณค่องแล้ว

ปักทึนเข้า

(๒๐๓) สองฮ้อยขาวแปดตั้ง

ลัคคะนาดัน

พฤษฮ้อยบ้อง

ฮังการเข้า

(๒๐๔) ขิยะฆ่าเชือกฮ้อน

บังเกิดด้วย

เชิงขุนในชมพู

โรคพร้อม

(๒๐๕) ฆ่าเชือกฮ้อน

แม่นว่าสิบไพร่น้อย

มีคำขัด

ไผ่ผู้เขียนถึงถ้อง

(๒๐๖) ให้ค้อยหลังเลศแล้ว

อันนี้ พอแต่เตเมย์ไว้

คั่นหากคุณค่องแล้ว

อุบาทว์บังเกิดแล้ว

(๒๐๗) แข็งท่охонจนกันได้

อุบาทว์ฆ่าเชือกฮ้อน

มีนทึนแท้

พระหากเทเทศน์ไว้

(๒๐๘) หีนัง แท้

ปีตุฆาต

ลูกบ่มียำย่าน

ศิษย์บ่ย่าน

เป็นน่อยากหัว แทนอ

ขัดแข่งแข่งฝน สิ่งนั้น

บินบนอากาศ

พุน้ำล่องไหล

พันวัสสาสังเขต พ่อเหล่า

เกณฑ์ตั้งถ่ายเดือน

มาคุณฐานต่ำ

ชาวห้าเศษศูนย์

เฮียงสุรย์สุรียะ

คุณไว้บวบกบน

ปันทะจรหนีเมฆ

ในฐานเส้นศูนย์

เฮียงจันทร์เจียรระคาค

เมืองบ้านบ่สะบาย

วิวาทลิมณะ

บ่สะบายเมืองบ้าน

โภยกัยพิชพยาธิ

ฮอมฆ่าเกิดแถม

ฮ้อยหมื่นแสนพระยา กิติ

แข่งกันกวนอ้าง

เห็นคลองในนอก มานัน

ดีฮ้ายอำคินง หั้นถ้อน

ปานถามถวยม่อน ฟังเยอ

เคยคิ้วกว่าหมอ เจ้าเอี้ย

อย่าว่ายัง ๆ อยู่เถิน

เจ้าจ้งเป็นหมอ จริงเหล่า

ทเวท้าวปันดล เจ้าเอี้ย

ทุจเรเห็นชาติ มีเหล่า

ภายฮ้อยศาสนา

ถูชชะนังคนบาป นี้เหล่า

ฮ้ายฮอมฆ่า เกิดแถม

คุณคามพ่อแม่ มั่นนั้น

ย่าแท้ต่อครู

(๒๐๙) ผุงนี้ เวงรฮ้าย

ศาสนาจิ้งเศร่า

เมียบมีย้าย่าน

นักปราชญ์ถึงฮีตฮู้

(๒๑๐) จำใช้แต่ถาน

หลอมมีพอบาบ

คนมีน้อย

หัวต่อได้

(๒๑๑) โอนอ. ส้วงเวชในอกซ้อย

จึงได้แปลปานไว้

นับอยู่ยืนยาวมัน

ย่านต่อได้

(๒๑๒) บุญเอี้ย ขอให้ชูชกซ้อย

ขอให้พบผู้ประกอบแก้ว

บุญคุณสร้าง

ขอให้มาช้อยค้ำ

(๒๑๓) อย่าให้พบพี่น้อง

ศีลทานธรรม

สงสารปลิ้น

บ่เพียงมัน

(๒๑๔) เป็นคนเที่ยวสงสาร

บางเล่าบางบกแห้ง

บางเล่า เขินขุ่นเขี้ยว

อันนี้ พอแต่แปลประเทียบไว้

(๒๑๕) ถวายแก่นักปราชญ์เจ้า

ภายนอกนั้น

ไผ่ปลิงวังกั๋ง

ทุกข์แต่ในโลกนี้

(๒๑๖) เฮียมจักพรรณนาไป

อันนี้ ปัดเสนเจ้า

พระจึงเทเทศน์ไว้

ทั้งธรรมบท

(๒๑๗) ทุกข์หนึ่งนั้นสองฮักฮ้าง

อาธรรมปิตุฆาต จริงแหล้ว

คำไขก็เล่ามี

ถือฝัวแข็งข่ม

ประจิตย้มบ่ยอม

การมีฮ้อนฮ่อมไป

หลายล้นกว่าก่อน

ขุนหลายเหลือโพร

นำกันก่อนดำ

แถมทวงเทียมท้อ รุฐีแหล้ว

ประเทียบน้อยหนึ่งถวย

ยื่นแถมส้วงเวช ก็ใจแหล้ว

หล่าหลงบาทชะเห็น นั้นได้

หนีโภยพันหลัก ปางนี้

บุญานแม้งยอดธรรม แต่ถ้อน

สมภารปางก่อน ก็ดี

ชูช้อยจากโภย แต่เนอ

ปิตุฆาตเวร่า ดั่งนี้

ช้อยชูคุณค้ำ

ไปมาแปรป็น

คือแท้ดั่งนิพพาน เพ็นพุ้น

บ่เที่ยงธรรมคือน้ำ

บางเล่ามีมูลมาก

มีแท้ผ่องใส

ผญาไวคิดฮ้ำ คณิงเยอ

ผุงฮู้ฮ้ำคณิง แต่เนอ

ตามแต่ก็ใจจิต

ฮ้ำคณิงนำได้

มีสี่สามประการ เจ้าเอี้ย

แต่คนคณิงแจ้ง

นาโถถามเหตุ

ในโยตติกา

ก็หากมีในหั้น

ไกลกันพลัดพราก พระยาเอี้ย

ตั้งหากเหลือที่ โทเรคิดอ่าวไอ้

ทุกซ์หนึ่ง เป็นคนข้า

ฮุ่งคำเข้า

(๒๑๘) ฮองฮอยท้อง

การเวียกใช้

ทุกซ์หนึ่ง เป็นคนข้อย

ยามเมื่อเขาข่มได้

(๒๑๙) ลឹมคุณแก้ว

เฒ่าเว้าสอน

ชื่อว่าค้นหาเป็นห้าสี่

ตั้งหากปานเป็นข้อย

(๒๒๐) เวียกต่อมต้อย

ฮุ่งคำเข้า

หลัวพินทั้งดำตัก

การมีฟ้าว

(๒๒๑) ชั้นก่อนเกื้อ

กลางเทื่อการมีได้

พ่อแม่เลี้ยง

ยามยังน้อย

(๒๒๒) ชมจูบแล้ว

ไปไกลเอ็น

ไปหนีไกล

กลางเทื่อ เหนียงข้าวปั้น

(๒๒๓) โตนลงเฮือน

ไปสังฟ้าว

กลางเทื่อ ได้หมากไม้

คิดว่าอาศัยเลี้ยง

(๒๒๔) คราวบาด เลี้ยงใหญ่แล้ว

ไปทำเพียรเลี้ยง

กลัวบาดมรณตแล้ว

ทางฮอมหัน

(๒๒๕) อนันต์เนกกลัน

หญิงชายพร้อม

คินึงให้หุงหา ท่านเอี้ย

ทาสาสินไถ่ มานัน

ใช้เล่นตองตอย

คำกินบ่พออิม

แสนปลิ้นปิ้นเปีย

ตัณหาฮอนยั้ง พระยาเอี้ย

ถือแพ้ซู้ฮัน ท่านเอี้ย

มารดาพ่อแม่

บอกลูกปมีเอา

โลกคนคราวหน้า

ห้าสาสินไถ่ เขานัน

ชั้นคำซู้ฮัน

แสนอยากกะยอมอด

บ่อาจขึ้นเขาได้

วัง ๆ ฮีบเล่น

ตางเหย้าบ่ให้เคื่อง

ไปตายตางเต่า เริงแหล้ว

ถนอมไว้บ่ฟัง ท่านเอี้ย

หนาววอย ๆ ตุ่มกอด

ลงเหลนเล่นหนี

เอนนำหาเฮียก คินัน

ไกลฮ่านเพ็งงาน

หังจี่ปลากับ

เล่นไปกินอ้าง

วัง ๆ คิดฮอด

มาต้อนฮุนใจ

กินแสงพาเพ็ง ดอมัน

คุณเฒ่าปมี ท่านเอี้ย

ทาสาสินสู่ ภายพุน

แยงกว่าล้านหมื่นเส้า ท่านเอี้ย

สงสารเทียวโลก จริงแหล้ว

เทียวขึ้นพ่องลง

สังฆะเถรเถรหนุ่ม

ช้างและม้า
 ยน ๆ เต็ม
 (๒๒๖) เป็นที่กัลวเกรงยำาน
 จตุโลกท้าว
 ถามแต่เค้า
 ปีตุทั้งมารดา
 (๒๒๗) แม่นไผแท้
 ผุงโคตรเชื้อ
 บุญคุณสร้าง
 บอกชื่อแท้
 (๒๒๘) จากงไว้
 ไผบ่ออาจพึงเพียง
 กัลวบาดสังฮอมแท้
 อันว่าคุณพ่อแม่เลี้ยง
 (๒๒๙) ยังไปบรรवरแท้
 ก็หากทุกชะเวทน์ใช้
 ไผผู้อุปฐากได้
 ยังค้อยเบาบางบก
 (๒๓๐) ดีท้อแถหัวเข้า
 แม่นว่ายามหนึ่งน้อย
 แต่นั้น ปัสเสนข้า
 ไหว้พระเจ้า
 (๒๓๑) อันว่ายากยิ่งกว่ายากนั้น
 ขอจงเทศนาสอน
 ตางให้ เป็นเกณฑ์ไว้
 ผุงหมู่หลักและไ้
 (๒๓๒) เมื่อนั้น นาโถข้า
 อันว่ายากยิ่งกว่ายากนั้น
 คืดว่าทวัระเทียวห้อง
 นักปราชญ์เจ้า
 (๒๓๓) คือว่ามรณาตาย
 ยามเมื่อเวลาว่าง
 เศษฟุ้งขึ้น

สรรพสิ่งงัวควาย
 ช่วงสนามพันห้อง
 ยมพิบาลทั้งสี่ พระยาเอี้ย
 ทนใช้เทียวถาม
 ลงเกิดในมนุษย์
 แม่นไผจริงแท้
 นามใต้นั้นก็บอกมา นั้นเถิน
 แนวชั้นชื่อไ้
 โกศลเบื้องลุ่ม ภายพุน
 อยาได้ล่ายพราง
 นายเทียมทั้งสี่ พระยาเอี้ย
 พาไ้ได้ทอโย ท่านเอี้ย
 มวลคุณและโทษ
 ถมแล้วตั้งรือ นั้นจา
 จำแทนคุณพ่อ ภายพุน
 ในหั้นพรำนาน ท่านเอี้ย
 ยามเมื่อเป็นคน อยู่นั้น
 บาบเวรยังน้อย
 ในคลองพุทธบาท พระยาเอี้ย
 เพียงหนอยหนึ่งกะถม ท่านเอี้ย
 วันทาพุทธบาท
 นิมนต์ข้าเทศนา
 ไ้แก่อันไ้ พระเอี้ย
 สิบเมื่อภายหน้า
 ลือชาทั้งโลก จริงเถิน
 เขาฐู้ต่อไป
 เทศนาโอวาท
 ในห้องโลกคน
 สงสารยากยิ่ง จริงแท้
 จำจื่อตรองดัด
 ยากก็ใจจริงแท้
 ปัญจขันธย่อยับ ไปนั้น
 ทนปากถือทวง

ตีนมือค้ำ

(๒๓๔) ตาเหลือกค้ำ

ลน ๆ ลีน

ปากกล่าวต้าน

ตาชนลน

(๒๓๕) เป็นที่ลำบากแท้

กลัวบาดเวลาล้ำ

ก็บ่มีไฟผู้

ลูกและเต้า

(๒๓๖) แม่นว่าเมียมึงแก้ว

เงินค่าของ

ยังเล่าผากฎแท้

โตนั้น เหมือนตั้งได้

(๒๓๗) บังเกิดเป็นพี่น้อง

เหตุว่าทานภายหลัง

ยากหนึ่งนั้น

ปรารถนาได้

(๒๓๘) เป็นที่ยากยิ่งเพียง

กรรมบาปฮ้าย

ปาปฮ้าย

เว้นหลีกได้

(๒๓๙) คือตั้งเตเมย์เจ้า

เจ้าก็ทุกขะเวทนใช้

ค้นว่าเหม็ดโทษแล้ว

ราชาพระ

(๒๔๐) อายุได้

เจ้าก็บ่ปากต้าน

เพื่อว่าศรีสะอาดเจ้า

ชาติก่อนแล้ว

(๒๔๑) พระพ่อเจ้า

ชื่อว่าเตเมย์มี

บิดาพร้อม

เขาว่าตนก็กั๊

คิงเย็นสบเตื่อย

หูหิ้วหล่าหลง

ลัวหลงยังเพศ พระยาเอี้ย

ความหนึ่งเป็นสอง

เหลือกไปพอย้าน

ยากยิ่งอวิสัย ท่านเอี้ย

กรรมมาถึงม้อยสมิง

พอสองนำเพิ่น พระยาเอี้ย

พงค์เชื้อบ่ท่อนนำ ท่านเอี้ย

ฮักขอดเสมอออก ก็ดี

บ่ท่อนไปคอมได้

ศีลทานธรรมประเสริฐ

พลล้านเพ็งพา ท่านเอี้ย

พลแห่แหนตาม

ส่งเมื่อหาห้อง

แม่นยออดแวนถนัด ท่านเอี้ย

โสดาดวงยอด ทางพูน

เพียรพร้อมกะบ่เถิง ท่านเอี้ย

ฝูงหมู่เวธา

โทสาแสนยาก

ฝูงนี้ก็จั่งเถิง แท้ตาย

ปางหลังครั้งก่อน คราวนั้น

ในหม้อพร้านาน

มาเกิดพงค์กษัตริย์

ค่อยเพียรถนอมเลี้ยง

เจ็ดปีปลายขอบ

จาเว้าต่อไผ

คินิงหวลเห็นชอบ

หลังหน้าฮุ่งเห็น

ปลงชื่อนามกร

ยอชยเดี่ยวเจ้า

มารดาเชื้อโคตร

บาท้าวถ้อยผญา

(๒๔๒) พระพอบอกข้าน้อย

เอาเข็มมา

ก็บ่ยินเจ็บดิน

ก็บ่ปานกุทุกข์อยู่ใช้

(๒๔๓) แอ้งสบเหล็ก

พระพ้อข้า

เอาบาคาญไป

เขาก็เอาบาท้าว

(๒๔๔) แยงใส่ขวยมดลื่น

เป็นที่อวารแท้

เจ้าเอาโทษเคราะห์ฮ้าย

ก็บ่ปานกุเนาในหม้อ

(๒๔๕) ผุงหมู่แมงงอดฮ้าย

สับตอดดิน

มรณาตาย

ตายไปแล้ว

(๒๔๖) ผุงหมู่ซึ้น

ใจหนึ่งยังดิน

เอ็นต่อไว้

เป็นดั่งเขาสีไม้

(๒๔๗) ติดต่อไว้

พระพ้อข้า

บาก็มีคำอด

ก็บ่มีเหมือนฮ้อน

(๒๔๘) ยามเมื่อออกจากหม้อแล้ว

ผุงกาแอ้ง

เจ้าก็อดโทษเยื่อน

พระพ้อข้า

จำให้เอาไปฝัง

(๒๔๙) กูนี้ตั้งแมนชาติแท้

มาคั้วมีลูกเต้า

สูอย่าซ้ำ

อย่านานสู

ผุงหมู่ทาสา

เสียบแทงถามถ้อย

โรทันตาให้ทุ่ง สั้งนั้น

ในหม้อใหญ่อเวจี ฟันแหล้ว

ตอดกินยังซึ้น

จำหมู่ทาสา

ปล่อยปลวงวางไว้

ไปตามพระยาสั่ง เสีย นั้น

ทั้งกันกำนลอย

ทั้งเมืองยินโสศก ดอนนั้น

ผุงนั้นบ่ดิง

นิระเยยามก่อน คราวนั้น

แคมหม้ออเนกนอง เจ้าเอี้ย

พิชฟุงปานลม

อยู่เนาในหม้อ

คีนมาฮ้อยชาติ เลิงแหล้ว

หนังหุ้มเปื่อยไป

ดิงตนซึ่เขียน

คิงเนื้อก็ดั่งเดียว

หูโป่งปางก่อน

เวรฮ้ายแต่หลัง

จำจุดไฟลน

บ่ดิงตนสะดุ้ง

ปานไฟหม้อใหญ่ ภายฟุน

เขาปึงฮุ่มฆาง

ซิงขอมมาตอด

ผุงนั้นบ่หลอ

เค็มเคียดโกธา

นอกเวียกวันนี้

เสวยเมืองเป็นอาจ จริงแหล้ว

คนฮ้ายก็กแถม นี้ได้

เฮวฮีบไปฝัง เทียวเถิ่น

ฮีบปลันเร็วฟ้า

(๒๕๐) เขาก็หากี่ห้างรถแก้ว
คนอั่งลัน
ทั้งเมืองให้
เจ้าก็จับรถได้

(๒๕๑) ท้าวระหวายพื่อน
ฝูงหมู่เสนตล่อม
แต่นั้น พระพ่อฟ้าว
ฝูงหมู่ชาวเมืองเขา

(๒๕๒) จึงถึงธรรมแท้
เป็นที่ยากยิ่งแท้
ปางนั้น ชื่อว่าเตเมย์เจ้า
ไผ่ผู้เกิดพร้อม

(๒๕๓) ฝูงหมู่ใจโรฮ้าย
บ่ห่อนเกิดพร้อม
ไผ่ผู้ได้เกิดพร้อม
สรรพโรคาทั้งอนตาย

(๒๕๔) บ่ห่อนอึดอยากแท้
ยูทางหญิงชายสนุก
เจ้าก็สังเขตไว้
พันปีทิพย์

(๒๕๕) เป็นเพื่อสมภารเจ้า
ยากยิ่งเพียงจ้งได้
ยังจึกมาภายหน้า
บ่อจันบ่ออ่านได้

(๒๕๖) นับแต่ได้
สื่อสงชัยปลาย
บ่อจสังขยาได้
เหมือนดั่งโตกระต่ายน้อย

(๒๕๗) อันนี้ เฮาก็เทศนาให้
อันให้หมัดประเทศแท้
คนเกิดมาปางนั้น
ทุกขียากไธ

(๒๕๘) อันว่าหิดกลางไม้

เกวียนคามาใส่ ไปนั้น
เลยฟ้าวแท้ไป
ดอมแพงภูวนาท
ทะยานขึ้นสู่บน
กลางหาวอากาศ
ประนมเจ้าชูคน
อนุญาติขอพร
เบิ่งคนกุมเจ้า
สัพพัญญูญาณยอด ปางนี้
เพียรพร้อมก็จ้งถึง ท่านเอี้ย
พุทธคุณครวก่อน
เวรฮ้ายบ่ห่อนมี แท้แล้ว
ปาบั้งเบื่องบาป ก็ดี
พระธรรมเจ้าแผ่ผาย
พุทธบาทเตเมย์
บ่ห่อนมีเขียนได้
ทุกขมอดชื่นใจ
สำราญทั้งค้าย
ตั้งเขื่อนอายุ
เที่ยงจริงมีม้าง
เตเมพุทธบาท จริงแท้แล้ว
ญาณแก้วแผ่ผาย ท่านเอี้ย
มีได้โย่หย่ง พระยาเอี้ย
พระธรรมเจ้าแปดอสงขย
ลัทธพยากรณ์
อเนกธรรมทานเจ้า
บุญคุณคามมาก จริงแท้แล้ว
ลอยข้ามแม่น้ำ
เบาบางพอสน้อย พระยาเอี้ย
ธรรมเจ้าอเนกนอง
บรรบวรทุกสิ่ง จริงแท้แล้ว
สังนั้นบ่ห่อนมี ท่านเอี้ย
เฮื่อนโทษโทษสา ก็ดี

ตาแดงฮ้าย
 เจ็บป่วยไข้
 ยูสนุกสร้าง
 (๒๕๙) บ่เดือดฮ้อน
 อุปมัยแท้
 สนุกยิ่งเพี้ยง
 หลึงชายพร้อม
 (๒๖๐) เมินมุ่งหน้า
 ปราเกียรดีแท้
 คือตั้งแต้มแต่ฟ้า
 อันว่าชมพู่พื้น
 (๒๖๑) สรรพดวงดอกไม้
 น้ำบวกท่าง
 ยูท่างปูปลาฝูง
 ไผ่ผู้ได้เกิดพร้อม
 (๒๖๒) โภภะกัณฑ์ฮ้อนตาย
 โยโกพร้อม
 ไผ่ผู้ได้เกิดพร้อม
 เจ้ากัณฑ์เซตมัน
 (๒๖๓) ในเมืองคน
 หลึงชายพร้อม
 เป็นที่ห่มแห่ล้อม
 บ่สูงบ่ต่ำแท้
 (๒๖๔) ในชมพู
 บ่เดือดฮ้อน
 ยูท่างหญิงชายสาว
 ฝูงหมู่คาเมบ้าน
 (๒๖๕) พอประมาณไก่แม่กล้า
 ปฐวิงพื้น
 เหมือนดั่งหน้า
 หญิงสาวสร้อย
 (๒๖๖) บ่หอนเข็นทุกฝ้าย
 คนชายบ่หอนได้

เมามัวทูนทวนก
 สั้งนั้นบ่หอนมี ท่านเอี้ย
 สมภารยศยิ่ง
 สั้งแท้ทอโย
 เทียมสวรรค์เทวโลก ภายพุ้น
 พิฬาล้าอยู่กระเสริม
 ปีติห่มหุง
 ซ้อยขึ้นโสภา
 ลือชาเซ็งซ่า
 เขียนไว้ฮูบงาม
 เพียงงามเฮียงฮาบ
 บานเลื่อมอยู่เรียง
 บ่หอนขาดเขินบก
 หมู่หงส์พุ่มเพื้อ
 ในศาสนาทิพย์ เพิ่นนั้น
 บ่หอนมีมาต้อง
 บุคคะโลลาวโลก เหาณี
 เมตตรัยเจ้าย่อมยีน ท่านเอี้ย
 แปรหมั้นปีตัด
 เทียงเสมอมีม้าง
 โลกากงโลก เหาณี
 งามฮู้ฮูปลสวย
 แปรศอกโสมงาม
 เทียงเสมอเรียงล้วน
 สรรพสิ่งสันไต่
 บ่าวนั้นเจียวล้อม
 เจียรบาลขงขอบ
 บินดั้นดั่งเถิง
 ชมพูเพียงฮาบ
 กลองเกลี้ยงฮาบงาม
 โสภามนุษย์โลก เหาณี
 ทอด้ายตำไหม
 ทำที่คืดชาย สั้งนั้น

แห่นางแอ้ว	เทืองป่านปอบิด
บ่ห่อนทำการสัง	ลอบลันไซต้อน
(๒๖๗) ก็หากเกิดมีในกระพุกพร้อม	ปลายชานผาสาท
ลามหากเกิดพร้อม	ในหื้อนเนกนอง
ใบกึ่งกำน	ชางยอดกาสา
ฮำแฮผ้า	แสนคำควรค่า
(๒๖๘) หากเป็นด้วยลามลัน	ในหื้อนหากเหลือ
มีทั้งข้าว	สาหลีเฮืองเฮือ
บ่ฝิ่งปลูกแท้	ทานยูแต่หลัง
อาหารลัน	ของกินมีมาก
(๒๖๙) แล้วเล่าอยู่อยู่เหลัน	หื้อมื่อม่วนกะใจ
ฝูงหมู่งเงินคำแก้ว	มณีนิลแสนโกฏี
บ่ห่อนไฮ้	สินสร้อยใส่เฮีย
เมียมิ่งเหง้า	อนันต์เนกนองทิพย์
(๒๗๐) บุตราทั้งนารี	ฮูปเดียวเสมอแต่้ม
พิมเสนคู้	เกศนาฮอดฮ่วง
หอมฮ่วงเฮ้า	นครกว้างหื้อนหอม
ไต้ลุ่มฟ้า	ในทีปชมพู
(๒๗๑) หลิงชายเลยจำศีล	ชู่คนในบ้าน
ก็เลยผากฎเท่า	กายเทิงเทวโลก
อินทราชท้าว	ควงฟ้าขึ้นชม
วาจาหื้อน	มีสังจั้งทัดเทียง
(๒๗๒) บ่เบี่ยงถ้อย	ลวงเลี้ยวเงงอน
บ่ห่อนฮื้อโลกเลี้ยว	ลักท่านพาลผิด เพิ่นนื้อน
เงินคำของ	อเนกนองเหลือลัน
เทโวซ้า	ผายลงเท่าท้าว
(๒๗๓) ฝนห่าแก้ว	เดียรดาดเงินคำ
ตกท้าวเท่า	พื้นโลกชมพู
ก็เพื่อสมภารพระ	พำเพ็งเหลือลัน
เจ้าก็นำสัตว์ข้าม	สงสารแสนยาน ยาวนื้อน
(๒๗๔) บ่อาจนับอ่านได้	ธรรมเจ้าแปดอสงขย์ ท่านเฮีย
ฝูงหมู่นาในหม้อ	ปาปังปางก่อน ก็ดี
พระโผดให้	ดูเผี้ยนบ่หลอ แท้แท้แล้ว

ทอว่ายังอกเหลือธรรมเจ้า

(๒๗๕) เจ้าก็โผดไปได้

เมื่อนั้น ปัสเสนข้า

ข้อยเฒ่ายังอยากฮู้

อันว่าปีตุฆาตฮ้าย

(๒๗๖) เขาได้ทำปาปิง

ก็จึงทรงทุกขีในหม้อ

เป็นที่โผดไปได้

ขอแก่พระย้าเกล้า

(๒๗๗) เทศนาสอน

เมื่อนั้น องค์พุทธเจ้า

พระยาก็ยอมมือขึ้นหว่างคิ้ว

อินทร์พรหมพร้อม

(๒๗๘) ครูชุนาคพร้อม

ฟังธรรมเจ้า

อันว่ามารห้านั้น

คือว่าสับส้อม้าง

(๒๗๙) ผัวเมียทั้งสหายฮัก

อันหนึ่งสาโหดฮ้าย

ฟินโพธิ์ศรี

มารฝูงนี้

(๒๘๐) หนักแก่งก้ำ

อันหนึ่ง เริ่มลักได้ตี

สับฮูปพระเจ้า

ฝูงนี้ไท้สังฮ้าย

(๒๘๑) เจ้าก็โผดไปได้

อันหนึ่ง ตีผูกฆ่า

ดำพระสงฆ์องค์เณร

อันหนึ่ง ฆ่าพ่อแท้

(๒๘๒) ทั้งมารดา

ฆ่าพ่อแม่เป็นบาปฮ้าย

คือว่าฆ่าด้วยอำนาจยก

ฝูงนี้ปัญญาฮ้าย

เวรกรรมปีตุฆาต พระยาเอี้ย

จมพื้นพร้านาน ท่านเอี้ย

วันทาทุลบาท

มารห่าสี่ประการ พระเอี้ย

ฝูงหมู่เวรกรรม นั้นนา

ตั้งรื้อไต่แท้

ในอบายนานยิ่ง ยามนั้น

เวรฮ้ายตั้งไต่ นั้นเต

คุณเก็งนาโถ

สับเมื่อภายหลัง

ไซธรรมเทียมสูตร

ฟังเจ้าเทศนา

เทพานบบาท

นางน้อยเมขลา

เทศนาสอนโลก

คนใบ้บาปหนา ท่านเอี้ย

สังข์แตกเพทะลาย

แตกกันกวนม้าง

ม้างแปเจดีย์

แปเพทะลายม้าง

เหมือนกันซาซัง จริงแท้แล้ว

ดินฟ้าซังซา

ของพระสงฆ์พอบาท ก็

เทม้างหล่อตี

พหุชะนังแน่นอ้ง จริงแท้แล้ว

เวรฮ้ายหากเหลือ ท่านเอี้ย

สังฆะหมู่มหาเถร

บาปหลายเหลือล้น

จนถึงแก่ชีวิต

ดำตีปูนแพ้

มีสี่สามประการ ท่านเอี้ย

โทษแถมถึงฮ้าย

มารังปีตุฆาต จริงแท้แล้ว

(๒๘๓) พระกัโผตบได้
 เขาจักทรงทุกข์เนาในหม้อ
 ครอบต่อเท่า
 เป็นไฉง่อง

(๒๘๔) ตามกรรมสัตว์
 ผูกนี้ มารังแท้
 ให้หลีกเว้น
 เจ้าก็อุปะโชคแล้ว

(๒๘๕) อินทร์พรหมทั้งเทพา
 เมื่อนั้น ราชเจ้า
 กัมขาบไหว
 อันนี้ ปัญจแท้

(๒๘๖) อันว่าลูกและเต้า
 ลางเล่ามีเมียซ้อน
 ลางเล่ามีลูกเต้า
 บุตรราชพร้อม

(๒๘๗) ไผจักเป็นมุงคูล
 วงศาพร้อม
 จักว่ายังประกอบแท้
 ขอให้เทศนาซ้ำ

(๒๘๘) อินทราชท้าว
 กับทั้งเทวดาด้าว
 ยังคงฟังคำสอน
 กันเตไหว

(๒๘๙) เมื่อนั้น พระย้าเกล้า
 เทศนาซ้ำ
 ดุรา มหาราชเจ้า
 ฝึกให้แมนธรรมชาติแท้

(๒๙๐) บุญไผหลาย
 มั่นหากเรียง ๆ พ้อ
 เจ็ดจำพวกนี้
 อันว่าอุตตะมะภะรียนัน

(๒๙๑) ทำตนเป็นดังข้อย

จมบึงปฟู แลนา
 สองกายกลับใหม่ มานัน
 ไผม้างมุ่นกระจวน
 ควันแผ่ผงฐลี ท่านเอี้ย
 บ่อจสังขยาได้
 ปัญจ จัดที่ พระยาเอี้ย
 มารฮ้ายห้าประการ ท่านเอี้ย
 สถิตอยู่ตุนหิ
 เหนียววอนวานไหว
 ปัสเสนพระยาใหญ่
 ประนมเจ้ายอดธรรม
 คัมภีร์ ล้ายิ่ง จริงแท้
 เมียพร้อมพราสาท
 พอสองสามสี่
 เหลือล้นมากหลาย เจ้าเอี้ย
 ผูกหมู่เมียฮัก กิติ
 ประเสริฐดีดอมแท้
 ลุงตาเชื้อโคตร กิติ
 เริงล้วนตั้งเดี่ยว บัน
 สอนธรรมโอวาท จริงเถิน
 มวลพร้อมพราฟิง
 ขงขอบจักรวาท
 แห่งพุทโธเป็นเจ้า
 สามทีกัมกราบ
 ตนล้าเลิศคุณ
 สามทีสอนโลก
 ตนล้าเลิศพระยา
 เมียมิ่งมุงคูล ท่านเอี้ย
 ก็จิงหลงหลงพ้อ
 เมียโจรจำจวบ เริงแท้
 หลงพ้อแต่ละคน ท่านเอี้ย
 มุงคูลเมียประเสริฐ จริงแท้
 ฝัวใช้ช่วงตีน

ข้าวและน้ำ

วันคืนลูก

ผมฮองไว้

(๒๙๒) ชั้นหมากทั้งน้ำเต้า

กินจนยแล้ว

บให้ขับขับได้

ไปสั่งฟ้า

(๒๙๓) มาฮอดบ้าน

วันคืนมือ

เฮ็ดให้ปานตั้งข้อย

แม่นว่าผิวเคียดให้

(๒๙๔) แปะใจงาม

หวนว่าใจดีขึ้น

นางนั้นชื่อว่า อุตตะมะประเสริฐแท้

ศีลธรรมฮู้

(๒๙๕) ธรรมเทศน์เจ้า

คั้นว่าผิวป่วยไข้

รัตตั้งหน้า

มือลูบคั้น

(๒๙๖) ปัวปิ่นแท้

คั้นว่าหายโภยภัย

คั้นว่าเวรหลังฮ้าง

ของสร้างได้ในย้าว

(๒๙๗) อย่าได้ไ้คำต้าน

เหตุว่านางนั้นประเสริฐแท้

นางนั้น คั้นว่ามรณาแล้ว

แม่นว่าทวัระเทียวในสงสาร

(๒๙๘) อันนี้ อุตตะมะแท้

สองจำพวกนี้

บวัระบัดคร้านบายสองมือเพื่อ

หัวเพียงด้าม

(๒๙๙) หลักและใบ

ผิวว่าปิ่นของฮ้าง

นางก็หากตำตัก

ฮุงมาเทียมข้าง

ปลายตีนผัวฮ่า

เทียมไว้บ่ขาดสาย

ผัวนอนวีแกว่ง

กลัวฮ่านตื่นตน

วัง ๆ คึดฮอด

เห็นหน้าชื่นชม

ขนขวายอุปัฏฐาก

ผัวนั้นตั้งเดียว

หน้าก็ชื่นปมีคำ

ชื่นบานตาหน้า

เมื่อเฮือนหัวต่อ ดอนนั้น

เมียแก้วยอดนาง แท้แท้แล้ว

คลองเคยอุปัฏฐาก

ยอฮองชูพระองค์เจ้า

ฟ้าวเล่นวัง ๆ

ไปมาแต่ชื่น

คลำเนื้ออยู่เรียง

ทุกคำวันคืน

ก็ชื่นดอมนางนั้น

หนีกันปละปล่อย ก็ดี

ควรให้แก่นาง

สวนเอานันบ่ ควรแล้ว

คุณลั่นอเนกนอง ท่านเฮี้ย

เมื่อสู่เสวยสุข

บ่ห่อนเคืองคำฮ้อน

มุงคูลอันหนึ่ง พระยาเฮี้ย

มาสืบไว้ตามคลอง

ได้กลางแล้วเล่าเสีย

เสมอผัวชาซัง กั้นนั้น

คำฮู้เก็งกัน

หนีกันปละปล่อย เมื่อใด

สามโกฏฐาสแท้
 สองจำพวกนี้
 (๓๐๐) ในชมพู
 สามจำพวกนั้น
 ถือผิวเหมือน
 ยามเมื่อผิวถึงบ้าน
 (๓๐๑) ข้าวและน้ำ
 ของกินจ้อย
 ป่ได้กินห่อนท้าว
 คั้นว่าเวลาฮ้าง
 (๓๐๒) สีโกฏฐาสไว้ให้
 คั้นว่าตายไปแล้ว
 บ่ห่อนเป็นบาปฮ้าย
 ยังเล่าได้เกิดพร้อม
 (๓๐๓) บ่ห่อนเห็นคำทุกซ์
 แม่นว่าท้าวระเทียวห้อง
 บ่ห่อนทุกซ์ยากไเฮ้
 สีจำพวกนั้น
 (๓๐๔) คั้นว่ามีของดี
 มีของจ้อย
 ลักเชื้องไว้
 เกนเกฮ้าย
 (๓๐๕) คั้นว่าผิวจ่มให้
 มั่นก็อุทุแท้
 คั้นว่ามีผิวสับส่อเย้า
 ขนของต้อน
 (๓๐๖) มับแมบเหลลัน
 ผิวเห็นฮ้าย
 ของที่มันสร้างได้ในหย้า
 เหตุว่าผิวชั่วลัน
 (๓๐๗) ตามแต่มันสร้างได้
 คั้นว่ามรณาแล้วได้
 พันปีเนา

เมียได้ส่วนสอง
 แวนจื่อจำถนัด ท่านเฮี้ย
 ก็ยอมมีเหลือลัน
 เมียมิ่งมหาอุตม์
 ดั่งพี่ชายตนแท้
 ลงจากชานมาฮับห่อ
 ก็หาไว้ใส่พา
 อันใต้ดีแวนแซบ
 แพงไว้ค้อยถนอม
 หนีกันปละปล่อย เมื่อได้
 นางได้ส่วนสาม
 มรณาลดชั่ว พระนางนั้น
 แสมเฮื้อคั่วหลง
 เมตตรัยหน่อโพธิสัตว์
 ยากสั่งสูญต้อง
 สงสารในโลก ก็ดี
 เคื่องแค้นเยื่องใต้
 เมียมิ่งโจโร
 เชื้องผิวทอมซู้
 เก็บหอมเมี้ยนที่ จริงแท้แล้ว
 ทอมซู้โลกผิว
 เกเรคนถ่อย จริงแท้แล้ว
 ปูนบ้อยตอบเถียง
 จอนจอบใจบาป พระยาเฮี้ย
 ยงถ้อยซ่งซ้าต่อผิว
 ทอมชายซุกเชื้อง
 ใจเลี้ยวโลกพระคุณ
 วางเสียปละปล่อย
 บ่ควรไว้ถ่าแยง
 บ่ถือผิวมันโลก
 เมื่อน้ำก็ช่างมัน
 ไปสู่หม้อนารก
 อยู่นานจมนในหม้อ

คั่นว่าดูเป็นขึ้น
 (๓๐๘) ไฟจุดห้อง
 ก็หากทรงทุกซ์แท้
 เหลือหากเฮอ้าให้
 เหตุว่ามันโลกเลี้ยว
 (๓๐๙) ตัณหามัน
 คนชายให้
 ไผผู้ยังพวกพร้อม
 มันจักพาไปในหม้อ
 (๓๑๐) อันนี้สี่จำพวกแท้
 อันว่าห้าจำพวกนั้น
 ใจอุทุและ
 อุณอุหน้า
 (๓๑๑) เหมือนดั่งข้าหมอนน้อย
 ฝัวจ่มให้
 คำมาหน้า
 คั่นว่าเคียดแต่ละน้อย
 (๓๑๒) ตินทำดั่ง
 มันกะจิกกะแจกจั่ว
 ฝูงนี้ คั่นว่าลดชั่วแล้ว
 พันปีในเมืองคน
 (๓๑๓) ก็หากทรงทุกซ์แท้
 ของสร้างได้เฮือนนั้น
 บ่อจสังขยาได้
 ก็หากจมอยู่พื้น
 (๓๑๔) ท่อว่ายังโผตได้
 เจ้าก็เอาสวิงคำ
 หกจำพวกนั้นฮ้าย
 มันก็ปองทำเวร
 (๓๑๕) ลางเล่าผลาญผิตฆ่า
 ฆ่าด้วยหอกแล้วง้าว
 ฝูงนี้ลงไปไหม้
 เนาฟางพื้น

มาเทิงนอนอยู่
 สุมไว่ตั้งนอน
 พันปีตัดเพียง จริงแท้แล้ว
 แด่ดินแต่บ่ตาย
 มีชู้กับฝัว
 บ่ออิมสูมเผาห้อง
 พิจารณาให้ถ้วนถี่ จริงเถี้ยน
 คนฮ้ายบ่ดี ท่านเฮี้ย
 อเวจีจุมจุ่ม จริงแท้แล้ว
 เมียฮ้านโลกพระคุณ ท่านเฮี้ย
 เสมอสิ่งสันเดียว เจ้าเฮี้ย
 ขอบนอนเวินแท้
 บ่ถือฝัวซ้าแข็งข่ม
 มันชื้อไถ่มา
 บ่อยต่ายำ ๆ
 จอนจอสบไค่
 ใจพื้อยกกะแดน
 มือบายกระยุงฟาด
 ฟงฟู่ทีบเฮือน
 ไปสู่่นารก ท่านเฮี้ย
 ก็จั่งปุนเป็นม้อ
 อยู่ในชุมพันชาติ จริงแท้แล้ว
 ปันให้ส่วนเดียว
 กรรมเวรมีมาก จริงแท้แล้ว
 อบายหั้นพร่านาน ท่านเฮี้ย
 พระเจ้าชื้อเมตตัยโย
 ต่งเอากะยังได้
 ยิงแวนถนัด ท่านเฮี้ย
 แก่ฝัวบ่มีแล้ว
 ฝัวตายคินครอบ เริงแท้แล้ว
 ทิ้งง้วนเปื้อตาย
 อเวจีจุมอยู่ ภายพื้น
 ในหม้อแผ่นแดง

(๓๑๖) บ่อจันบ่ออ่านได้
 ของสร้างมีในเฮือน
 เจ็ดจำพวกนั้น
 มันท้อแปงคำตัว

(๓๑๗) แปงแกลงลั่น
 ลางเทือกกบาคฆ่า
 มันหากสอนผิดแท้
 การเวียกคร้าน

(๓๑๘) คั้นหนีฮ้าง
 ให้แบ่งไว้
 นางนั้นตายลวดได้
 ในเมืองคน

(๓๑๙) เจ็ดจำพวกนี้
 เอาเมียคนโทสา
 พาทำสร้าง
 ฮ้ายว่าข้อย

(๓๒๐) อันหนึ่ง เอาด้วยโภยภัยต้อง
 เอาคราวอืดยากแค้น
 อันหนึ่ง เอาด้วยอำนาจกล้า
 เอาด้วยการกลางศึก

(๓๒๑) อันหนึ่ง ปล่อยให้ฮ้าง
 คือว่าฮ้างด้วยการกลางศึก
 ฮ้างหนึ่งนั้นโรคาเข้า
 ทั้งเพิ่นพุ้น

(๓๒๒) ผุ่ของแบ่งไว้
 ปูนเอาพอ
 อันหนึ่งนั้น
 ผีจิงโฮ

(๓๒๓) ของหนีฮ้าง
 ไว้ฝ่ายเบื้อง
 ฮ้างหนึ่งนั้น
 ใจเมียแสงทางกาม

(๓๒๔) ตัณฑ์ฮ้อน

ในชาติอเวจี ท่านเอี้ย
 บ่หอนปูนปั้นให้
 เมียมิ่งอลัชชี ท่านเอี้ย
 หล่ายผัวยัวเ้า
 หวานหูค่อง คือนั้น
 เสียข้า ชาตเริง
 ทั้งอนสับหลักยิ่ง จริงแท้แล้ว
 ทั้งซำมักกิน

ของป็นสามส่วน
 นางน้อยส่วนเดียว
 เป็นเปรตทรงทุกข์ ท่านเอี้ย
 ท่องเทียวกะทำฮ้าย
 คณิงฮ้างเพ็งคิด ท่านเอี้ย
 กล่าวโอมเอาได้

นาकिनสมโทษ นางนั้น
 คันตีแท้จั่งว่าเมีย หั้นถ้อน
 โรคาใช้ป่วย ก็ดี
 แคลนเข้าเพ็งพา
 แข็งข่มชูเต็ง
 ยาดชิงเอาได้

มีห้าสี่สามประการ ท่านเอี้ย
 แดกโตนหนีฮ้าง
 เถิงตนบั้งเปียด
 ทั้งเบื้องฝ่ายโต

สามส่วนเพ็งคิด
 ส่วนเดียวหนีฮ้าง
 หนีคอบผีสาบ
 บาบไปหมหมูเหล่า

เอาสามโกฏฐาส
 นางน้อยส่วนสาม
 หนีคอบเมียตน
 ชั่วทรมการทำซู

สงวนชายชมใหม่

ของสร้างได้ในเหย้า

อันนี้ ตรายุทธอง

ทั้งสำฮ้าง

(๓๒๕) อันหนึ่ง ผุงเขาหม้าย

อันนั้น เป็นเวรก่อนพูน

ผิวเคียดให้

ก็บ่เป็นคำเดียว

(๓๒๖) แล้วจึ่งเป็นคำหม้าย

ของสร้างได้เหือนนั้นพงศ์เชื้อ

อันหนึ่ง เมียหนีหม้าย

อันนั้น เขาได้ยาดดอกไม้

(๓๒๗) ก็จึ่งลงพบพ้อ

กลางเล่าเวรก่อนก็

เจ้าก็เทศนาแล้ว

พระยากินบนอบไหว้

(๓๒๘) ภัณฑะพร้อม

ขอแก่พระยาเกล้า

ปลงให้เทศนาซ้ำ

เทวดาอยู่แล้ว

(๓๒๙) อันว่าหลานลูกเต้า

ยังจักเป็นคุณโณ

เมื่อนั้น นาโถเจ้า

ครุรา มหาราชเจ้า

(๓๓๐) อันว่าบุตราชนี้

คือว่าอุตตะมหาอุตม์

คือว่าถนอมตนเข้า

เพียรพร้าพร้อม

(๓๓๑) ฮุ่งมือเข้า

ตามคลองธรรม

ภาวนาเข้าคำ

ทั้งชาตินี้กายหนั

(๓๓๒) แม่นว่าไปสู่เจียม

ยังเล่าเป็นชัวคำ

บ่ควรให้แก่นัน ท่านเอี้ย

ภริยาเจ็ดจำพวก พระยาเอี้ย

ทั้งห้าแบ่งของ แท้แท้แล้ว

ผิวตายหนีก่อน ก็ดี

เขาได้แต่งงาน

เมียเล่ายังใส

ค่องกันปางนั้น

ผิวตายเสียก่อน จริงแท้แล้ว

อย่าได้ไถเอา ท่านเอี้ย

มรณาตายก่อน ก็ดี

บุชาเจ้ายอดธรรม แท้แท้แล้ว

พอประมาณคลากลาด จริงแท้แล้ว

กุมป้อมใส่กัน ท่านเอี้ย

ตุณโหปะโซค

วานน้อมเหนี่ยวพุทโร

ทั้งอินทร์องค์ประเสริฐ

ตนล้าเลิศพระคุณ

สอนธรรมเทียมโลก จริงเถิน

คนเว้าต่อไป

ผุงหม่วงศา ก็ดี

ประเสริฐดีดอมเฒ่า บ่ฮู้

เทศนาไขอุบ

ตนล้าเลิศพระยา

มีห้าประการทัต ท่านเอี้ย

ประเสริฐดีดอมเฒ่า

ในคลองพุทธบาท

ประสงค์สร้างสูตรเขียน

บิณฑบาตมาสัน

เทศนาสอนไว้

คุณโณพ่อแม่

พาพันหลีกเวร

ทางฮ่อมหม้อนารก ก็ดี

กายถองเถิงฟ้า

ลูกหนึ่งนั้นอุปัฏฐากแก้ว
 หลัวพินทั้งตำดัก

(๓๓๓) บั้วระบัดเท่า

บให้ฮัดอยากแท้

ของกินจ้อย

อุปัฏฐากแก้ว

(๓๓๔) ขี้เยี่ยวล้าง

ทำคุณเหมือน

ลูกหนึ่งนั้นนาสวนสร้าง

แหน่งนาว ?

(๓๓๕) ข้าวโคดพร้อม

แดงโมทั้ง

ทั้งสองข้าว

ฮางและหม้า

(๓๓๖) ลูกหนึ่งไปแสวงค้น

มูลมากลัน

แพรและผ้า

ยูกินทาน

(๓๓๗) ลูกหนึ่งอาสาค้า

ไกลและใกล้

อันว่าห้าจำพวกนี้

ในธรรมเฮา

(๓๓๘) หึงชายนัน

ของแจ่งไว้

อันว่าผู้บวชเข้า

ยังเล่ามีคุณคาม

(๓๓๙) ของป็นให้

มันผู้ค้า

สี่พูดนั้น

กับทั้งมันผู้ทำนาสวน

(๓๔๐) มันผู้ไปเที่ยวค้า

สามโกฏฐาสไว้

มันผู้อาสาค้า

พ่อแม่ในเฮือน

บให้เคื่องคำฮ้อน

ทั้งสองพ่อแม่

สังนั้นชูงาม

อันใดดีกินแซบ

ทั้งน้ำอาบกิน

ผมย่าฮองตีน

เมื่อโตยังน้อย

สรรพอันต้อนหลี

ยูได้สู้กิน

ทั้งหมู่ชาติ

หมู่จึงแดงข้าง

นาสวนเฮื่องเฮื่อ

ถนอมไว้พ่อแม่ตน

ขนขวายมาใส่ เฮือนนั้น

สินช้อยมั่งมี

ลื้อฮ้อนเงินคำ

ชู่วันมีพร้อม

การเมืองภูวนาท

วันค้าบให้เคื่อง

บุตราชหญิงชาย ก็ดี

ก็หากทวนเห็นแจ่ง

ก็สันเดียวเสมอภาค จริงแท้

หลิงแล้วจั่งเป็น ท่านเฮี้ย

ในศาสนาทิพย์

กว่าเขาฝูงนั้น

พอทวนหกพูด พระยาเฮี้ย

ทั้งน้ำอาบกิน

สมแห่งคุณมัน

เก็งกันโดยแท้

ขนขวายมาใส่ เฮือนนั้น

มันค้าใส่เฮือน ท่านเฮี้ย

การเมืองตางพ่อ

ให้แบ่งไว้

(๓๔๑) อันว่าฝูงพี่น้อง

กลางเล่า เป็นกรรมเวร

กลางเล่า อุตตะมะแท้

ยามเมื่อ โภยถักต้อง

(๓๔๒) สิ่งใดว่าอุตตะมะแท้

กลางเพื่อท่านต่างห้อง

ไปร่วมกันชาตินี้

อันนั้น ได้ชื่อว่าพันธูจิต

(๓๔๓) สมควรแล้ว

ท่านจงจำจื่อแจ้ง

นิฏฐิตาแล้ว

ถายดอกไม้

(๓๔๔) กับทั้งอินทร์พรหมพร้อม

อื่น ๆ เค้า

ผายมาลา

กัณฑ์สามถ้วย

(๓๔๕) พระย่าเกล้า

อันนี้ พอแต่แปลปะเหียรไว้

หลอนว่าพ้อผู้ปกครองเจ้า

เยี่ยมก็จักหอมไว้

(๓๔๖) ฝูงหมู่หลักและใบ้

อันนี้ ฮ้อยว่าอินทาทำว

ฝันว่าอินทราชาเอาดอกไม้

จึงได้แปลปะเหียรไว้

(๓๔๗) ไผผู้ยังประมาทแท้

อันนี้ ในธรรมแท้

ไผผู้คิดม่อตื้อ

เล็กแลบนำข้อ

(๓๔๘) ถวายแก่สาวสำหม้าย

เคียดท้อหีนะชนมาชิงเว้า

ฮิตบมีเม็ดชะดี

ก็ไปได้เฮียนถึงถ้วน

มันนั้นส่วนสาม ท่านเอี้ย

เชื้อชาติวงศา กิติ

แก่กันเหลือล้น

กรรมกันลงเกิด ก็มี

ไผมาชวนช้อย

พันธูอันประเสริฐ

คาแค้นคาดไกล ท่านเอี้ย

ฮักยิ่งยงกัน

แต่หลังหลงพ้อ

เทศนาสอนโลก พระยาเอี้ย

ค่าน้อย่าลืมนั้นเนอ

ปัสเสนหลวงพระยาใหญ่

บุชาเจ้าเทศนา

เทวดาหลายหมื่น

เต็มช่วงอารามหลวง

หวานถวยบุชาเจ้า

เทศนาสอนโลก

ตนล้าเนิงพระองค์

เดือนตนตามฮิต คลองนั้น

เห็นหันฮ้าคินิง บฮู้

เป็นหอยเทียมโลก อวนเอี้ย

เบาตี้มคำสอน นี้แล้ว

จำแบ่งสอนโลก จจริงแล้ว

บุชาเจ้าเทศนา

ตามคลองด้วยเหตุ มีนั้น

ธรรมเจ้าบาปมี ท่านเอี้ย

ฎีกามหาโยชน์ ภายพุน

เดือนเจ้าก็ช่างมัน

ขอพรอนุญาต ดอมถ้อน

ทั้งฮ้างฮ้าคินิง แต่ถ้อน

คำสูงเสินกว่า โตนั้น

ชะเต็นน้อยหนึ่งดอม

คลองขุนฮิตสองฮิต สั้งนั้น

(๓๔๙) เคียดท้อถึกเป็นง่าว่วง

เยียวว่าขำกะดัดหรือ
มาบ่ย่านเพิ่นหัวไขแก้ว
ตางให้เป็นเกณฑ์เว้า

(๓๕๐) เป็นที่สังเขตไว้

ครราวแต่เค้า
ศาสนายังเจือจบ
ส่วยเมืองสร้าง

(๓๕๑) อนาคตยังเกิดพร้อม

ศาสนาถึงพัน
พระหากเทพศนไว้
คั้นว่าศาสนากลายพัน

(๓๕๒) นักชัตฤกษ์ฟ้า

อังคารพร้อม
ปะหัสอยู่ย่อง
ดักถ้วนเข้า

(๓๕๓) กุญชะโรหณี

ราหูเข้า
ศุกร์เคียดค้อย
ในกงแก้ว

(๓๕๔) กลียุคขำเชือกฮ้อน

แมนว่าสังฆะเจ้า
ยังจักปูนแป่ม้าง
แมนว่าองค์กษัตริย์เจ้า

(๓๕๕) ไพรจักปูนแป่ม้าง

ลูกศิษย์ม้าง
เมียเถียงผัวผิต
บุตราม้าง

(๓๕๖) นักปราชญ์ม้าง

โจโรม้าง
ฝูงนี้เป็นบาปฮ้าย
ฝูงนี้ตายเกิด

(๓๕๗) เหมือนดั่งคนเที่ยวทาง

ยอฐานถ้อยถั่งเงิง นั้นเต

เห็นเงามาตั้นมั่ง ปาดโทเต

ขวานไซชอกเตนตัง

ลือชาทั้งโลก เหาณี

คนเว้าเมื่อลุน บ่ฮู้

ปางก่อนองค์กษัตริย์

ก็ไปมีมารม้าง

กษัตราองค์หล่อ ยังนั้น

เมืองบ้านอยู่กระเสริม

อรหันตาสังเขต พ่อแห้ว

ในหั้นยอดธรรม

สังเขตเมื่อใต้

ทั้งเข้าเคียดคราว

จันทรหนีเมฆ

ในฐานเศษศุนย์

แทนที่เมถุน

หลีกมีนมวลม้าง

เฮียงจันทรเจียรระคาค

คาค้างคาคระนุ

ราศีสุริย์เมฆ ฝูงนี้

เมืองบ้านบ่สบาย

ภายในนักบวช ก็ดี

ธรรมเจ้าศาสนา

ชាយาทรงแทน ก็ดี

เมืองบ้านยับยั้น

ฝูงหมู่ครุบา

แตกกันกวนม้าง

คุณคามพ่อแม่ มีนั้น

คลองตั้งแต่ปฐม

เจดีย์พุทธรูป

อนันต์ตื้อตื้ออสงขย

แล้วเกิดตายไป

โจทก์ถามเอาหนี

อันนี้เฮียมเห็นแล้ว

หลอนว่ามีผู้คิดสะเหลือดฮู้

ไผ่ผู้ถามถึงหน้า

(๓๕๘) เฮียมนี้ชื่อว่าราชพราซแก้วแก่นซัน

อันว่าคนฝูงบ้า

คนผู้การเวียกคร้าน

คนกงตนโตสั้น

(๓๕๙) คนผู้สูงกิดด้าม

คนขาวแล้ว

ให้ค่อยติดต่อสร้าง

คนมีแล้ว

(๓๖๐) ข่าเชือกฮ้อน

ฝูงไต่มีเฮือนแล้ว

ให้ค่อยเลี้ยงลูกเต้า

ฝูงไต่เป็นหม้ายฮ้าง

(๓๖๑) ออย่าอยู่เดียวตนตัว

ฝูงไต่ยังไปมีสองซ้อน

ฝูงไต่ฮามที่ซ้อน

อันนี้ เฮียมก็แบ่งปะเหยียวไว้

(๓๖๒) หลอนว่ามีผู้ฮู้

เฮานี้ผงฐลีแท้

พอแต่เดินต่อยให้

อันว่านักปราชญ์เจ้า

(๓๖๓) ให้ค่อยหลิงนิทาน

เฮียมบ่ได้หวลหาเหล้น

บ่ได้อามิสด้วย

เพิ่นหากลือซาแล้ว

(๓๖๔) เมียมิงโลกเลี้ยว

ฮ้ายบ่ต่อกันอันนี้บ่ได้ผวนผิดถ้อย

เคียดต่อฝูงพี่น้อง

คิดดูเห็นเช่นเตมา

(๓๖๕) ลางพ่องปองให้กันดับ

ฝูงหมู่ลูกเต้า

แปงสาสน์สอนลูก เฮียมนี้

ยังสลั่งฮอดเฮียม บ่ฮู้

เฮียมสิบนบอกชื่อ เฮียมแล้ว

แปงไว้สั่งสอน

อย่าโซซ้าเกิด หลายเนอ

อย่าซาซ้าตีมนอน

อย่าโซซ้าต่ำ หลายเนอ

อย่าซ้าตีมสูง

อย่ามาโซซ้าขมอด หลายเนอ

เฮือนเหย้าสับกิน

อย่ามาโซซ้าอีก หลายเนอ

ตายเฝ้าเวทนา

อย่าโซฮามฮ้างก่อน กันเนอ

เพียรสร้างสืบทาน ท่านเฮี้ย

ฮีบฮ้างนิงคิด อีกเนอ

สิห่างเฮือนเฮียมสร้าง

ก็ทำเพียรเซ็นค่า จจริงเถิ่น

อย่าซ้าตีมโงง นั้นเนอ

ตามตนสอนลูก หลานนั้น

เห็นสะลั่งฮอดเฮียม บ่ฮู้

ธรรมเนียมแนมโลก มาหนี

ตามไต่ตีมพระจันทร์

ฝูงสลาดบัณทิต

แค่หลังเฮาฮู้

ผญาเบาต้นม่อ สั้งนั้น

แหลมส้ายสิ่งกระสวย

นรสารสิงคะเรศ ลือแล้ว

โงงถ้อยชู้คน

คำเสินสี่สั่ง ไผ่นั้น

พงค์เชื้อบ่แก่นเคย

ปางก่อนลงตา ที่พูน

บ่ทอนดีกายหน้า

เมียมิงคนฮัก ก็ดี

เป็นแต่ทานภายหลัง	ต่างเกณฑ์หนีหน้า
บรรจบแล้ว	นรสาส์นสิงคะเรศ
(๓๖๖) นักปราชญ์เจ้า	ฟังแจ้งอำเพิง หั้นถ้อน
ไผ่ปฐู	สุภาชิตแห่งธรรมบท
คือตั้งเตียรจสานสัตว์	ถ้อยพญาสุญเศร่า
อันว่าหอมสนิดนั้น	ดวงศีลหอมยิ่ง เฮาเอี้ย
(๓๖๗) ดวงดอกไม้	หอมแล้วก็เล่าเหย แท้ตาย
อันว่าหวานสนิดนั้น	ธรรมพระองค์ก็ยงยิ่ง เฮาเอี้ย
อ้อยว่าหวานเลิศล้ำ	กลางบ่อนกะยังจาง
อันว่าแหลมกว่าแหลมนี้	พญาตนก็ยงยิ่ง เฮาเอี้ย
(๓๖๘) หอกและง้าว	แหลมแท้กะไปปาน
อันว่ายาวโยชน์แท้	ในยอดฎีกา เจ้าเอี้ย
เมื่อจักแปลไปหลาย	ยี่ดยาวก็ยงกว้าง
สมควรแล้ว	แปลหลายก็ดูมาก
(๓๖๙) ธรรมบทเจ้าผูกต้นบ	บรรจบแล้วบ่หลอ เจ้าเอี้ย
ไผ่ผู้ใจหนาไว้	ถามหานามชื่อ อี้เอี่ยมนี้
ชื่อว่าโสมเสลาพระราชแก้ว	ให้แบ่งไว้สั่งสอน พี่เอี้ย
โอนอ เอี่ยมเอี้ยให้น้องทำบุญสร้าง	ปารมีผายเผื่อ แต่ถ้อน
(๓๗๐) ชาตที่แวนนามบั้ง	แปนโตกาสิตอด กินแหล้ว
ให้น้องคิดสิ่งม้อน	โยหุ้มห่อโต แต่ถ้อน
ให้เจ้าพันปีไว้	พันลำไว้ชันก่อน
อย่าให้มีผู้เข้าฮ่วมฮ้อนเอี้ย.....ฯ	เอี้ยงน้องจากพี่ชาย เอี่ยม

บทอาสนพนธ์

แล้วยามแม่ออกสิมาสรงพระ เจ้าเอี้ย
หนังสือนักปราชญ์อินทิญาณ กับเตเมย์ปัสเสน อยู่นำกันแล

ณรต่วนเขียนไว้ให้คนดูแลเจ้าเอี้ย.ฯ